శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

బుద్ధచరిత్రము

—* శతావధానులయిన *—

తిరుపతి వేంకటేశ్వర కవులచే

రచింపఁబడినది

ప్రకాశకులు:

చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రిసన్సు

వేంకటేశ్వర పబ్లికేషన్సు

కడియం P.O.

తూర్పు గోదావరిజిల్లా.

1956

ఇది గౌతమబుద్ధదేవుని మహత్తర ఆదర్శ జీవితగాధ

కరుణారస పూరితమైన 6 ఆశ్వాసముల

ప్రబంధము

సంకలనకర్త - విద్వాన్

చెళ్లపిళ్ల దుర్గేశ్వర శాస్త్రి

కడియం P O. తూ॥ గో॥ జిల్లా.

ఆరవ కూర్పు
1956
వెయ్యిప్రతులు

ప్రచురణ:

వేంకటేశ్వర ప్రింటింగు ప్రెస్,

ఆలమూరు,

తూర్పు గోదావరి జిల్లా.

శ్రీరస్తు

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

బుద్ధచరిత్రము

ప్రథమాశ్వాసము

శా. శ్రీధామం బగు నీలభూధ్రమున సుశ్రీమించు వారాశివీ
చీధావళ్యముపొల్చు దేవళమునం జెన్నారు రూపంబు, లో
కాధారంబు, హలాయుధప్రణయి, నిత్యానంది, శ్రీమజ్జగ
న్నాథస్వామి కృపాళుఁడై మనుచుఁ గృష్ణారాయవిద్వత్ప్రభున్. 1

మ. 'నటుచందంబున వేషధారియఁట నీనాథుండు లక్ష్మీ! నిజం
బటవే?' యం చుడికించు నెచ్చెలుల 'సర్వాత్మత్వముం జూప న
ట్టటు లౌ' నంచు వచించుచు న్నగు సరోజాగార దాఁ గోరి వేం
కటకృష్ణప్రభు నాఱువేలధరణీకాంతాగ్రణిం జేరుతన్. 2

మ. హరినాభీకమలమ్మునం బొడమి విద్యల్నేర్చి విద్వాంసురా
ల్తరుణీరత్నముగాఁగ దేవతలకెల్లం బెద్దయైమించు దే
వర దీర్ఘాయురపారభాగ్యసుతసంపత్కీర్తులం బెంచి భూ
సురునిం బోలవరప్రభుం గరుణఁ బ్రోచుం గృష్ణభూపాలునిన్. 3

మ. శతలేఖిన్యవధానపద్యరచనాసంజాతభాస్వద్యశో
వితతాశేషవరాంధ్రభూపతిసభావిఖ్యాతనామాస్మదు
న్నతికిం గారణ మైనదేవి ఘనవీణాపాణి యవ్వాణి సం
తతము న్వేంకటకృష్ణరాయవిభువాగ్ధామంబుఁ గామించుతన్. 4

చ. శిరమున గంగ, దేహమున శీతగిరీంద్రకుమారి, ప్రక్క భృం
గిరిటియు, నంకభాగములఁ గేకిహయుండు గజాననుండు, ముం
దర ఋషు లిట్లు వెండిమలఁ దత్పరుఁడై కొలువున్న రాజశే
ఖరుఁడు కృపాళుఁడై మనుచుఁగావుతఁ గృష్ణనృపాలకాగ్రణిన్. 5

మ. సకలోర్వీధరనాథుఁ డైన యచలక్ష్మీభర్తచే శుద్ధభి
క్షుకు నాస్తఋషు ల్ధరాధిపతి యంచుం జెప్పి యిప్పింపఁ గొం
కక యాత్మేశ్వరు నీశ్వరేశ్వరునిగాఁ గావించుకొన్నట్టి య
ద్రికుమారీమణిపుణ్యరేఖ మనుచున్ శ్రీకృష్ణభూపాలునిన్. 6

మ. కడియెద్దం జనియించి విద్య లెలమిం గాశీపురి న్నేర్చి యొ
ప్పెడురీతిం ధవళేశ్వరంబున మహావిద్వాంసులౌ శిష్యు లె
ప్పుడుఁ గొల్వ న్వసియించి పత్రి యొకఁ డప్పుణ్యస్థలిం బెట్టి యె
క్కుడుకీర్తి న్విలసిల్లు బ్రహ్మగురువాక్కు ల్మాకుఁ దోడయ్యెడున్.

మ. నలినాక్షప్రభృతు ల్త్రిమూర్తులు "గవర్నర్లై" సుర ల్క్రింద వ
ర్తిలు సుద్యోగిజనంబులై, ఘనమణిద్వీపంబును "న్లండనై"
యలరం దా నొకరాణియై జగము లేయంబామహాదేవి ని
చ్చలుఁ బాలించుఁ గృపాబ్ధి యాజనని కృష్ణారావు మన్నించుతన్. 8

తే. గీ. కాళిదాసాది సంస్కృతకవుల కెరఁగి
నన్నయాద్యాంధ్రకవులకు నతులొనర్చి
కుకవులగు వారలకు శతగుణముగాఁగ
మ్రొక్కికొందుము మాకృతి ముట్టకుఁడని. 9

క. తనచేసిన కబ్బముచే
తన కాకవి ననుచుఁ దెల్పు ధన్యాత్ముల స
త్యనిధులఁ దలఁచుట కబ్బం
బను తోఁటకుఁ జంచ యుంచి నట్లగుఁగాదే. 10

చ. ఒకటియు రెండుఁ బద్యముల కొక్కొక గ్రంథమటంచుఁ బేరుపె
ట్టుకొని మహాకవీంద్రులకు డొంకక 'మాకవనంబు చూడ సా
ర్థక' మనుకొంచు 'మాకు సరిరా రొరు' లంచును దమ్ముఁదామ మెం
చ్చుకొనుచుఁ బొంగు వ్యాకరణశుంఠల కంఠముఁ గట్టుటొప్పదే? 11

ఉ. ఊరును బేరులేని యొక యుప్పనిచప్పని కావ్య మల్లి సిం
గారపుఁ గైతగాండ్రు పరకావ్యములం గని తప్పు లంచు సం

స్కారములేమిఁ బ్రేలుదురుగాక మహాకవి కేమిలోటు ! ల
జ్జారహితుల్ స్వశక్తిపరశక్తు లెఱుంగక పొంగు టబ్రమే. 12

వ. అని శిష్టాచారంబు నిర్వర్తించి కృతినాయకవంశావతరణపూర్వకంబు
గాఁ గృత్యవతారంబుఁ బ్రశంసించెదము. 13

మ. కల దార్వేలనియోగిశాఖ యొకఁ డక్కాంజాతభూవర్ణమం
దలఘుత్వంబునఁ బొల్చు నయ్యెడ నమాత్యశ్రేణు లుద్యోగులుం
దెలుఁగుంబాస కవీంద్రులు న్మఱియు నెందేని క్ష్మాధరాపాలురుం
గల రానాఁడును నేఁడును న్మిగుల యోగం బిందుఁ గానంబడున్. 14

తే. గీ. కల్మిఁ దనరారు నీశాఖఁ గాశ్యపముని
గోత్రమునయందుఁ గొచ్చర్లకోటవంశ
మలరు విద్దెయు నసమును గలిమి బలిమి
సాజములు దీనఁ గల సత్యసంధులకును. 15

తే. గీ. ఎందఱో పుణ్యపూరుషు లిక్కులమ్మ
నందు జనియించి ప్రఖ్యాతినంచి రందు
మిగుల సత్కీర్తి గని కవు ల్మెచ్చ యనఁగ
నలరు శ్రీరామవందుర్తిఁ డయ్యనఘుఁబోలి. 16

తే. గీ. వియ్యనయుఁ బెద్దిరాజు జగ్గయ్య రామ
రావు నాఁగ జనించి రా రామచంద్ర
మూర్తి కాత్మజు, లిందఱుఁ గీర్తిధనులు
దాతృతాశూరు లధికారధన్యతములు. 17

శా. అందుం జగ్గయగారి నెన్నఁదరమే ! యప్పుణ్యుఁడే శ్రీమహా
నందీశుండు వసించు పట్టసగిరిన్ నవ్యస్థితిం గట్టఁజే
సెం దివ్యచ్ఛివకేశవాలయము లా శ్రీ చూచి తీఱన్వలెం;
బొందుం బున్నెముఁ బూరుషార్థ మటకుం బోనెంచు పుణ్యాత్ములన్.

సీ. మొదటినుండియుఁ దుట్టతుదదాఁక నేరాజ్య
మునకు గోదావరి మొనసియుండు

ప్రజల పాపము పంచబంగాళముగ వీర
భద్రేశుఁ డేసీమఁ బ్రబలియుండుఁ
గొండకాల్వలవాలు నిండించు పెంజెర్వు
లేమండలము ఫలియింపఁజేయు
రత్నగర్భాఖ్య ఘోరమణి కెచ్చటఁ బ్రతి
పదమున సార్థకత్వము వహించు

తే. గీ. నెందుఁ ద్రిదశుల కంటికి విందుఁజేయు
విలువగల్గిన పాపికొండలు చెలంగు
నట్టిమండల మార్జించె ననఘమూర్తి
మహితగుణశాలి జగ్గయామాత్యమౌళి. 19

తే. గీ. అతని కుదయించెఁ గేవల మనఘమూర్తి
ధీరుఁడు నుదారుఁ డబ్ధిగంభీరుఁ డలఘుఁ
డాత్మవిద్యావిశారదుఁ డతని పేరు
రామచంద్రవేంకటకృష్ణరా వటంద్రు. 20

తే. గీ. భద్రకాళీపదద్వయీభక్తి కవన
శక్తి శివసక్తి తనకివి సహజములుగ
నయ్యనఘు నాత్మజుండు మహోయశస్స
నాథుఁడై యొప్పె శ్రీజగన్నాథరావు. 21

మ. అవనిం గౌతమియొడ్డున న్మిగుల భాగ్యా యత్త మౌ రెడ్డిపా
లవరగ్రామము రాజధానిగఁ జిరాలంకారమైవచ్చు రా
జ్యవిశేషమ్మును నేలె నీయనఘుఁ డుద్యత్ప్రాభవం బొప్ప శీ
లవయశ్శాలిని కామమాంబ సుగుణాలంకార దేవేరిగన్. 22

ఉ. చక్కని చుక్క యయ్యనిముసంబును దాఁ దనభర్త ప్రక్కఁ గా
ల్ద్రొక్కక రాత్రులం బయలు ద్రొక్కు నరుంధతి యంచు నామెనుం
గ్రక్కున వ్రేలఁజూపుదురుగాని మహాసతి కామమాంబకు
న్నిక్కము దోస మించుక గణింపరుగా పలుగాకు లేనియున్. 23

సీ. దైవతభక్తి విద్యాసక్తి జనరక్తి
యను నివి సహజమ్ములైనవాఁడు
ఆపాదుకాంతదీక్షాపారమైన నా
లవవేదమున సిద్ధుఁడైనవాఁడు
ప్రజలకష్టము కంటఁబడెనేని మితిలేని
కరుణ చిత్తమునందుఁ గలుగువాఁడు
తనవారు పెఱవారలను భేద మరయక
తగురీతి జగమేలఁ దగినవాఁడు

తే. గీ. నయవిదుం డగు నాజగన్నాథమూర్తి
కొలఁదికాలములోన లోకుల యదృష్ట
వైపరీత్యంబునన వీరభద్రు భద్రి
కాశి సేవించి తత్పదైక్యంబు గనియె. 24

సీ. ఎంతమందికి నేని నింగ్లీషు చెప్పించి
పెండ్లిండ్లు చేయించెఁ బ్రియమెలర్పఁ
బట్టిసక్షేత్రస్థపర్వతసోపాన
ములు బాగుచేయించి ముదముగొలిపెఁ
గోటిపల్లెను నెల్లబాటసారుల కుప
యోగించు సత్రంబు నొకటి పెట్టె
నన్ని యిన్ని యనంగ నలవిగాని గతి నె
న్నేఁజెర్వులును నూతులెలమినించె

తే. గీ. లక్షవర్తివ్రతం బాది లక్షసుకృత
కార్యము లొనర్చె లోకోపకారబుద్ధి
నాజగన్నాథమూర్తి కర్ధాంగియైన
కామమాంబిక నెన్నని కవులు గలరె! 25

చ. ప్రతిశివరాత్రికాలమునఁ బట్టసమం దనఘాత్ములైన వి
ప్రతతుల కెల్ల మొల్లముగ భక్ష్యము లెల్లెడ నొప్పఁ గొల్లగా

మితికి నతిక్రమించు గతి మేదిని యాజ్యముచేత నానన
ట్లితితరభక్తి భక్త మిడు నయ్యమ పున్నెము నెన్నశక్యమే ! 26

చ. ప్రతిదిన మాత్మగేహమున బ్రాహ్మణు లెందఱికేని షడ్రస
ప్లుతముగ నన్నదానమును బొంపిరివో నొనరించుటే మహా
వ్రత మని యెంచి తాన ప్రతిపక్తికి వచ్చునటంచు వింపు మా
సతి కొక యన్నపూర్ణయగు సాటి; యొరు ల్పతి నాఁగఁ జెల్లునే. 27

సీ. గౌతమగోత్రవిఖ్యాతు శ్రీపెద్దాడ
వంశజుఁ బెద్దవిద్వాంసుఁడై ది
గంతవిశ్రాంతమౌగతి శ్రీశకుంతలా
పరిణయ మనెడి ప్రబంధ మెలమిఁ
జేసిన నాగరాట్ఛేఖరు మున్మను
మని మల్లికార్జును మనుమని ఘనుఁ
దన చెల్లెలగు తిర్పతమ్మకు నకలంక
కనఘుఁడౌ నాగరాజాఖ్యునకుఁ ద

తే. గీ. నూజు విద్యలభోజు మనోజతేజుఁ
గలితకవిరాజు యాచకకల్పభూజు
రామచంద్రవేంకటకృష్ణరాడ్బిడౌజు
దత్తుగాఁ గొనెఁ గామాంబ ధవుని యాజ్ఞ. 28

శా. దత్తుం డయ్యెను గన్నపుత్రువలె నాతం డామెయం దెక్కుడౌ
బత్తిం బేర్మియుఁ జూపుచు న్వశమునం బద్ధాదరుండై కళా
వత్తం బాల్యమునంద కైకొని సుధీవర్యు ల్నుతింపన్ లస
ద్వృత్తాఢ్యుం డయి సత్కవిత్వగతి నెంతే వృద్ధిఁజెందె న్వెసన్. 29

చ. అతిసుకుమారుఁ డయ్యుఁ బ్రభువయ్యు శ్రమంబు గణింపఁ బోక చి
న్నతనమునుండి విద్యల మనం బిడి వేగ "బి యే" పరీక్ష సం
గతముగఁ దేఱి యిక్కతన 'గౌర్నరు' చేఁ గడుగౌరవంబు నొం
ది తనరు కృష్ణరాట్ప్రభు నుదీర్ణయశంబు వశంబె యెన్నఁగన్. 30

క. జననీజనకులు మునుచే
సిన ధర్మమ్ములను వృద్ధిఁజెందించి తనం
తన కొన్ని ధర్మకార్యము
లనూనముగఁ జేసె నన్యులాతని కెనయే. 31

చ. మరుని జయించు రూపమున, మాధవుఁ బోలుఁ గృపాప్రసక్తి, నా
దరమున మేటి, యోర్పున నుదారగుణంబున నేరు సాటి? ధీ
వరులకుఁ గల్పవాటి పరిపాటి నెలర్చెడు కృష్ణరాయభూ
సురవిభుధాటి కెయ్యెడలఁ జూచిన మేల్ప్రతికోటి కల్గునే! 32

క. నిరతాన్నదానరక్తియు
సరసకవిత్వప్రసక్తి, శాంతి, గుణమహో
త్తరపూర్ణశక్తి సహజ
స్ఫురణమ్ములు కృష్ణరాయభూమీంద్రునకున్. 33

క. ఇతఁ డతికవితాలోలుప
మతియని వర్ణింపనేల మాటికి నీసం
గతి ప్రతిమాసమున సర
స్వతియే ప్రతిదేశ మేగి చాటుచు నుండన్. 34

క. ఇంతకు నెక్కుడువారలు
నింతకుఁ దక్కువగువార లెందఱు లేరీ
ప్రాంతముల జమీందారులు
శాంతమ్మున నింతవారు జనియింప రికన్. 35

చ. కవి యనునంతమాత్రమునఁ గా దొకపద్యమునేనిఁ జక్కఁగా
నవరసభావము ల్పెలఁగ నాణెముగా రచియించి తన్నుఁ జూ
డవలయు నంచు వచ్చినయెడ న్మఱి వాని దరిద్రతాభరం
బవలకుఁ ద్రోయఁజాలిన యుదారుఁడు వేంకటకృష్ణుఁ డల్పుఁడే! 36

చ. ఎవరికినేని నిచ్చుపనియే మనవృత్తి యటంచు నెంచి స
త్కవులను బండితోత్తముల గాయకులం దనియించుఁ గాని పో

లవరపిఘుండు రక్షితకలావిదధీశుఁడు కృష్ణరావు మే
ష్టుఁ వదయునంతపాటి బుధపుంగవులుం గలరే జగంబునన్? 37

తే. గీ. మేను బలి యను, నాకర్ణమితిని దెల్పు
నయనయుగళమ్ము, శ్రీకరాననము సెప్పు
రామభావము, శ్రీకృష్ణరాయచంద్రుఁ
డితఁడు వితరణియని వచియింపవలెనె? 38

ఉ. పాఱులయందు విద్యల నపారులు గల్గిరి గాని బల్లమీం
దారులు లేరు, గల్గిన నుదారులు గా, రటులేని దుర్లభా
కారులు కాకపోరు, కవికారుల కీ, రిది యెల్ల మన్మథా
కారుని గృష్ణరాడ్విభునిఁ గారుణికాగ్రిణి నాశ్రయించెఁగా. 39

శా. శ్రీ రంజిల్లెడు నోడరేవుకులవార్ధిం బుట్టి శ్రీపాపమాం
బారావు న్సతిగాఁగఁ జేకొని జగన్మాన్యంబు గాఁగం జమీం
దారై యేలెడు వేంకటేశ్వరు నపత్యం బైన గారంపు బం
గారమ్మం గొనెఁ గృష్ణరాయధరణీకాతుండు దేవేరిఁగన్. 40

క. బంగారమ్మ తనకుఁ దను
వుం గాఁ దగు కృష్ణరాడ్విభువరేణ్యునకున్
బంగారమ్మ యెలమి న
ర్ధాంగంబై యొప్పు టొక్క యబ్బుర మగునే. 41

మ. ఘనుఁ డాతం డొకనాఁ డనూన మగువేడ్కం గొల్వు గూర్చుండి మ
మ్మును శ్రీమత్పరదేవతామహిమసంభూతాశుధారాకవి
త్వనితాంతప్రతిభావిశేషరచితాపారప్రబంధానుబం
ధనులన్ దివ్యశతావధానధనులం దర్కించి పల్కెం గృపన్, 42

సీ. లగ నాత్మకూరుసీతారామభూపాలుఁ
డేన్గు నెక్కించి యూరేగఁ జేసె
గద్వాలరామభూకాంతుండు గారవ
స్ఫీతికై బంగారు బిరుదు లిచ్చె

శానందగజపతిక్ష్మానేతయును దగి
న కవీంద్రులంచు మన్ననయొనర్చె
శ్రీరాజగోపాల కృష్ణయాచనృపాలుఁ
డవధాను లంచు గౌరవము చూపెఁ

తే. గీ. చెన్నపురిరాజ్యమందు వసించు రాజ
వరులు మిము గౌరవింపని వారు గలరె
జగ మెఱిఁగినబ్రాహ్మణునకు జందె మేల!
సరస తిరుపతి వేంకటేశకవులార! 43

వ. అని బహూకరించి మీరచించిన ధాతురత్నాకర కాశీసహస్ర వీథీరూపక శుకరంభాసంవాదాది సంస్కృతభాషాప్రబంధంబులును శ్రవణానంద దేవీభాగవత శ్రీనివాసవిలాస లక్షణాపరిణయ రామామాహాత్మ్యాదులగు నాంధ్రప్రబంధంబులును ననేకమ్ములు నసాధ్యతరమ్ములునగు శతలేఖిన్యవధానాష్టావధానాది కవితావైచిత్ర్యంబులును మీయశమ్మునకు సాక్ష్య మొసంగు నని మఱియు నిట్లనియె. 44

ఆ. వె. ఇద్ధతేజుఁ డైనబుద్ధదేవుచరిత్ర
మశ్వఘోషముఖుల ననుసరించి
యస్మదంకితముగ నాంధ్రకావ్య మొనర్పుఁ
డనుచు వీడ్య మిచ్చె నాదరమున. 45

క. ఇచ్చినఁ గైకొని మనమునఁ
బొచ్చెము గనరానిభూమిఁ బొసఁగఁగ నెంతే
హెచ్చగు సంతసముం గని
సచ్చరితుం డితఁడు కృతికిఁ జాలు నటంచున్. 46

చ. అనువుగఁ గృష్ణరాయలు జయాంకుఁడు మున్నల తుంగభద్రయొ
డ్డునఁ దనరాజ్య మేలుచుఁ గడుం గవిరాజుల నాదరించియుం
దనపరిచారికాతనయతం దిగఁద్రావఁగ నెంచి కృష్ణరా
ణ్ణునుఁ దయి పుట్టె విప్రుఁ డయి గౌతమియొడ్డున నంచు నెంచుచున్.

సీ. ఎవని హూణాగమాతివిభూతి తెల్పుఁ ద
త్ప్రాపకం బైన బి యే పదంబు
ఎవని భాషాభిమానవిభవంబు వచించు
నెంచి చేయించు సత్కృతిచయంబు
ఎవని కవీంద్రగౌరవము చాటించు ము
ద్రాపితప్రాక్కవిగ్రంథపటలి
ఎవని యగణ్యపుణ్యవిశేష మెఱిఁగించు
నత్తకోదండరి యన్యోన్యమైత్రి

తే. గీ. యతఁడు కొచ్చెర్లకోట వంశాంబురాశి
చంద్రుఁ డురుకీర్తి సాంద్రుఁడు శాంతిపరుఁడు
రామచంద్రవేంకటకృష్ణరామచంద్రుఁ
డనితరప్రతిభాశాలి యనియుఁ దలఁచి. 48

వ. విద్వజ్జనమనశ్చకోరచంద్రాయమాణుండును సత్యభాషాహరిశ్చంద్రుండును భోగదేవేంద్రుండును నాశ్రితరక్షణోపేంద్రుండుననగు నాభూసురేంద్రున కభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగా మారచింపంబూను బుద్ధచరిత్రంబునకుఁ గథాక్రమంబు.

కథాప్రారంభము

మ. ఇల సాకేతపురాంతికంబునను రోహిణ్యాపగాతీరమం
దలఘుప్రాభవ మైన మంచుమల కత్యంతంబు దాదాపునం
బొలుచు న్వీ డొకఁ డెల్లవిద్యలు యశమ్ము న్సౌఖ్యము న్సంపదా
దులుఁ ద న్నెప్పుడుఁ గొల్వఁగాఁ గపిలవస్తుఖ్యాతి సంధిల్లఁగన్. 50

చ. అమితసితోన్నతంబు లగు హర్మ్యములం గని వెండికొండ నె
త్తము లను భ్రాంతి నొంది జలదంబులు నిచ్చలు విశ్రమించుచున్
బ్రమదమున న్నయంబునఁ బ్రభావమున న్రజతాద్రితోడఁ దు
ల్య మని తలంచు పౌరుల యథార్థమనీషలఁ జేయుఁ దత్పురిన్. 51

ఉ. చౌకను గల్గు తన్నగరసౌధములన్ రతనంపుఁగ్రొంజిగిం
జీఁకటివోలె లేమియును జేర భయంపడుచుండు నుత్తమ
శ్లోకులు పౌరు లంచు మదిలో ముదమందుచు నున్నదో యనన్
జోక యొనర్పుఁ దత్పురము చూపఱకు న్నడిరేయి వేనియున్. 52

చ. పణముగ సింహకర్ణములపై రతనంబులు దాపినట్టి తో
రణముల రామణీయక మరంగులరంగులు నేపురంబు తో
రణముల కిండ్లకెందును సరాసరిలేమి బరస్పరంబుగాఁ
బణముగ మీఱుచున్నగతి భాసిలుఁ దత్పురమందు మాడువుల్. 53

మ. తనపై నేస్తముగల్గు తమ్ములకు సంతాపంబు గావించు వా
రని కాంతాముఖచంద్రులం జెనక నిత్యంబుం బతంగుండు త
ద్ఘనసౌధంబుల త్రోవఁ బోవుచుఁ గడుంగాలించియుం జూచి కా
ననిచింతం బడుచుండుఁ బ్రత్యగుదధిం దాఁ గోపరక్తాంగుఁడై. 54

చ. "శతముఖుఁ డౌనుగాక మనశాక్యనృపాలురతోడఁ దుల్యుఁ డే
గతి నగు ? నల్పు లిచ్చిన ప్రకారముగా బిరుదంబు చెల్లునే ?

యితనికిఁ గల్గు నా బిరుదమేఁ దుడిపించెద" నంచుఁ దత్పురీ
సతి పయికెత్తు కేలన ధ్వజంబుల పెల్లలరారు నప్పురిన్. 55

తే. గీ. వీటఁ బొడవయి చద లంటు కోటగోడ
హరిపదము ముట్టె నన్నను నగును గాసి
కడలివలె లోఁతు గల్గు నగర్తగూడ
హరిపదము ముట్టె ననుట మహాద్భుతంబు. 56

తే. గీ. గజములో యని తలఁప నగజము లగుచు
నాగములె యని తలపోయ నగములగుచుఁ
గొండపొడుగుగఁ బిరిచుట్టు నిండియుండుఁ
దొండములుగల్గునట్టి జంతువ్రజంబు. 57

తే. గీ. శాక్యపరిపాలకుండు విస్తారయశుఁడు
విక్రమక్రమవంతుఁడు చక్రవర్తి
యేలు నప్పట్టణం బమరేశ్వరుండు
నాఁగ శుద్ధోదనుండు సన్మార్గధనుఁడు. 58

తే. గీ. సకలసామంతమూర్ధాభిషవణగలిత
కలితజలబిందుదలదిందుఖండమండి
తోజ్జ్వలాంగుఁడు నైన శుద్ధోదనునకు
ధర్మమునఁ దుల్యుఁ డొక్క పృథాసుతుండు. 59

చ. జవనహయంబు నెక్కి రభసంబును రౌతులు మెచ్చులాడఁగా
నెవఁడు కరాసిచే నఱుక నీల్గిన శాత్రవకద్విపేంద్రము
ల్పవిలిన నెత్తులం బలకఁబాఱిన ముత్తెపుఁజేర్లు గ్రక్కుచుం
బువులను దోయిలించుగతి బోరగిలంబడు సంగరస్థలిన్. 60

మ. ఉపరాగంబులు నిష్క్రమించి రవి లోకోన్మోదముం జేయు న
ట్లపకారం బొనరించు శాత్రవులఁ జక్కాడించి శుద్ధోదనుం
డుపకారం బొనరించుచుం బ్రజలపై నుల్లాసముం జూపుచుం
గృప నీలోకము నేలెఁ బెగ్గడల యంగీకారము ల్తోడుగన్. 61

వ. భూభృద్వరుండయ్యు నపక్షపాతుండు, నీశ్వరుండయ్యు సమదృష్టి ప్రసారుండును, బ్రివృత్తదానుండయ్యు మదానుపేతుండును నగు నాశుద్ధోదననృపాలుండు సకల సామంతనృపాలసమర్ప్యమాణమదావళ మదధారావాహినీపంకిలభవనాంగణుండై రాజ్యంబు సేయుచు మాయా దేవియు గౌతమియు నను నిరువురు వెలందుకలం బెండ్లియాడి సుఖం బుండె. 62

సీ. తానకం బేకాంత దైవభక్తికి సాధు
గురుజనాసక్తి కేతరుణి కుదురు
ప్రజలపాలింటి కేభామిని జనయిత్రి
చుట్టాల కేసాధ్వి పట్టుఁగొమ్మ
పతి కేసరోజాక్షి పంచప్రాణంబులు
పరిశుద్ధి కేతల్లి పాలవెల్లి
కరుణానివాస మేకలికి భృత్యుల కెల్లఁ
గులకామినులకు నేలలన యొజ్జ
తే. గీ. నిజముగఁ గటికిచీఁకటి నియతి గలుగు
కలికికాలముల కేదేవి వెలుఁగుఁ దెచ్చు
మణి యగుచు నట్టి పతిరత మాయవంటి
నెలఁతుకలు ముజ్జగంబున నిందుసున్న. 63

ఉ. ఆరమణీలలామ యొక యామినియం దొడికంపు కేళికా
గారమునందు మంజులతఁ గ్రాలెడు పాన్పున భర్తఁ గూడి స్వే
చ్ఛారతుల న్మెలంగి యొక స్వప్నము గాంచెను నిద్రలోన నం
భోరుహమిత్రమండలము పౌ ద్భరజాముస కొప్పునప్పుడున్. 64

తే. గీ. షట్కిరణయుక్తమైన నక్షత్ర మొకఁడు
పాటలప్రభ దిక్కుల దీటుకొనఁగ
నాకసమునుండి కుడిప్రక్కఁదాఁకి తనదు
గర్భమునఁ జొచ్చినట్టు లక్కలతెఱంగు. 65

వ. ఇట్లుత్తలోదరి కలగాంచి యల్లన మేల్కాని యక్కల నిక్కము తన
పతికిం జెప్పి పదపడి బంధుజాతమ్మున కెఱిఁగించిన శుభసూచకం
బనుచు నెల్లరు నానందించి రదియునుం గాక. 66

శా. యావద్భూపరిపాలకుండయిన శాక్యాధీశురాజ్యంబు తా
వై వర్తించు ప్రజ ల్క్రమక్రమముగా నవ్వార్త యందంద యెం
తేవేడ్క న్విని చావుపుట్టుకల మాయింపించు నిర్వాణభూ
త్యావిర్భావము చెందినట్లు గని రత్యంత ప్రమోదస్థితిన్. 67

చ. వెనుకటికన్న నెల్లపృథివీవలయంబును బాడిపంటలం
దనరుట యాదిగాఁ గలుగు తత్తదశేషవిశేషము ల్గనుం
గొనుచు నృపాలురాణి కల కుంభిని కెల్లను మోదదాయి య
య్యె నని యపారమైన సుఖమెంతయు జెంది రనేకభంగులన్. 68

చ. పదపడి రాజునానతి సభాస్థలి స్వప్నఫలప్రదర్శకు
ల్మదమలరంగ స్వప్నఫలము న్వచియించిరి "దేవ! యెంతకే
నిఁ దగిన స్వప్నమీయది గణింపఁగ శక్యమె నీదు భాగ్యసం
పద! జగదేకరత్నము నపత్యముఁ గాంచెదు నిశ్చయంబుగన్. 69

శా. ఆపుణ్యాత్ముఁడు సార్వభౌమపదవిం బ్రాపించి సామంతభూ
మీపాలు ర్దనుఁగొల్వ నెల్లరును మేల్మేలంచు శ్లాఘింప నా
శాపాలేశునిభంగి యీభువనము న్పాలించుఁ, గాదేని వి
ద్యాపూర్ణుం డయి సర్వలోకులకు నిత్యానంద మిచ్చుం గృపన్." 70

క. పదపడి యమ్మానిని దౌ
హృదలక్షణము న్వహించె హృదయేశుఁడు స
మ్మదమందఁ బ్రథమగర్భం
బది భర్తకు మోద మిచ్చుటబ్రాం బగునే. 71

ఉ. ఈరుచిరంపువార్త వినునెల్లర నెమ్మది మోదమట్లు వి
స్ఫారతఁగాంచె గర్భ మలసాధ్వికి దానఁ బ్రతిక్షణంబున
న్గోరుకు లీకక ల్గొలిపెఁ గోమలికి న్మొగ మెల్ల వెల్లనై
యారయ నయ్యెఁ జూచుకములం దొడవె న్నలు పంతకంతకున్. 72

తే. గీ. ఉదరమునయందు భగవంతుఁ డుంటఁజేసి
యధికశోభ వహించె నయ్యధిపురాణి
వెన్నెలల కన్ని దెస లొక్కి విరమయైన
వెండిమలనెత్తములహెచ్చియుండుఁగాదె. 73

తే. గీ. మించుఁ గడుపున ధరియించు మేఘమాల
పోల్కిఁదనలోన బోధిసత్త్వుని ధరించి
ధరణి దీనాళి దారిద్ర్యతాపభరము
మాయ ధనవృష్టి గురిపించె మాయ యపుడు. 74

క. పరిపూర్ణగర్భవతియై
సరసిజముఖి పుట్టినింటిచాయకు వెంటం
బరివారము రాఁ జను నవ
సరమున దారి నుపవనముచక్కటి నొకటన్. 75

చ. అనయముఁ బూలఁ బిందెల ఫలావళులం దులఁదూఁగుచుండు లం
బినియను చెట్లతోఁపుఁ గడువేడ్క యెలర్పఁగఁ జేరునంత గ్రి
క్కునఁ బ్రసవంపుభంగి యొకకొంత కనంబడ నాపె యాన మొ
య్యన నిలువంగఁ జేసి డిగి యల్లనఁ గొందొక యేగి యొక్కెడన్. 76

వ. నిలువంబడి యొక్కపలాశవృక్షశాఖ చేతులం బట్టుకొని ప్రసవవేదనా
పరవశయై యుండుపట్టున నప్పలాశవృక్షంబు. 77

మ. తనకొమ్మల్దిగవంచి యెల్లెడలఁ బత్రవ్యాప్తిఁ గావించి సూ
ర్యనిరోధం బొనరించె గొడ్డుగతి నౌరా ! వింత, యాసాధ్వి ని
ల్చినచోట న్నయనీయ మట్లు మొలచె న్లేఁజొంపము ల్వాలు, మీఁ
దను నేతొక్కటి వచ్చెదాపునకు నేత్రప్రీతి సంధించుచున్. 78

ఉ. ఇట్టి విచిత్రచర్యలకు నెల్లను నెల్ల సమస్తవిద్యలం
దట్టుఁడు కాఁగలాఁడు పరతత్త్వవిశారదుఁ డార్యసంతతు
ల్గట్టినభాగ్యరేఖ యలకాంతకుఁ బుత్రకుఁడై క్షణంబునం
బుట్టె సమస్తలక్షణసముజ్జ్వలమై తనమూర్తి యొప్పఁగన్. 79

తే. గీ. మొగిలుతెర దాఁటి రవి వచ్చుపగిది మాతృ
కుక్షి వెడలిన యాజగద్రక్షమూర్తి
మొదలి సంచులు వన మెల్లయెడలఁ నిండి
పండు వానరించె బాలాతపంబుమాడ్కి. 80

క. చందనయూపముతో సరి
యందముగల శాక్యభూవరార్భకు మీఁద
న్మందారపుష్పవర్షము
బృందారకు లెల్లరుఁ గురిపించిరి పేర్మిన్. 81

ఉ. అల్లలనాడె వాతహతమౌ తరిలాగు ధరిత్రి యంతయుం
జల్లనిగాలి వీచె, రవిచంద్రులు మున్పటికంటె హెచ్చు భా
సిల్లిరి, దిక్కరుల్ మదము చేఁదులఁదూఁగెను బొర్లె వార్ధులున్
మొల్లము పల్లవించె నగము ల్మహవీయుని జన్మవేళలన్. 82

మ. అహహా! యెంతమహామభావుఁడౌ కదా యాతండు దిక్పాలకు
ల్మహి కేతెంచి ప్రసూనమేతముగ భర్మస్ఫీతమై యెక్కడౌ
రహి నొప్పారెడి యానమం దునిచి గర్వం బింతయు న్లేక తా
ర్పహియింపం దగువారలై నగరికిం బ్రాపించి రప్పట్టునన్. 83

తే. గీ. సురలు మోయు కలాచికోపరితలమున
జనని యొడికట్టు లోపలఁదనరునినువు
సంజకెంజాయచాటున జనులచేతఁ
జూడఁబడు బాలశశిరేఖజాడఁ జెందె. 84

వ. ఇట్లు దిక్పాలకానీతం బగుయానంబు కపిలవస్తుపురవీథిం జనుదెంచు సమయంబున నప్పురంపడు పౌరు లందఱాకస్మికం బగు తదుదంతంబు సాంతంబుగా విని ముందుఁ జని శుద్ధోదనున కెఱింగించిరి. 85

క. కని శుద్ధోదనుఁ డానం
దనిమగ్నుం డయ్యె దేవతలు మనుజులు నాఁ
గను భేద మించుకయు లే
క నియతమోదాతిశయము నందిరి పౌరుల్. 86

ఆ. వె. పుడమి యెంతపెట్టి పుట్టెనే యనియు శు
ద్ధోదనుని దఖండయోగ మనియు
సతనిభార్య కెవ్వరైనను లోచ్చని
యు సురలెల్లఁ బొగడిరెసక మెసఁగ. 87

చ. మును గలనాఁడు పండితు లమోఘవచస్కులు చెప్పుమాట లీ
దినమున లక్షణాఢ్య మగుతేజము వొల్చెడు పుత్రుచందము
న్మనమున నెంచి యాతఁడు సమస్తనృపాలశిరోవిభూషణం
బనఁదగు రాజచంద్రుఁ డవునౌ నని సంతస మందెఁ దండ్రియు.ని. 88

తే. గీ. అంతియే కాని సంసారమవలఁ ద్రోచి
జ్ఞానియై జ్ఞానులకునెల్ల జ్ఞానబోధ
మొలవఁజేయుచు సన్యాసమును వహించు
నని యెఱుఁగఁ ; దేరికెఱుక భావ్యర్థగతులు ! 89

సీ. ఐరావణమునైన నక్కుఁ దన్నఁగఁజాలు
చేవగల్గు ననేకపావళులును
నుచ్చైశ్శ్రవసముతోనొఱపుఁ జూపెడి చక్క
నైన వేగమువొల్చునశ్వతతులు
పవితోడ నెదిరించి బవరం బొనర్పఁగఁ
జాలిన యాయుధసముదయములు
చింతామణికి సిగ్గుచేయఁజాలెడి మంచి
నిగ్గు గల్గిన రత్న నికరములును
తే. గీ. బుసుఁగుఁ గస్తూరియు జవాజియును నసర్ఘ
మైన ముత్యాలహారమ్ము లట్టిసేలు
వులు నుపాయనముగ నృపావళులు చూడఁ
దరలి వచ్చిరి తండోపతండములుగ. 90

. వెండియు నాఁడు సంతసమువెల్లిగొనంగను బౌరులెల్లఁ బూ
ర్ణమండన మాచరించి మృదుమంగళనిస్వననృత్తగీతము

తెమ్మెండుగ నెల్లచోటులను మేకొనఁ గేవలసౌఖ్యమగ్నులై
కొండొకసంగతుల్ తలఁపుగొల్పక వర్తిలి రేకరీతిగన్. 91

చ. చిరమునినుండి తాఁ దపముసేయుచు యోగసమాధినున్న స
త్పురుషుఁడు వృద్ధమూర్తి యసితుం డను నొక్కమహానుభావుఁ డు
ద్ధురగుణుఁడైన బుద్ధుఁ డొక తొయ్యలికిం జనియించె నంచు నం
బరమున నొక్కవార్త విని పట్టఁగరాని కుతూహలంబునన్. 92

క. అమరుగతిఁ గపిలవస్తుపు
రమునకుఁ జనుదెంచి వేగ రాజన్యుని సౌ
ధము చొచ్చి యచ్చటిపరిజా
సముదాయముతోడ రాజసన్నిధి కరిగెన్. 93

ఉ. వచ్చినమౌనిఁ గాంచి జనవల్లభుఁ డల్లన లేచి మ్రొక్కి లో
మెచ్చుచుఁబాద్యమిచ్చి మది మెత్తని బత్తియుఁ దత్తఱింప 'నీ
యిచ్చ యొనర్తుఁ జెప్పఁగదవే' యని చేతులు దోయిలింపఁగా
నచ్చపుఁబేర్మి నిట్లనియె నమ్మని తేనియ లొల్కుపల్కులన్. 94

ఉ. ఈవినయంబు కీర్తియగునే కులపూర్వులపోల్కిఁగాకనీ
కీ వినయంబున న్బ్రజల నేలుటయందు సమాను లెవ్వ రో
కోవిదమాన్య ! నీవు జనకుండవుగా నుదయించె బుద్ధుఁ డన్
దేవుఁ డటంచు వింటి విని దేవరఁ జూడఁగ నిట్లు వచ్చితిన్. 95

ఉ. నావుడు రాజచంద్రుఁడు మనంబున నుబ్బుచు లేచి వెంటఁగొం
పోవఁగఁ బోయి కాంచె ముని ముద్దులబాలు దయావిశాలు నీ
రావసితాంగుఁ జక్రికమలాంకితపాదుఁ గళావినోదు దం
తావళవర్తికేశు జనతానుతరూపు సమస్తపావునిన్. 96

తే. గీ. గౌరతొడమీఁద నున్న కుమారుపగిదిఁ
దల్లియొడినున్న పాపనిఁ దనియఁ గాంచి
మరలె యతియును గన్నులదొరలునీరు
వంచి తెప్పలచే నప్పళించుకొనుచు. 97

తే. గీ. తనయుఁ గని కంట నీ ర్వెట్టుతపసిఁ గాంచి
యేదియో కత మంచు శుద్ధోదనుండు
కాలు చేయి వడంకఁగ గద్గదస్వ
రమ్ముతో నిట్లనియె దైన్యరసము గదుర. 98

క. కడు నద్భుతజన్మము గల
కొడుకుం గని దేవుఁడనుచుఁ గొనియాడియు నా
కడుపు పగులంగఁ గన్నులఁ
గడుకొల్పితి నీ రి దేమికతము మహాత్మా! 99

మ. పలితాత్ముండను ముప్పవాఁడను మృతప్రాయుండ నాకుం జలాం
జలి యిచ్చుం దరియింపఁజేయు నని యుత్సాహంబుతో నున్న యీ
హలపా ణెల్లనుగంగలోఁ గలియ దీర్ఘాయుండు కాఁ డేమొ, కాఁ
గల కార్యం బెఱిఁగింపఁగావలె నమస్కారంబు గావించెదన్. 100

క. కన్నులు తెఱవని పాపఁడు
చిన్నారిమెఱుంగు గల్గుచిఱుతఁడు పెంపుం
జెన్ను గను నంచు నున్నాఁ
డ న్నే దురదృష్టవంతుఁడను గామ గదా! 101

మ. గుణదూరుం డగునో! సదా ప్రజలబాగుం గోరఁడో! శత్రుమా
రణభీరుం డగునో! కరంబుఁ బరదారావిత్తముల్ గోరునో!
పణవీరుం డగునో! నయంబుగను విద్వాంసుండు గాఁడో! దయా
చణభారుం డగునో! విరాగమున సంసారంబు వర్జించునో! 102

తే. గీ. అనుచు నఖిలమునకు భయంబుఁ జెందు
కపిలవస్తుపురీందుప్రినిఁ గాంచి మౌని
"భయముఁ జెందకు మయ్య, నృపాల!" యనుచు
భావిగతిఁ జెప్పఁబోవు నవసరమందు. 103

శా. అంతంతం గని యమ్మహామహుని మాయాదేవి లో నెంతయు
స్సంతోషం బిగురొత్త నమ్మని పదాబ్జాతద్వయిన్ వైచె శ్రీ

మంతుండుం గుణవంతుఁడు న్మిగుల ధీమంతుండు నాయుర్యశో
వంతుండు న్సుతుఁడౌ నటంచు ; నటుపైవ న్యోగి దౌదవ్వులన్. 104

చ. తొలఁగి భయమ్ము భక్తియును దోరముగాఁ గనుపట్ట నవ్వరో !
తెలియఁగలేవు గా కితని తేజము సర్వజనాభివంద్య మి
య్యలఘుఁడు నమ్యుఁడెల్లరకు నారయ నీతని కెంత పెద్దవా
రలును ననమ్యులంచును గరమ్ములు మోడ్చి నమస్కరించుచున్. 105

క. ఆతనిపాదము లుంచిన
భూతలమున ధూళి హస్తమునఁ జేకొని య
త్యాతతభక్తి న్శిరమున
వేతాలిచె నతఁడు తత్త్వవేత్తృత నెగడన్. 106

చ. ఎనిమిదిసార్లు ధూళి గదియించి శిరమ్మున నంతఁ బోక య
య్యనఘుని యంఘ్రులందుఁ జెలువారెడు చిహ్నములెల్లఁ జూచి యిం
తని యనరానిమోదమున నమ్మహనీయు గుఱించి దైవభా
వన దనరంగ నిట్లనె నవార్యములై పులక ల్జనింపఁగన్. 107

క. బుద్ధుఁడవై జగముల కవి
రుద్ధం బగుజ్ఞాన మిచ్చిప్రోచుచును నసం
బద్ధపుమతములఁ ద్రుంచుచు
నిద్ధచరిత నెగడఁ బుట్టితీవు మహాత్మా ! 108

క. ఏ నతివృద్ధుఁడ నగుటన్
జ్ఞానము నీవలనఁ బొందఁగా నోఁచఁగ లే
దైనను జగ మెల్లను ని
న్నూని తరించుటకు శంకయుండదు దేవా. 109

క. తన కప్రాప్యం బైనది
కొనవచ్చునె, దాని కేమి ? గుణఖని వగు నిన్
గనుఁగొనఁ గల్గెను సంతస
మును బొందితి నింతకన్నఁ బుణ్యము కలదే. 110

వ. అని శుద్ధోదనుదిక్కు మొగంబై యిట్లనియె. 111

క. జర తరగలుగా, మరణము
ఝరముగ, రోగములు నురుఁగుచందముగా దు
స్తరమగు సంసారాబ్ధిం
దరియింపంజేయు తరి యితండు నరేంద్రా! 112

క. వ్రతములు చక్రింబులుగాఁ,
బ్రతిభ జలంబుగ, సమాధి పారంబులుగా
వితతమగు ధర్మనది నీ
రితఁడే త్రావించువాఁడు తృష్ణార్దితులన్. 113

క. విషమం బగుచును దత్త
ద్విషయావృత మైన తప్పుతెరువునఁ బడు కి
ల్బిషవంతుల కితఁ డకి
ల్బిషమోక్షపదంబుఁ జూపుఁ బృథ్వీనాథా. 114

తే. గీ. విషయశుష్కేంధనమ్ముల విస్తరిల్లు
మోహదావాగ్నిలోఁ బడు మోఱకులకుఁ
బ్రాణదానం బొసంగి కాపాడుకొఱకుఁ
గారుకమ్మిన ఘనఘనాఘన మితండు. 115

మ. నరపాలైక శిరోవతంస! కడుధన్యం బయ్యె నీపుట్టు; వె
వ్వరు నీకు న్సరి గారు; నీగృహముసౌభాగ్యం బగణ్యంబు; జ్ఞా
నరసాయత్తత నెల్లలోకముల యజ్ఞానంబు వోకార్ప ని
ట్టిరు తా మెచ్చుటనో జనింతుఁ చిరరూఢిన్ దేవతాంశంబునన్. 116

వ. అని వెండియు. 117

చ. నరవర! యొక్క కారణమునన్ భవదీయగృహం బదృష్టవ
త్తర మనియు న్వచించుట కెదం గడు సందియమందుచుంటి; నె
వ్వరికిని జన్మ మన్నది ప్రపంచముసం గడు దుఃఖదం బటం
చరసినవారికి న్మరణమన్నను జంకు జనింపకుండెడిన్. 118

వ. అని మాయాదేవిపలుకఁ జూచి కనుఁగొనలం జాఱు నీ రశ్రుధారలై
పఱంగ్రుమ్మరుచుండు మరలం దేయుచు నిట్లనియె. 119

శా. ఏతాదృక్షమహానుభావునకు మాతృత్వంబు చేకొన్న న
న్నాతిస్ఫీతగుణాధిరాము నగు నీవాము ల్వ్యాప్తిం బొందు చే
తా దక్షుండ్? ఔను, నేఁటి కేవలవిమోదంబుల్ ధనత్వాదులం
బాఱంగా; నీకే నెయ్యమున్ సంబంధంబు నీ కేటికిన్? 120

మ. అని యుత్సాగి కనుంగొఁ డాఁ జనియె; మాయాదేవియున్ యోగి వై
భ్యవరాంబులమానన్ స్మృతిం గని జగద్వైభ్యంబుఁగా దేవతాం
గన చెల్లం దనుఁ గొల్చి స్వర్గమున వేడ్కన్మీఱఁగానొప్పు; న
ర్పడియోగ్ యోగుల నిష్ఠువాక్యము లవంధ్యమ్ము ల్గదా యెఱింగిన్: 121

వ. ఇట్లుండి రాజు గొందొకు విచారించి గతంబునకుఁ గర్తవ్యంబు
గాదని యుండిన బెండుకుఁ దన స్థితియుక్తత్వంబుగ గాఁకము నేర్పు లా
దని నామిడుం దన కన్యకమాయంబె నొడియం బిడుగాని నంత.

క. స్థానిటును నిడఁ డిరుల
స్థానం బిడి యుప్పు కోర్కెఁగలఁ దనుగతి న
స్థాని దనుఁడాల దాయని
కార్యంబులు నిలిపి చెనిచె బలుప్పు మగలఁగన్. 123

వ. ఇట్లాయనుచును బడియనిబిడయిన సర్వార్థసిద్ధుండను నామం బొన
రించినఁ బొద లందులను నిఖిలపుణ్యపుణ్యతన సర్వార్థసంసిద్ధి గాఁగలదు
గాన సిద్ధున స్పర్శం బగు నని సంతసించి రంత. 124

సీ. గాదమాఁడుదానల నిడుబిగా వర్ధించెఁ
బలిమి నగా బుద్ధిపూర్ణ యుమ్మెఁ
గంటష్టితిఁ దాలుపఱచినవి గొప్పల
చతురంగబలము విస్తార మయ్యె
నిలాజులన్ దయంకరమయ్యె రాజ్యంబు
మన్నగలనుఁ బోర్లు మారమయ్యెఁ

గులకామినులయందు గొన్నాళ్లు లేవమ్మ

వారపోషలవార సమసిపోయెఁ

తే. గీ. పాపము నశించె ధర్మంబు పాదుకొనియెఁ

గలవు కలవన్న లేమికిఁ గలిగె లేమి

కపిలవస్తుపురేంద్రు నగరమందుఁ

జిన్న నెలమాత్రిఁ బుత్రుండు పెరుగుచుండ. 125

చ. అడిగిన నీనివాఁడు వ్రతమన్నను జేయనివాఁడు కల్లగా

జడియనివాఁడు బంధుగుల సఖ్యము గోరనివాఁడు కొండెము

ల్నొడివెడువాఁ డసూయ మదిలోఁ గలవాఁ డొకఁ డైన లేఁడు స

త్పుఁడు గలరాజ్యమం దరయఁబోయినయం గనరాఁ డొకండునున్. 126

క. పూవుందోఁటలు నూతులు

బావులు సత్రములు దేవభవనంబులు నెం

బావడులును గట్టించిరి

భూవరతనయుండు వృద్ధిఁబొందం జనముల్. 127

క. ధనముం దాఁపఁడు కామ

మ్మునకై, ధనమునకు ధర్మముం జేయఁడు, ధ

ర్మనిమిత్తము ప్రాణులపైఁ

గనికరముం బాయఁ డొకండైనఁ బతిన్. 128

వ. ఇట్లభ్యుదయోన్ముఖంబై క్రమక్రమంబుగా వర్ధిల్లు కపిలవస్తుపురీం

ద్రుని రాజ్యంబు పగిది సర్వార్థసిద్ధుండును వృద్ధిఁబొందుచుండె. 129

తే. గీ. అంత నెన్మిదియవయేఁట నవనిపతియుఁ

గొమరునకు విద్యలను గఱపఁ గోరి చేయ

నెంచి మంత్రులతోడ యోచించెఁ దగిన

దేశికుం డెవ్వఁ డీరలు తెల్పుఁడనుచు. 130

ఉ. అంతిమెకాని యాతఁడు మహాత్ముఁడు పినికి విద్యవిద్య లా

వంతయు జ్ఞానదాయకత నందమి నిక్కము భూతపూర్వమై

య్యంతయు నిమ్మహామహానియం దలరారు నటం చెఱుంగఁ; దా
సంతతియందు వత్సలత సర్వమును న్మఱపింపఁ జేసెడిన్. 131

వ. ఇట్లాడయం డడిగినఁ బెగ్గడ లంద ఱిట్లనిరి. 132

శా. విద్యావంతులకేమి యెల్లయెడల న్వీచ్చేసి యున్నారు; సం
సద్యోషామణిభూషణాయితుఁడు విశ్వామిత్రుఁ డాఢీరుఁ డే
తద్యోగం బొనరింపఁగాఁ దగిన విద్వాంసుండు నీ వాత్మజున్
సద్యం బాతని కొప్పగింపు మణివాసశ్శ్రీల నర్చించుచున్. 133

చ. అనవుడు నట్లకాక యని, యానృపుఁ డాబుధుఁ బిల్వఁ బంచి, పు
త్రుని శుభమౌముహూర్తమునఁ దోరపుటుత్సవ మాచరించి, య
య్యనఘున కొప్పగించె మణిహారపరంపర లగ్రహారముల్
ధనమును ధాన్యము న్సముచితంబులు వస్త్రము లిచ్చిపుచ్చుచున్. 134

చ. కరమున రత్నపుం బలకఁ గైకొని మేటివినీతి యొప్ప నా
దరమున నగ్రభాగమునఁ దన్నృపపుత్రుఁడు నిల్వ నాసుధీ
వరుఁ 'డిది వ్రాసికొ'మ్మనుచు వ్రాయఁగఁజేయుడుఁ బూర్వమంద తా
నరసినవాఁడువోలె నదియల్లన వ్రాసి పఠించు నంతలోన్. 135

ఉ. ఆతఁడు చెప్పుటే కొదవయౌ గతి విద్యలనెల్ల నాజగ
న్నేతకుమారుఁ డెక్కుడగు నేర్పలరం గ్రహియించె నెన్నఁగా
బ్రాఁతియె వానిసంఖ్య! యొకభాషయొ, యొక్కొకపుస్తకంబొ, యే
రీతి గణింపవచ్చు! వినరే, మును ప్రాక్తనవిద్య లబ్బుటల్! 136

తే. గీ. ఏది చెప్పినఁ దనకన్న నెక్కుడుగను
దిరిగి చెప్పుటఁ జూచి యాదేశికుండు
మనుజమాత్రుండు గాఁడని మదిఁదలంచి
పడియె సాష్టాంగముగను దత్పాదయుగళి. 137

వ. అంతం బోక మఱియు నిట్లనియె. 138

క. ఏ నీశిష్యుఁడ, నాకు న
మానంబగు మతివిశేష మొదవఁగ నీవే

ధీ నెగడఁజేయు నొజ్జవు
నానేర్చిన దించుకయయినను లే దనఘా! 139

వ. అని చెప్పి యతండు తద్వృత్తాంతంబు శుద్ధోదనున కెఱింగించి యత
నిచే నుపాయనంబుగఁ గాంచనాంబరాగ్రహారాదికంబులు గ్రహించి
తన యిచ్చం జనియెఁ; బదంపడి నృపసూనుండు. 140

చ. కలలు నఖండుఁ డయ్యు మదిగర్వము దాల్పక, బల్పరాక్రమం
బలవడియుం గృపాపరతనంది చరించుచు, నశ్వశిక్షయం
దలఘుతఁ గాంచి, స్యందనవిహారములం గడిదేఱి, చాపవి
ద్యలఁ బ్రిబలత్వ మూని, వితతప్రతిభం జెలువారె సామునన్. 141

వ. ఇట్లు ప్రాగ్జన్మసంస్కారవిశేషంబునం గలిగినవిద్య లన్నియు న్నేర్చి
సవయస్కులగు బాలురతోఁగూడ నాడువాఁడు. 142

ఉ. వేఁటకు నేగి తద్విపినవీథులఁ గుర్మ్మరుచు న్మృగాళి నే
పాటియు గాసిపెట్టక యుపాయమునం గ్రహియించి చంప క
మ్మేటి కృపాళుఁడై విడుచు; మించినవేగమునం జరించుటన్
ఘోటక మార్తిఁగూరఁ గృపగొల్పి వృథాగతి మాన్పు నిల్పుచున్. 143

క. శోకము బాధయుఁ గన్నీ
రాఁకలియను శబ్దములన యతఁ డెఱుఁగుం; ద
ద్వ్యాకులత యించు కేనియు
నాకరుణాకరున కెఱుకయనఁగ దొకటన్. 144

వ. ఇట్లు దశహాయనుం డగు నాసర్వార్థసిద్ధుండు కృపైకగుణావలంబియై
కాలయాపనం బొనర్చుచు నొకనాఁడు దేవదత్తాను లగు తన
మిత్రులతోఁ గూడి. 145

చ. ఉపవనసీమలందు నొలగొప్ప విహార మొనర్చుచు న్మనం
బపరిమితప్రమోదమయమై యలరార హిమాద్రిచెంత కే
గి పులుఁగులం గనుంగొనుచుఁ గేళి యొనర్చుచు నున్నయంత వ్యో
మపథమునందు నంచలసమాజ మొకం దొకచక్కఁగన్పడెన్. 146

ఉ. కౌశలతీరు ముక్కులచౌకారము ఱెక్కలసౌరు నెమ్మదిన్
హాళి యెసంగఁజేయ నృపుఁ డంచలబంతిఁ ద దేకదృష్టిగా
లోలుపతం గనుంగొనుచు, లోఁ గడు మెచ్చుచుఁ, బజ్జ నున్న మి
త్రాళికి వానిచిత్రముల నారయఁజేయుచు నున్నవేళలన్. 147

తే. గీ. దేవదత్తుం డలుఁగొకండు దీసి వింటి
యందు సంధించి కరుణ యింతయిన లేక
యొక్కయంచను గొట్టి, నాపక్కి ఱెక్క
లాఁగలేక భువిం బడె నాక్షణంబ. 148

క. నెత్తురు ఱెక్కలఁ దొరఁగఁగ
నత్తెఱఁగున గిలగిల మని యాహంసము పే
ర్చెత్తిన శోకభరంబునఁ
గుత్తుక తడియాఱఁ బడుటకు న్నృపుఁ డెడఁదన్. 149

క. కడలేని కనికరము గని
తొడ నిడుకొని నల్ల నల్లఁదుడుచుచు మేనం
గడులోఁతుగ నాటిన యలుఁ
గెడలించిన నంచ మఱియు హెచ్చినయార్తిన్. 150

క. గిలగిలఁ గొట్టికొనఁగ న
య్యలఘుం 'డిది యేల యిట్టు లార్తిం గను ? న
మ్మలికిం బుచ్చితిఁ గాదే
కలిగెనె వే ఱెద్దియేనిఁగారణ ?" మనుచున్. 151

క. తనకాయమునం దయ్యలుఁ
గును గుచ్చియుఁబుచ్చియునుఁబుగుల్కొను నార్తిన్
దనలో నెఱింగి యనుభవ
మునకుం దెచ్చుకొని మిగుల మొనసిన కరుణన్. 152

ఆ. వె. అనఁటిమొవ్వవంటి యయ్యంచ ఱెక్కల
నేర్పుకొలఁదిఁ గేల నిమురుచును వ

నౌషధీరసముల నద్దాని క్షతి కొంత
యుపశమింపఁజేసె నృపసుతుండు. 153

వ. ఇట్లు సహజప్రాణిహింసాదూరుండగు సర్వార్థసిద్ధుం డయ్యంచ కిట్లు నైకవిధోపచారంబు లొనర్చుచుండ దానిం గొట్టిన దేవదత్తుని భృత్యుండు చనుదెంచి "మాదొర యంచను నాచేతి కి" మ్మనుటయు.

క. నృపసుతుఁడు వల్కెఁ, "బ్రాణ
వ్యపేత మగునేని వాని కగుఁజు మ్మిది, ప్రా
ణపరీతమగుట నటు కా
దపమార్గం బేరి కైన నర్హం బగునే." 155

వ. అనవుడు భృత్యునిచే నివేదితుండగు దేవదత్తుండును నయ్యెడకు వచ్చి "నాయంచ నీవు గైకొను టనుచితం" బన రాకొమరుం డిట్లనియె. 156

ఆ.వె. ఆకసమున నిద్దియల్లన నెగురు నే
శక్తికతన నట్టిశక్తి మాత్రి
మీవు సంహరించి తిద్దానిజీవంబు
నెడప వైతి నీది యెట్టు లిద్ది? 157

ఆ. వె. దైవవిహితమైన దయ కల్మి నాకు నీ
యంచ బ్రతుకఁజేయునంతపాటి
యవసరంబు గల్గె, నక్కారణమున నా
యదియె యిద్ది యొరుల దగుట యెట్లు? 158

వ, అనవుడు దేవదత్తుండును "నిట్టియన్యాయోక్తులాడం బాడియె? మదీయ బాణనిహితం బగు హంసంబు నాది యనుటకు సందేహ మేమి" యనుచుఁ గలహింపం దొడంగిన యమ్మిత్రునిమనంబు నొప్పించుటకు నొడంబడని మనంబుతోఁ బలుకుల ననునయం బుట్టిపడ నయంబుగా నాభూవరతనయుం డిట్లనియె. 159

క. ఇందులకు నొల్ల వేని గ
నందగు సభవారు చెప్ప నాయంబును బే

రందిన విద్వాంసులు సభ
యందుందురు పోయి వారి నడుగుట తగదే. 160

క. అన, నతఁడీకొన నిరువురఁ
జని సంస్థానస్థవిబుధసత్తములం బ
ల్వినయమున నడుగ నొకరుం
జన రుచితంబైనత్రోవ సందియపడుచున్. 161

వ. అట్టియెడ భగవంతుం డగు నొక విద్వాంసుండు నిష్పక్షపాతంబగు మతంబుతో నిట్లనియె. 162

క. ఈనిఖిలజంతువులకును
బ్రాణము ముఖ్యంబు, దాని రక్షించిన య
వ్వానిది తదాధిపత్యం,
బీనాయము నొప్పవలయు నెల్లరు సభ్యుల్. 163

తే. గీ. అంతియే కాని ప్రాణిహింసాచరణము
కరుణలేక యొనర్పఁగఁ గడఁగువాఁడు
తగునె దానికి నాధిపత్యము వహింప
ననుభవవిరుద్ధ మిది ధర్మమగుటయెట్లు ? 164

క. ఈసిద్ధార్థుఁడు దీనిఁ గృ
పాసహితుం డగుచుఁ బ్రోచువాఁడై యలుఁగుం
దీసి తనయొద్ద నిడుకొని
గాసిపాదిక మిడుట నితనిఁ గా దనఁ దరమే. 165

వ. మఱియు "మృగయావినోదంబునం బాణహతంబగు ప్రాణి యేదేనియుఁ బ్రాణి యున్నంతదనుక నాహతకునిది గా" దనున్యాయంబు సర్వసమ్మతంబు గావున నీయంచ సర్వార్థసిద్ధునిదే యని నొడివిన, రాజును విని యానందించి కుమారుని కృపావశత్వమునకును విద్వాంసుని నిష్పక్షపాతబుద్ధికిని మిగుల సంతసించె.

ఆ. వె. నాఁటఁగోలె నెల్లనరులకు నేప్రాణి
నేని హింసచేయు టెగ్గటంచుఁ

దేట తెల్లముగను దెలియంగ నయ్యె; న
హింసఁబోలు ధర్మమెందుఁ గలదె! 167

క. పదపడి యయ్యంచను బూ
ర్వదశకుఁ దాఁదెచ్చి దివికి వదలిన నదిస
మ్మద మందుచుఁ జనె; నాతఁడు
సదయత నొనరించు నిట్టి సత్కృతు లెపుడున్. 168

. ఇట్లు సకలపౌరస్తూయమానుం డగుచు నాసర్వార్థసిద్ధుండు సమానశీల వయస్కులగు బాలురతోఁ గూడికొని క్రమక్రమంబుగ వృద్ధిఁ జెందుచున్నంత. 169

. ఆజానులంబంబులై కరంబులు గ్రాలె
వక్షంబు తులితకవాట మయ్యెఁ
గందోయి కర్ణాంతకమనీయకమ్మయ్యె
నారవం బబ్దగంభీర మయ్యె
బలము సింగముతోడితులన కెక్కువయయ్యె
ధైర్యంబు మదిలోనఁ దా వొనర్చె
మొగము శ్మశ్రులమయి ముద్దుఁ జూపఁగసాగె
ఫాలంబు మిగుల విశాలమయ్యె

తే. గీ. దేహమున నొక్క లవణిమ దీటుకొనియె
జంఘలకుఁ బాటవంబు విస్తారమయ్యె
నతులసుగుణాబ్ధియైన సిద్ధార్థునకును
నిండుజవ్వన మది మేన నిండునంత. 170

. ఇట్లు సంపూర్ణయౌవనుం డగుచు నాకుమారుండు సంసారదూరంబగు విచారంబునఁ బ్రవర్తించు చున్నంత. 171

క. ఋతువులకు రాజు, తతదు
ర్గతులకు ధనికులకు నొక్కగతి సౌఖ్యమ్మున్
జతకూర్చు జాణ, కుంజవ
సతుల యదృష్టంబు బొదవె వసంతం బంతన్. 172

సీ. పండుటాకుల నూడ్చి పాదపంబులు నాఁడు
నాఁటికిఁ జివురుల దీటుకొనియె
నిగనిగ నెగడెడి చిగురులలోనుండి
పసరుమొగ్గలు సముత్పత్తిఁ జెందె
నామొగ్గ లంతలో నతిశయించుచు నొకిం
చుక సౌరభమ్మును జూఱఁగొనియె
నంతలో నఱవిచ్చి యవి పూవులై సమ
గ్రపరిమళంబునఁ గ్రాలఁదొడఁగెఁ

తే. గీ. బదపడి రజఃపరిసంగంబు పరిఢవిల్లె
నంతఁ దుమ్మెదదిమ్మరిం డ్రావరించె
మలయవాయువు లామీఁద నలముకొనియె
నెల్లదెసల సుగంధంబు వెల్లివిరిసె. 173

తే. గీ. పట్టణముకన్నఁ బల్లెయుఁ బల్లెకంటె
నుపవనంబును మఱియు నయ్యుపవనంబు
కంటె వనమును మేటిసౌఖ్యంబుఁ గూర్పఁ
గలవియై యొప్పె నామని బలియుకొలఁది. 174

చ. నదులతలంబులం దుపవనంబులచాయలయందు దీర్ఘికా
వదనములందు వారినిధిపజ్జలఁ గట్టిన మేడలందుఁ ద
త్తదుచితకార్యభారములఁ దద్దయు లోఁగినవారు సంజ పెం
పొదవినవేళల న్ముదము లుప్పతిల న్నివసింతు రొప్పుగన్. 175

ఉ. ఎల్లెడ వృక్షజాతముల యేపుననో సరసప్రచారమై
చల్లనిగాలి వీచుటనొ షట్పదకోకిలకీరశారికల్
కొల్లలుగాఁగ శ్రావ్యగతిఁగూయుటనో మఱి యేమొ తద్వసం
తోల్లసనంబు సంజలన యున్నత మై కనుపట్టు నెంతయున్. 176

సీ. లతలన్నియును బుష్పవతులై నగంబుల
నంచితంబుగఁ గౌఁగిలించుకొనియె

మందంబులై మించిగందంపుఁ దావితో
జెలరేఁగి నునుగాడ్పులలముకొనియె
దోరముగ్గినపండ్లు తోఁటిచేఁ గొఱుకుచుఁ
గొదమచిల్కలదండు కూయఁదొడఁగెఁ
బండుటాకులమీఁదఁబడిన పూవులజాలు
పండువెన్నెలకంటెఁ బండు వయ్యెఁ

తే. గీ. నాలుమగలెల్లఁ దెల్లనిపూలఁజాల
లీలలొదవఁగఁ జేయు సిరాలలోన
నించువిల్కానిచెయ్వి లగ్గించుకొనుచు
సంతసింపఁగ సాగి రాసమయమందు. 177

173 క. పొగడలుఁ దమాలములు మో
దుగులుం దిలకాగములు మధూకంబులుఁ గెం
జిగురుంబూవులతోడ
న్నగముల నింపుం దనర్చె నయనంబులకున్. 178

174 సీ. అరయరక్తాశోకకరయుఁ బలాశాంఘ్రి
కయును నీలాశోకకచయు నీల
నీరజనయనయు వారిజవదనయుఁ
గుందద్విజయు బిల్వకుచయు మంజ
రీకర్ణయును జపాశ్రీకాధరయు నీప
175 వసనాన్వితయు సిందువారనఖయుఁ
గోకిలాలాపయుఁ గేకికలాపయు
సారసస్వననూపురారవయును

176 తే. గీ. రమ్యవాసంతికాబద్ధరశనయు మద
హంసగమనయుఁ బుత్రజీవాభిధాన
లోమలతయును నగుచు నెంతే ముదంబు
సరసులకునెల్లఁ గూర్చె వసంతలక్ష్మి. 179

చ. క్రిమముగ శైత్యబాధ తొలఁగం బ్రిజ లందఱు మిద్దెమూలలం
బ్రిమదలతోఁ బరుంట దిగఁద్రావియు మీఁదివిలాససౌధక
ట్టిమముల లేఁతగాడ్పులకుఁ డెందము లూరఁగ సన్న సన్న వ
స్త్రములను గప్పుకొంచు నిదురం గొనసాగిరి వేగుఁబోకలన్. 180

మ. మలయాగంబునఁ జందనాగముల సంపర్కంబునం బుట్టి సం
చలదూర్మిప్రకరంబులై కమలసంసక్తంబులై యొప్పు వా
గుల నయ్యెయెడ నేదఁ దీర్చుకొనుచుం గుంజమ్ములం దూఱుచుం
గలయం బ్రామఁదొడంగె వెన్నెలల సఖ్యంబొంది నుద్దేమ్మెరల్. 181

తే. గీ. సదృశమగు వేఁడి సదృశమౌ చలియుఁ గలిగి
పవలు నిశియును విషమభావంబుఁ గనక
త్రాసునం దూఁగుగతి సమత్వంబు దాల్చి
తనరుచున్నట్టి యవ్వసంతంబునందు. 182

వ. శుద్ధోదనుం డవ్వసంతర్తువిశేషంబులం జూపి కుమారుని మనంబు సంసారసక్తంబుగఁ జేయఁ దలంచి రాజమార్గంబు సర్వంబు సంగ్వాంధ వికలాంగబధిరరహితంబు గావింపించి కుమారుంగాంచి “తండ్రీ యీవసంతర్తువు మిగులఁ జక్కనిది, దీనం గల విశేషంబు లాశ్చర్య జనకంబులు, గావున నీ వొకసారి యీ సమీపహిమాచలోపాంతంబుల కరిగి చూడు” మని శిరంబు మూర్కొని మఱియునిట్లనియె. 183

తే. గీ. “తండ్రి వినుఁ బాసి గడియైనఁ దాళఁజాల
వేగ రావలె” నంచుఁ దెప్పింపఁ బనిచెఁ
గింకిణీమేఖలాసమాకీర్ణ మగుచుఁ
గలితశృంగారమైన బంగారుతేరు. 184

సీ. కమనీయతపనీయకలితసూత్రంబులై
వరుసఁ బూంచిన వారువములతోడఁ
బరిమళప్లవమానపవమానపోతమై
చుట్టుముట్టిన పూలకట్టుతోడఁ

కౌశేయపరిధానకంబై విరాజిల్లు
నవవంటి సింహాసనంబుతోడఁ
జిఱుముత్తియములు చేర్చినచేర్లు గట్టి వి
న్ననువు చేసిన వితానంబుతోడ

తే. గీ. వెలయు నొక్కరథంబుఁ దెప్పించి సాది
"దేవదేవ! పరా" కంచుఁ దెలుపఁ దెలుప
జనకునకుమ్రొక్కి యా రాజతనయుఁ దేగె
నంత మిత్రులతోడ వాహ్యాళికొఱకు. 185

క. తారాగణంబుతోడం
దారానాథుండు మింటఁదరలు విధముగా
నా రాజసుతుఁడు మిత్రుల
తో రాజపథాంతరమునఁదోతెంచె వెసన్. 186

క. సిరికొమరునిఁజిగి జేజే
దొరకొమరుని సొబగు రిక్కదొర చెలువంబున్
దొరయు తమదొరకుమారుని
నరయంగా నేగుదెంచి రందఱు కాంతల్. 187

మ. తవులం జాఱిన కేశపాశ మొకచేతం దాల్చి డాకేల గ
త్యవరోధం బొనరించు కాలినగ లల్లల్లార్చుచు న్వచ్చి ముం
దవనీనాథకుమారు నొక్కసతి జాలాంతఃప్రవిష్టాస్యయై
యవలోకించెఁ గరంబు సాచి నిజకన్యాపాళికిం జూపుచున్. 188

సీ. ఒడిఁ గ్రోలుపసిబాలువిడిచి యొక్కడుగున
వచ్చి భూపతిఁ జూచె వసితయొకతె
మొలనూలి పైఁడిమువ్వలు జాఱుటైనఁజూ
డక వచ్చి విభుఁగాంచె సకియయొకతె
పతినియోగించు నానతియును జవదాఁటి
పోయిరాజుం గాంచెఁబొలఁతియొకతె

తననిశాన్నైపథ్యమును మార్చుకొనుటయు
మఱచి చేనిం గాంచె మగువయొకతె

తే. గీ. యత్తగా రొక్కదిక్కున కరయఁబోవ
నామె కను నసుభయ మెద హత్తుకొనఁగఁ
దాను వేఱొక దెస కేగి ధారుణీంద్ర
తనయుఁ దతనయుఁ బొడఁగాంచెఁ దన్వియొకతె. 189

ఉ. గోడలు మేడలుం గుడులు గోపురములొ్మదలైన వెక్కి యా
చేడియలెల్ల రిట్లు తమచిత్తము లేలికమీఁద వ్రాలఁగాఁ
జూడఁ దొడంగి రయ్యనఘుఁ జూచిన జారిణి యైన నెమ్మదిం
బాడి దొరంగి విక్రియకుఁబాలొనరింప దదేమహత్త్వమో! 190

క. పరిణయ మొనరింపం దగు
తరుణవయోధామ లైన తమ తనయుల ముం
దఱ నిడుకొని కొందఱుచెలు
లరిగిరి భూవరకుమారుఁ డరయు నటంచున్. 191

మ. "కమనీయాకృతి యైన పుత్త్రికుని సౌఖ్యంబుం గనుంగొఁగ న
య్యమకుం దుల్యధరాత్మజారమకు మాయాదేవికిం గొంతకా
లము దీర్ఘాయు వొసంగఁడాయెఁ దన కేలాభంబు? చండాలదై
వ" మటంచుం జరతీనికాయ మొకక్రేవం జూచె వాపోవుచున్. 192

క. జాలాంతర్గతలగు నా
లోలాక్షుల మొగము లెల్ల లోలభ్రమరీ
లీలాకరసరసీభవ
మాలాసౌందర్యమంజిమంబు వహించెన్. 193

వ. ఇట్లు సకలపౌరజనవిలోచననిపీయమానుం డగుచుఁ బుణ్యాంగనలు సేసలు చల్ల వృద్ధబ్రాహ్మణు లాశీర్వదింప నిరుదెస వందిమాగధులు కైవారంబులు చదువ సాదిజనసంచార్యమాణంబు లగు నుత్తమాశ్వంబులు ముందు నడువ రమణీయతరంబగు రాజమార్గంబు గడచి చను చున్న సమయంబున.

సీ. అతితి కాయలుగాయ నవనిదున్నుచుఁ గష్ట
పడుచుండు కాసరద్వయము నొకటఁ
జెన్నుగా దున్నిన చేలలో విత్తులు
వైచుచుండెడు కాఁపువాండ్ర నొకట
ఫలపుష్పవితతులఁ దులఁదూఁగి నేలకు
నంటు చున్నట్టి వృక్షాళి నొకట
వాని ఫలమ్ముల భక్షించి సుఖియించు
కీరాదికపతత్రివార మొకటఁ
తే. గీ. బట్టి చీమల మ్రింగెడు బల్లిని, మఱి
దాని మ్రింగెడు పాము, నద్దానిమ్రింగు
వైనతేయుని, జిన్నచేఁపలను మ్రింగు
పెద్దచేఁపలఁ దిను పక్షిబృంద మొకట. 195

తే. గీ. వానిఁ బట్టి భక్షించెడి శ్యేనములను
నొకట వేఱొక్కయెడ మనుష్యులనుదిను న
ఘోరులను జూచి యొక్కింతకుతుకమును మ
ఱింత సంతాపమును జెంది నృపసుతుండు. 196

చ. తన మనమందు నెన్నియొ విధంబుల నెంచుచుఁ "దండ్రి చూపఁ బం
చిన విధియొక్కొ! యిచ్చటి విశేషము" లం చొకయింత నిల్చి, లోఁ
గని "యొకఁ డన్యజీవమును గ్రాసముగాఁ గొను టెల్లభంగి హిం
సను నెగడించుచున్న దిది సైఁచితి నే దయగల్గువాఁడనే!" 197

వ. అని చింతించుచుఁ గొండొకనేల పోయి ముందు నడచినను నిట్టిదృశ్య
యంబులె కన్పట్టు ననుభయంబునం గుందుచు జగం బంతయు హిం
సాపరిచారం బగుటకు విచారించుచుఁ దత్రత్యం బగు నొక్క నేరేడు
చెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండి మిత్రులు పిలిచినను బలుకక ధ్యాననిశ్చలుం
డై యుండు నెడ. 198

ఉ. ఉప్పరవీధి నేగు రమరోత్తము లేగుచుఁ బుష్పకంబు దా
నెప్పటియట్ల నయ్యెడల నేగమి కించుక శంకనంది చూ

పప్పురుషాఢ్యుఁ డున్న భువియందు నిగుడ్చుచునున్న యంతలో
నిప్పలుకు ల్వినంబడియె నేరును జెప్పకయే దివంబునన్. 199

క. ఈతఁడు పరసంరక్షణ
కై తా జన్మంబు నెత్తినట్టిఁడు సుగుణా
న్వితుఁడు మహానుభావుఁడు
చేతమ్మునఁ గరుణఁ దక్కఁజేర్పఁ డితరమున్. 200

వ. అను నంబరవాణిపల్కు లాలించి వారలాసర్వార్థసిద్ధున కచ్చటి నుం
డియె నమస్కరించి తమయిచ్ఛంజనిరి; పిదప నితం డయ్యెడ సంజ
కాలంబుదనుకఁ గదల కుండుటయు. 201

క. జంబూవృక్షము రవికిర
ణంబులు పయి సోఁకకుండ నరనాథతనూ
జుం బేర్మిఁ గాచుచుండె; సు
ఖంబులు తమయంతఁ గల్గుఁగా జ్ఞానులకున్. 202

శా. ధ్యానైకాగ్రమనస్కుఁడై నృపసుతుండట్లుండఁగాఁ దక్కుభృ
త్యానీకం బొకయింత లేప, దివి తానవ్వారితో నిట్లనున్
“ఏనిన్ లేపఁగఁబోకుఁ డీతఁడు మహావేత్తృత్వధుర్యుండు తా
నే నేమం బగునంత లేచు” నన నాభృత్యు ల్భయభ్రాంతులై. 203

క. జననాథసుతుని లేపక
కనుఁగొనుచుండంగ, నతఁడు కమలాప్తుఁడు గ్రుం
కినతోడన ధ్యానసమా
ప్తిని జేసి పురంబునకును విచ్చేసె నొగిన్. 204

—• ఆశ్వాసాంతపద్యములు •—

క. ఆంధ్రికవిత్వాదర! నీ
రంధ్రియశోవిజితరాజరజతధరశర
త్కంధ్రసరసీభవభవపు
రంధ్రీహీరేశ! కృష్ణరాయమహీశా! 205

మ. కవితాలోలమతీ ! వికస్వరకృతీ ! కళ్యాణభూభృత్పతీ !
యపిగీతప్రకృతీ ! మనోహరగతీ ! యాంధ్రాధిభక్ష్మాచల
త్పవిహస్తానుకృతీ ! ధరావిబుధవిద్వన్నుత్యనిత్యోన్నతీ !
యపసీమండనకృష్ణరాయవసుధాధ్యక్షకృతిశ్రీపతీ ! 206

మాలిని.

సరసతరవిహారా ! సాధుచేతోబ్జసూరా !
కరవిలసితధీరా ! కామమాంబాకుమారా!
తరుణవయఉదారా ! ధర్మ్యగోదాతటీరా
జ్యరమణధృతభారా ! జాగరూకప్రచారా. 207

— గద్య —

ఇది శ్రీ....తిరుపతి వేంకటేశ్వరప్రణీతం బగు
బుద్ధచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుం
బ్రథమాశ్వాసము

శ్రీ ర స్తు

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

బుద్ధచరిత్రము

ద్వితీయాశ్వాసము

క. నిటలాక్షచరణసేవా
ఘటానాదర ! సత్యవాక్యకల్పక ! గోదా
తటనికటరాజ్య ! శ్రీవేం
కటకృష్ణారాయ ! విబుధకవిజనగేయా !

తే. గీ. అవధరింపు మనంతరం బవనిపాల
కాత్మజాతున కష్టాదశాబ్దముల వ
యస్సు నిండుటయును దండ్రి య య్యవసర
మునకు ననుగుణ మైన రీతి నెదనెంచి.

తే. గీ. సీతునకు వేసవికిని వర్షించుకాల
మునకు నుచితంబులై సుఖంబును ఘటించు
శుభ, సురమ, రామ యను పేర్ల సొంపునింపు
మాడువులఁ గట్టఁబనిచె నాత్మజునికొఱకు.

శా. ఆసౌధమ్ములచుట్టుఁ దోఁటలును వార్యంత్రిఁబులుం గాల్వలు
న్వాసార్హమ్ములు చప్పరమ్ములును గూపమ్ము ల్తటాకమ్ము లెం
తేసొ రొప్పఁగఁ గూర్పఁజేసి మఱి యెన్నేలోఁగిళు ల్గట్టఁగాఁ
జేసెం దత్ప్రితిసౌధరాజమునఁ బల్చిత్రావళు ల్పొప్పడ౯.

తే. గీ. గడియ కొకరీతిఁ గ్రీడలఁ గైకొనంగఁ
దగుగతిని సౌధముల నిట్లుతండ్రి కట్టఁ
జేసి కొమరుని నందు నివాసమునకుఁ
బనుచుటయు నాతఁ డా యీ భవనములందు.

ఉ. హాసము సల్పుచు న్విమలహాఃకలితంబు సరోవరంబు మ
ల్పేసరణిం గలంచు నటులెంతయు మానసము న్విచారము
గ్లాసిలఁజేయ నెయ్యెడ వికాసము దక్కినవాఁడు వోలెఁ దా
నేసుఖముం గ్రహింపమికి హెచ్చినదుఃఖమున న్విభుం డొగిన్. 6

వ. రాజకార్యవిశారదులగు మంత్రులం బిలిచి కొమరుని విషయపరాఙ్ముఖ
త్వంబు వారల కెఱింగించి వీనికిం దగిన కఱవలు గఱపఁ గఱుదు
నుపాయంబును నూహింపుఁడని మఱియు నిట్లనియె. 7

గీ. స్వప్నఫలము వచించు నప్పట్టునందుఁ
బండితులు రెండురీతులఁబలికి రందు
మత్సుతుమనంబు రెండవమార్గమంద
నడచుచున్న డిఁకేమి యొనర్పవాఁడ. 8

వ కావున రాజ్యపాలనాదివ్యాపారంబునం దీతని మనంబు మరగునట్లు
చేయుఁ డనిన వృద్ధమంత్రి యొకం డిట్లనియె. 9

మ. మదిరాక్షీపరిరంభము ల్మఱియు సమ్మానిన్యపాంగంబులున్
హృదయంబు ల్గరఁగించు నేరికిని; మత్తేభేంద్రకుంభస్తను
ల్గదియన్ ధ్యానము జ్ఞానము న్నిలుచునే? కాంతాశిరోజంబున
స్పదము ల్గట్టఁగవచ్చు సంకెలలకుం బద్ధుండు గాఁడేనియున్. 10

శా. హేలావత్యధరామృతంపుఁజవి యింతే నీతని న్సోఁక వే
ఱేలా యయ్యెడి మిమ్ము మమ్మితర మెప్డేనిన్ స్మృతిం జొన్పనీ
కాలావణ్యరసామృతమ్మున నిమగ్నాత్ముం బొనర్చు న్నృపా!
హాలాపానము గాదె స్త్రీసుఖము వేఱం డెందుఁ గన్పట్టునే. 11

ఉ. మాయలమాటలు న్పగలు మంచితనమ్ములు టక్కులు న్గాయ
ల్పాయక యిల్లు గట్టుకొని పాపముఁ బుణ్య మెఱుంగనీక నా
హాయముల్తై సతీమణుల బంటుగఁ బూరుషుఁ జేయుఁ గావునన్
వేయును నేల పుత్రునకుఁ బెండ్లియొనర్పుము సత్వరంబుగన్. 12

వ. అని వెండియు.

చ. ఒకనికి నింపుగాని సతి యొక్కని కన్నుల కందగత్తె వే
ఱొకనికి రంభయే మఱియు నొక్కనికిం గొఱగాక యుండు దీ
నికి మదియే ప్రధాన; మదినీ కొకఁ, డన్యుల కొక్కఁ, డింత యే
టికి మన మెంత యేరిచి ఘటించిన నయ్యది వేఱు తీరగున్. 14

క. అది గాన నితని మన మే
మదిరేక్షణయందుఁ దవిలి మరగునొ మన నె
మ్మదికిం దెలియదు; దానికి
నిది యొక్కయుపాయ మదియు నెఱిఁగింతు నృపా! 15

క. అగుఁగాదె శాక్యులకుఁ బం
డుగు, మన మావాఁడు తగు పడుచుఁగన్నెల పో
యగపుగనుల రప్పింపం
దగు బహుమానముల నొసఁగెద మనునెపమునన్. 16

మ. ధనమం దిచ్చుటగాని యుత్సవపు సందర్భమ్ము వీక్షించు కో
ర్కనిగాపి నృపునాజ్ఞ యేగతి నివారింపంగ నౌ నంచుఁ ద
ప్పని యిక్కట్టునఁ గాని వత్తురు కనత్పద్మేక్షణల్; చాకచ
క్యనిరూఢిం దగు దాని నం దొకసతింగామించు నీపుత్రుఁడుౘ. 17

వ. ఇట్లు కామించిన నక్కన్యాజనకుండునుదనకొమరిత నీకుమారున కిచ్చి పరిణయంబొనర్చు; నిట్టిదంపతుల దాంపత్యంబున కెన్నండును నెడ గలుగ దని మఱియు నిట్లనియె. 18

క. చతురబ్ధిపరీతంబగు
క్షితి యెల్లను నేలు నృపతిశేఖరునకు నీ
సుతునకు సుత నీ నెంచని
మతిహీనులు గలరె శాక్యమనుజాధీశా! 19

క. అన, రా జీకొని చాటిం
చినఁ గన్నెలు మిగులఁ జెన్నుచెన్నారెడి భా
గ్యవిధులు తన్నగరంబున
కును వచ్చిరి వేలకొలఁది కుతుకం బలరన్. 20

వ. పదపడి శుద్ధోదనుండును దత్కన్యాజనంబునకు బహుమతు లిచ్చుచుఁ దగిన కన్యను వరియింపు మనియుఁ గన్యాస్వయంవరంబునకై యిది యొక్కయుపాయంబు ఘటించితి ననియుఁ జెప్పి కుమారుందోడ్కొని వచ్చుటకై యతని కాబాల్యమిత్త్రంబగు పురోహితనందను బనిచిన వాఁడును సంసారంబు కష్టబహుళంబనియు యౌవనంబు జరా దూషితం బనియు మృత్యువనివార్యంబనియు వ్యాధు లనుభవనీయంబు లనియు విచారించుచుఁ బరిణయేచ్ఛం దిగఁద్రావి సన్న్యసనోన్ముఖంబగు మనంబున నున్మత్తునిపగిది జడునికీతి నున్నసర్వార్థసిద్ధు నొద్దకుంజని.

క. హితమార్గము గఱపుటయు న
హితమార్గమునందు నడువనీకుంటయు దు
స్థితి గతియును దుర్వ్యసనా
వృతియును మరలించుటయు సుహృల్లక్షణముల్. 22

వ. కావున నీయెడం గలుగుచనవునం జేసి నీకొక విన్నపంబు విన్నవిం పఁగ వచ్చితి భవదీయపరిణయంబునకై యొక నెపంబున సకలదేశ రాజకన్యకలఁ బిలిపించి యొక పండుగుఁ గావింపనుండి వారికిం దగిన బహుమతులు నీచే నిప్పింపవలయు నని నిన్ను రమ్మనియెఁగావున నీతండ్రిమాట వృథసేయక వచ్చి యక్కన్నియలయందు భవదీయమ నోగతంబునకుం దగినదాని నొక్కతెం బరిణయంబు గమ్మనిన నతండు సవినయమ్ముగా నప్పురోహితసూతి కిట్లనియె. 23

క. పరిణయ మొల్లక నే న
స్థిరమగు సంసార మనెడు తెరువునఁ బడ కాం
తరమగు తత్త్వజ్ఞానాం
తరమునఁ జరియింతు నన నతం డి ట్లనియెన్. 24

క. తరుణవయస్కుండవు సుం
దరుఁడవు నృపపుత్త్రకుఁడవు తగువాఁడవు ధీ
వరుఁడవు వంశము నెగడఁగ
బరిణయ మొనరించుకొనుట పాడి కుమారా. 25

క. కామము పురుషార్థంబుల
లో మహనీయంబు దానిలోపల గృహినెం
దేమన్నింతురు గావున
నామాటలు వినుము, రాజనయముం గనుమా. 26

క. పరతత్త్వాదరమగు మదిఁ
దిరమయ్యును దొంటిమునులు ధీమంతులు న
స్థిరమని యెఱిఁగియు భార్యా
పరిగ్రహము మానిరే, తపంబులు చెడెనే ? 27

చ. కొడుకులఁ గొమ్మలం బడసి కొండొకకాలము ధాత్రియేలి మే
ల్నడవడిఁ జేసి మీకుల మలంకృతముం బొనరించి తండ్రికిం
గడుముద మేదఁజేయవలెఁగాని నరేంద్రులు చేయరాని యీ
వెడఁగుఁదనంబుఁ బూనఁదగవే, భగవంతుఁడు పైన మెచ్చునే ॥ 28

చ. అదియునుగాక కామపురుషార్థము దెచ్చు మపద్రవంబులం
జదువులు సంధ్యలు న్నిలువఁజాలవు; రేఁబవ లేండ్లకేఁడులు
న్నిదురయు నాకువంటకమునేనియు మానిన వారికైనను
జెదరక నిల్చెనే తపము నిష్ఠలు గిష్ఠలు స్త్రీలముందఱన్ ? 29

క. ఒకనాఁడు విరాగము పా
యకవర్తించినను దత్పదాంతరముననే
సకల సుగుణంబులకు మా
రక మగు మది; దాని నమ్మరాదు కుమారా ॥ 30

సీ. జడదారిసకితోడ జతగూడె వేవేలు
వెలఁదులు గలవాఁడు వేల్పుఱేఁడు
జాబిల్లిపడఁతితో సరసంబుఁ గావించెఁ
దపసి లోపాముద్రధర్మభర్త
దైవతగురుని కాంతాలలామముతోడఁ
గవగూడె శిష్యుఁడై కలువఱేఁడు

ఔతథ్యఋషిపత్నియగు మరుత్పుత్రితో
సావాస మొనరించె దేవగురుడు

తే. గీ. దాశపుత్రికతోడc బరాశరుండు
పట్టపవలు నదీతటీభాగమందుc
దగులుగావించె ; నిన్ని వింతలును దలcపc
గామమును గెల్చువారు లోకమునcగలరె ? 31

వ. మఱియు మునివరిష్ఠుండగు వసిష్ఠుం డక్షమాలయను మాతంగకన్యక యందుc గపింజలాదుం డను కుమారుం గనియె. యయాతియను రాజర్షి ముదుసలియైన పిదపను విశ్వాచి యను నచ్చరమచ్చెకంటితోc జైత్రరథంబునం గ్రీడించెc; గౌరవుండగు పాండురాజు మత్యువు నైనc దలంపక మాద్రీసాంగత్యంబున కొడంబడియెc; చిరకాలోపార్జితంబగు తపంబు భగ్నం బగుననియైనc దలంపక విశ్వామిత్రుండు మేనకామధురాధరంబు చవిచూచెc ; గరాలజనకుం డనువాc డొక విప్రకన్య నపహరించి చావునకైన నంగీకరించెc గాని దాని వదలుట కొడc బడcడయ్యె ; ని ట్లనేకు లనేక ప్రకారంబులం గామపురుషార్థంబునకు లోcబడిన వారుకలరు ; వేయేల, యనుభూతకాంతాసంగమసుఖాతిశయు లగువారి కేనియు నిట్టి ప్రమాదంబులు గలుగుచుండ ననుభూతవిషయోపభోగులగు నీవంటి తరుణ విరాగుల కిది యడుగ వలయునే ! యనుమిత్రుని జూచి పరశ్శతజన్మసంసిద్ధార్థుం డగు సర్వార్థసిద్ధుం డిట్లనియె. 32

తే. గీ. మైత్రికిం దగుగతి నయమధుర మైన
సదుపదేశంబు నాకయి సలిపి తీవు
తప్పులన్నియు సైరించి దయదలంచి
మదికి నచ్చించి నాచేయుమనవి వినుము. 33

తే. గీ. ఏను విషయసుఖంబుల నెఱుcగcగాని
యెఱుcగుదు విషయసుఖముల నెఱుcగువారి

జగ మనిత్య మటన్న సంశయము కతనఁ
దత్సుఖంబుల నామది తగుల దనఘ. 34

చ. ముదిమియుఁ జావు రోగమను మూఁడును బ్రాణులకుండవేని యీ
ముదితల కెల్ల జవ్వనము ముందును నీగతి నుండునేనిఁ గ
ష్టదశలు మాటిమాటికిని సంసరణంబున మూఁడవేని నా
మదికిని నచ్చవే విషయమార్గపు సౌఖ్యములెల్ల నెచ్చెలీ! 35

క. నీ నుడివినవా రెట్టిరు
కానీ కామాంధులనియ గణుతింపఁదగున్
మానసము విషయమగ్నం
బైన మహత్త్వంబు నిలుచునా? చెలికాఁడా! 36

తే. గీ. పద్మదళమున జలముండుపగిదిఁ గూట
మంటీ యంటని విధమున నుంట మేలు
గా గణింతురు గాని యాకామినులను
మోసపుచ్చుటకాదె, యామోడు చెలిమి? 37

క. కావున ముదిమియుఁ దెవులుం
జావును గలయట్టి పాడుసంసారములో
నావంటివానిఁ ద్రోియుట
కై విజ్ఞానంపుఁదెరువుఁ గడతేర్పకుమీ. 38

వ. అనుచు ననేకప్రకారంబుల సంసారనికారం బొనరించు కుమారుం గని
పురోహితనందనుండు తిరోహితతదుపదేశుండై మరల నిట్లనియె. 39

చ. జనకుని కోరికన్ వృథగఁజల్పకు మయ్య! వివాహ మీవు మా
నినను భవన్నిమిషంబున ననేకనరేంద్రకుమారికాచయం
బు నగరి కేగుదేరఁగఁ బ్రభుండు నియోగము సేసెఁ గావున
న్ఘని, తగవారికిం బనదనంబు లొసంగఁగదయ్యా మిత్రమా! 40

క. కొడుకులు కొడుకు లటంచుం
గడుకొను పెనువంతఁ దపము గావించి తుదిం

బడసిన కొడుకులు తండ్రిల
నడలంగాఁజేయు టుచితమగునె కుమారా. 41

ఉ. ఈవు విరాగివై తివనియే మదిఁ గుందుచు నన్నపానము
ల్వోవిడియున్న నీపిత కపూర్వములైన భవత్ప్రసంగము
ల్నే వినిపింతునేని నశనిజ్వలితంబగు కొండమాడ్కిఁ జిం
తావశచిత్తుఁడై మడియుటబ్బురమా పృథివీంద్రపుత్రకా! 42

క. కావున నే నుడివినగతి
గా వచ్చి నరేంద్రకన్యకలకు బహుమతు
ల్గావింపుము నావిన్నప
మావలకుం ద్రోయవలవదయ్య. నరేంద్రా! 43

వ. అనుచు ననేకైతిహాసికగాథలు బోధించియు గారవించియు నెట్టకేల కురరీకారంబు గావించి నృపకుమారుం దోడ్కొనివచ్చి యేకతంపుం గొల్వుకూటంబునం దగిన పరివారంబుతో ధనకనకరత్నచీనిచీనాంబర శ్రేణి యిరుదెసలంగల యొక్క పట్టుపుగద్దియపై వసియింపంజేసె నంత.

ఉ. చేరెఁడు కన్నులుం దళుకుఁజెక్కులుఁ గుల్కు పిసాళిగుబ్బ ల
జ్జారిని గేరుమోము కనదంఘ్రులు వింతగుచాయ నీన శృం
గారరసంపు దీవియనఁగా నొక కన్నియ వచ్చెఁ దత్సభా
స్తారులు తేఱిచూడఁగ మితస్థితిభూషణభూషితాంగియై. 45

మ. చలువంజేసిన మంచుకన్నను గడున్స్వచ్ఛంపు మేల్మొగ్గఁజెం
గులు పాదమ్ముల జీరువాఱ నును నిగ్గుల్దేఱు నెమ్మోము వ
న్నెలు మైచిన్నెలు శారదాంబుదతతి న్నిర్లీనమై యొప్పు వె
న్నెలనాఁ గొండొక దోఁప నొక్కచెలి తన్నే చూడఁజొచ్చె న్సభన్.

చ. గరగరలాడు గాగర ధగద్ధగితప్రభ లీన మేల్జరీ
హరు వలరారు తైక యొకయందముఁ జూపఁగ సన్నమైన బం
గరుపనిపైఁట యెక్కు డగుకాంతి నెసంగ మణీవిభూషణో
త్కరమయ యై సభాస్థలికిఁ గన్నియ యొక్కతె వచ్చె నచ్చుగన్. 47

మ. 'అధరం బొక్కటిసేయు నెంతకయినన్ హా! వేణి సౌ! రద్దిరే
మధురంబౌ గమనంబు! మేనిపసకు న్మాఱౌనె బంగారు? మే
ల్కుఁధరంబు ల్గదలించు గుబ్బ' లని కోర్కుల్ మిన్ను ముట్టంగఁ ద
న్నుధరాపాలసభాసదు ల్దమినిఁ గన్గో నొ్ర్తు వచ్చెన్ వెసన్. 48

సీ. కడియంబు లందెలుగజ్జెగొల్సులు గూడి
యడుగడుగునకు గల్లురంచు మ్రోయ
జీరాడు మేల్జరీచెఱఁగుఁ గుచ్చెళ్ళ చ
క్కఁదనంబు మీగాళ్ళకడల రాయ
మడఁచి యొడ్డాణంబుమధ్యఁజేర్చినపైఁట
యంచు తెమ్మెరలు దూఁగాడఁజేయఁ
గబరీభరంబుపైఁగడలుకొల్పిన పూవు
లదరిఁ దావులకుఁ దుమ్మెదలు రోయ
తే. గీ. విడెముతావియు రదనచ్ఛవియునుగలసి
యోష్ఠకాంతికిఁ గొంత చేయూఁతయొసఁగఁ
జూపఱెల్లరునుం దనసొగసె చూడఁ
గరిగమన యొర్తువచ్చె నక్కజముతోడ. 49

తే. గీ. మోహమున నిట్లు రాసుతు ముంతు నన్న
పగిది నొక బొడ్డుమల్లెఁ గబరి ధరించి
చెలువు మించెడు నల్లని చీరఁగట్టి
తెఱవ సారసగమన యేతెంచె నొకతె. 50

ఉ. నున్నగఁ జెక్కుటద్దముల నూల్కొన దువ్వినకాకపక్షము
ల్సన్నని వంకగా నుదుటఁ జందన మద్దిన చంద్రరేఖయుం
జెన్నువహింప ముత్యములచేరు శిరంబునఁ దాల్చి వేడుకం
గన్నె యొకర్తు వచ్చెఁ గనకప్రభ మేనఁ దురంగలింపఁగన్. 51

క. కుస్తీ చేసినగతి నతి
శస్తమ్మగు మేనిపస పసందుగఁ బైకిం

గస్తూరితావి నింప వ
యస్స్వత యగు నొక్కచందిరానన వచ్చెన్. 52

మ. నెనరుం జూపులు హారమధ్యమఘవన్నీలాశ్మరశ్మిచ్ఛటా
ఘనభాస్వజ్జనితాపగం గలసి వేడ్కం బైటపైఁ బర్వ లీ
లను దాని న్వవరించుకోఁ గదలు కేల్వాయుభ్రిమత్తత్రిజా
తనలభ్రాంతి యొనర్ప నొక్కరిత యంత న్వచ్చె బల్మెచ్చుగన్. 53

క. కులుకుచుఁ జూపఱ దృష్టికిఁ
దలఁకుచు నృపసుతుని గాంచితద్దయుఁ దనలో
నులుకుచు నొకకన్నియ వ
న్నెలకుప్ప యనంగ వచ్చినిలిచెన్ బ్రోలన్. 54

వ. ఇట్లు స్వస్వోచితభూషణమ్ములు ధరియించి తత్తద్దేశనరేంద్రకన్యకలు సభామంటపమ్ము దరియంజొచ్చుటయు నంతకుమున్న శుద్ధోదనుండు వారలకు బహుమానంబులొసంగఁ గుమారు నియమించెఁ గావున. 55

శా. ఆ సిద్ధార్థుఁడు తండ్రియానతిని శాంతాకార మేపార మే
లౌ సింహాసనమందు సొరలర నధ్యాసీనుఁడై, వచ్చు క
న్యాసంఘంబులవంకఁ గన్గొనకయే యద్దాని నొక్కొక్కతెం
దా సత్కారము చేయుఁ జీరలును రత్నా ల్మున్నుగా నిచ్చుచున్. 56

ఉ. ఆతనియొద్ద కేగి వినయమ్మున భీతకురంగులో యనం
గాతరరీతి సత్కృతులు గైకొని వెన్కకు నేగు కన్నెలం
జేతము పల్లవింప నృపు చెంత వసించు జను ల్మతింత్రు గా
నీ తనచిత్తమందయిన నించుక రాసుతుఁ డెంచఁ డొక్కతెన్. 57

వ. ఇట్లు తండోపతండంబులుగా వచ్చి కన్నియలు బహుమానమ్ములు గైకొనునెడ. 58

సీ. భ్రమరసమూహంబుపజ్క్తిగట్టినరీతి
జడ మడమల దాఁక సాగియాడఁ
బద్మేషుచాపంబుపై మణుల్దాఁపిన
సొరున మేన భూషలు చెలంగ

నిసుము తిన్నియలపై నివము వాల్చినభంగిఁ
గటిసీమఁ బావడ కళలనీనఁ
జక్రిమ్ములకు నిత్యసంగతికై యుపా
య మొనర్చె నన చైకయట నెసంగ
తే. గీ. మోమునఁ బతివ్రతాత్వంబు మొలక లెత్త
సఖ్యులకు మాతృభావంబు చౌకళింప
ధ్యాననిశ్చలుఁడైన యతని యెదుటకు
వచ్చి నిల్చె యశోధరావారిజాక్షి. 59

ఉ. కన్నియ నంచయాన నవకంజవిలోచనఁ గోమలాంగి న
త్యున్నతపీనవర్తులకుచోజ్జ్వలఁ జంపకగంధి వ్రీడసం
ఛన్నముఖి న్యశోధర లసన్మృదులాధరఁ గాంచె రాసుతుం ;
డెన్నఁగరాదుగా మఱియు నేరికి నేరికి ధాత వ్రాయునో! 60

వ. ఇట్లు పురాకృతసంస్కారవశంబునంజేసి యక్కన్నియయందు బద్ధాను
రాగుండగు నయ్యెడ. 61

చ. వెనుకొనులజ్జ లోనడఁచి, భీతి యొకింతయులేక, రాజనం
దనునిమనం బెఱింగిన విధంబున, నందఱకంటె నెక్కుడౌ
చన వెసఁగంగఁ 'గానుక లొసంగినఁ గైకొని యేగుదాన' నాఁ
గ, నతఁ డొకింత లోన నగి కానుక లయ్యెడ లేకయుండుటన్. 62

మ. 'వనజాతేక్షణ! కానుక ల్మిగిసె నీవామాతులం దేరికీ
యని దీకానుక చూచితే' యనుచు నయ్యబ్జాక్షితో నొక్కభం
గిని మాటాడుచు నెల్లరుం గనుఁగొనం గ్రీవాగతంబైన చ
క్కనిమేల్పచ్చలహార మచ్చెలివలగ్నంబందుఁ జుట్టె న్వేసన్. 63

ఉ. పచ్చలహారమిట్లు నరపాలసుతుం డవలగ్నసీమపై
నచ్చపలాక్షిం కిం పొదవునట్టులు చుట్టిన యంత నామెకున్
హెచ్చె నృపాలసూతిపయి నింతనరాని మనోరథంబు ; పే
రచ్చెరువందె రందఱు నరాధిపుఁడు న్విని సంతసింపఁగన్. 64

వ. ఆబాల్యవిజృంభమాణవిరాగచేతస్కుండగు సర్వార్థసిద్ధుం డక్కన్నియ
యందు బద్ధానురాగుం డగుటకుఁ గతం బెట్లం బేని. 65

మ. యమునాతీరమునందు నొక్కెడ సునందాభిఖ్య చెన్నారు నొ
క్కమహాశక్తి వసించు నాదరిని నక్కానం గనద్దేవదా
రుమహీజంబులనీడఁ గ్రీడలు పౌనర్భ వ్యన్యకన్యాజనం
బమలాత్మం డొక వేఁటకానికొడు కత్యంతంబుఁ దోడైతగన్. 66

ఉ. వాఁ డొకనాఁడు మేలు గలవస్తువుల న్మఱికొన్ని దెచ్చి త
త్క్రీడల నారితేఱిన సతీతతికిన్ బహుమాన మిచ్చుచున్
వేడుక నందు నొక్కయరవిందదళేక్షణ కిచ్చి డెంద, మ
చ్చేడియఁ బెండ్లిచేసికొని చెల్మి యొసంగఁగ నుండి క్రమ్మఱన్. 67

వ. కొండొక కాలంబు సుఖంబు లనుభవించి తత్సహితమ్ముగఁ గాలమ్మ
నకులోఁబడి కేదారంబున నప్పు డప్పుడెఱుంగక పడిన బీజంబులును
వానకాలంబున మొలచిన పగిదిఁ బూర్వజన్మార్జిత సుఖదుఃఖంబు
లుత్తరజన్మంబున కనుస్యూతంబు లగుటఁ దదనుభవంబునకై సర్వార్థ
సిద్ధుం డయ్యెఁ; దత్సతియుఁ బురాసంభృతాత్యంతసంబంధంబున
నిట్లు జనియించె; నియ్యది యియ్యిరువుర యన్యోన్యానురాగంబున
కుం గతంబు ఇది యిట్లుండ. 68

శా. ఆసిద్ధార్థునకు న్యశోధరకు సౌహార్దంబు నన్యోన్య మెం
తే సిద్ధించుట గాంచి కొండఱది పృథ్వీశానుతోఁ దెల్ప 'నే
మీ సిద్ధార్థుఁడు సుప్రబుద్ధసుతపై మే లుంచెనే! యత్న మి
ప్పే సాఫల్యము చెందె సంతసము వేఱెం దింతకుం గల్గునే. 69

క. శ్రమ మెంతచేసినను సా
ధ్యముగాని పతత్రి పట్టఁదగు వలతానై
యమరిన దిఁకేమిః' యని మో
దమునన్ శుద్ధోదనుండు తద్దయు మునిఁగెన్. 70

వ. పిదప నయ్యశోధరతండ్రియగు సుప్రబుద్ధుండు విచిత్రవృత్తాం
తుండై సార్వభౌముఁ డగు శుద్ధోదనుని యొద్ద కిట్లు వా ర్తనంపించె.

క. మన శాక్యులలో విలు వి
ద్యను దక్కిన విద్యలను సమధికపరిజ్ఞా
దనరెడు వానికి మత్క
న్య నొసంగెద దేవదత్తుఁ డట్టిఁ డగుఁ గదా. 72

క. విలువిద్య నర్జునునితోఁ
దులఁదూఁగెడు సామునం దతులుఁ డశ్వములన్
మెలఁకువగ నెక్కఁ బెఱభూ
తలనాథులసుతులు దేవదత్తున కెనయే? 73

క. కాన నతనికిం గన్యక
నీనెంచెదఁగాని యన్యమెఱుఁగక నిత్య
ధ్యానాసక్తుండగు నీ
సూనునకు నొసంగనొల్లఁజుమ్మ మహాత్మా. 74

క. అనువార్తను విని శుద్ధో
దనుఁ డేమియుఁ జెప్పలే కెదంగడుఁ జింతం
గొనుటయు సిద్ధార్థుడు తన
జనకుని కిట్లనియె ధైర్యసంపన్నుండై. 75

క. జనకా! మత్ప్రియవస్తువు
గ నున్న యిచ్చాన యొరులకడ కరుగునె? నా
కును నేర్పుగలదు విద్యల
మనమున ననుమాన మింక మానుము తండ్రీ. 76

తే. గీ. అనుడు నరపతి సంతోషమందెఁ; బిదప
సుప్రబుద్ధుఁడు విద్యల శూరుఁడైన
వాని కిచ్చెద మత్పుత వరగుణాఢ్య
ననుచుఁ జాటించె నెల్లెడ ఘనులు మెచ్చ. 77

ఉ. అందఱు రాజపుత్రులు స్వయంవరమంటపమందుఁ జేరి రా
జ్ఞిందని నిందు విద్యలఁ గనంబడఁజేసి పరింతు మంచు నా

నందముఁ జెందుచుండ జననాథుఁడు యంత్రిమొకండు వన్ని 'దీ
నిం దెగఁగొట్టి మత్సుత ననింద్యగుణ స్గ్రహింపఁగావలెన్.' 78

చ. అనవుడు రాజపుత్రులు తదర్థమున న్రిచితప్రయత్ను ల
య్యును నటుచేయలేమిఁ దలలొయ్యన వంచిరి; యాతఁడంత నా
నన మలరంగ సింహహనునామకచాపముఁ గేలఁ బూని య
ల్ల నఱికె యంత్రముం దనదులావు నృపాలకు లెల్ల మెచ్చఁగన్. 79

వ. పదపడి సుప్రబుద్ధుం 'డొకమ్రాని నొకవ్రేటునఁగత్తిచే నఱుకవలయు'
ననుడు నరేంద్రు లందఱును యథాపూర్వులై రి, కొందఱు నఱికి రంత.

తే. గీ. అసికరంబునఁ బూని సిద్ధార్థు డితర
కృత్తమౌ పాదపముకన్న నెక్కుడైన
లావు గల్గిన యొకచెట్టు నోవనేయ
నది తెగియుఁ దెగనిపగిది నట్టెయుండె. 81

చ. అది కని యెల్లవారుఁ 'దెగ దయ్యది యీతనిచేత, నెక్కుడై
పొదలెడి సామునేర్పుగల పూరుషుఁ డిప్పని సేయనేర్చు' నం
చెద ముదమొందుచు న్మిగుల హేళనము ల్పచరింప దేవత
ల్పదపడి తెల్పుచుం గుసుమవర్షము పైఁ గురిపించి రత్తఱిన్. 82

వ. అంత ఖురళియందు నితం డత్యధికుం డని కృతనిశ్చయులై యశ్వా
రోహకత్వంబుఁ బరీక్షింపం దలంచి రంత సిద్ధార్థుండు. 83

తే. గీ. కంటకాభిఖ్య నొప్పు నొక్క హరి నెక్కి
యెక్కుడగు గర్వమునఁ గడు నుక్కుమిగులఁ
దక్కుఁగల రాజతనయుల తక్కులడఁచి
జయము గైకొన వార లీర్ష్యకుఁ గడంగి. 84

వ. ఈగుఱ్ఱం బీతనిది కావున నీపందెము మేమొప్ప మని వివదించుచు. 85

తే. గీ. మిగుల నవలక్షణంబుల మేటియైన
దాని నొకవాజిఁ దెచ్చి, యద్దాని నెక్కి
తనపటిమ చూపెనేని యొప్పనగు ననుడు
నట్లుచేయఁగ సిద్ధార్థుఁ డనుమతించె. 86

వ. ఇట్లంగీకరించి యతండద్దాని నెక్కుటకు మున్న దాని మంచిచెడ్డలు
పరీక్షించుటకై యర్జునుండనువాఁ డయ్యశ్వంబు నెక్కుటయు. 87

క. అది యెయ్యెడ నిలువక దు
ర్మదమున నవ్వానిఁ గఱచి మహిఁ బడవైచెన్
గదిసి యొకకొండ అయ్యా
పదఁ దొలఁగించుటయుఁ గొంతభరమై తోఁచెన్. 88

మ. అది సిద్ధార్థుఁడు చూచియు న్భయములో నావంతయున్లేక దా
నిఁ దగందువ్వుచుఁ గళ్లెమైన నిడకే నేర్పొప్పఁగా నెక్కిపూ
ర్వదశం బందెమువెల్ల గెల్చె; మిగుల న్వారందఱు న్సన్నుతు
ల్పొదలింపంగను సుప్రబుద్ధుఁడు మహామోదంబుమైఁబొంగఁగన్. 89

చ. 'మతి మును గోరునట్టి ధృతిమంతుఁడె నాథుఁడుగా లభించె; నే
నతిసుకృతాత్మ' నంచు ముదమందుచు వేగ మధూకపుష్పసం
గతమగు మాల కేలఁగొని కామునికిం బయిపెచ్చువచ్చు రా
సుతు గళమందు వైచెను యశోధర యాదర మేమరంబుగన్. 90

తే. గీ. అమరు లతిమోదమునఁ గుసుమములు గురిసి
రచ్చరలు నాటపాటల మెచ్చుగొలిపి
రనిలము సుఖప్రచారమై యతిశయిల్లె
నలయశోధర సిద్ధార్థు ననుమతింప. 91

వ. ఇట్లు యశోధర సర్వార్థసిద్ధుని వరించిన పిదప జీలుఁగు బెండులు రెండు
దెచ్చి పాలలోఁ బడవైచి యవి తమంతటఁ దాము కలసికొనుదనుకఁ
జూచి సుసంగతంబులగునంతఁ బెద్దలగు వార లవ్వధూవరులం గూర్చి
'మీర లివ్విధమున నెడతెగని చెలిమి గలిగి యలరుదురు గావుత'
మని యాశీర్వచించి పరిణయం బొనర్చిరి. ఈక్షీరపరీక్షణంబు శాక్యుల
వివాహంబునకుం బ్రథమలక్షణం; బిట్లు సలక్షణంబుగా వివాహంబు
గావుటయు శుద్ధోదనుండు. 92

సీ. తేఁజిచూచినమాత్రఁ జేరిన మంచునఁ
దగు మలల్ చూపట్టఁదగినచోటఁ

గృత్రిమవృక్షసంకీర్ణమౌ క్రీడాకు
ధరము దాదాపునఁ బరఁగుచోట
నుత్కృష్టమగు గంగ కుపనదియైన రో
హిణి యెడనెడఁ బ్రవహించుచోట
నేకాలము సుమమ్ములెన్నేనిఁ బుష్పించు
పొదరిండ్లు నల్దెసఁబొదలుచోటఁ

తే. గీ. బండి తమయంత రాలిన ఫలములు గల
వృక్షజాతు లెల్లెడలను వెలయుచోటఁ
బంకజాదిసుమమ్ములఁ బరిఢవిల్లు
నమలములగు తటాకమ్ము లమరుచోట. 93

వ. కన్నులపండువగు గతి నొక్క యారామంబుఁ గల్పింపంజేసి. 94

శా. ఆరామమ్మునఁ గేలికాభవన మాహర్మ్యంపుఁ గుడ్యంబునం
దారన్ వ్రాసిన బంధచిత్రములు, నాయాచోట్ల మారాగమ
శ్రీ రాణింపఁగఁజేయు కీరముఖపక్షిశ్రేష్ఠముల్, నృత్తగీ
తారూఢిం గడు నాటితేఱఁదగు వేశ్యల్లగ్గ సంధింపుమన్. 95

క. అందుం గొడుకుం గోడలిఁ
బొందుగ వసియింపఁ బనిచె; ముసలితనము, నా
నందాభావము, రోగ మ
నందగు నిమ్మాట లటఁజనక యుండంగన్. 96

క. పదిలపఱచి తగిన భటస
ముదయముఁ గాపుండఁజేసి మొగి సుతుఁ డెందేఁ
గదలకయుండఁగఁ గారా
సదనం బేర్పఱచెఁ గేళిసదన మను మిషన్. 97

సీ. లలనయొనర్చు విలాసమ్ములట్టిటుఁ
జననీని సంకెల లనఁగరాదె?
కను గాననీక పైకొను ననురాగంబు
గాఢాంధకారంబు గావు టరుదె?

పంజరస్థములైన పక్షులు తనసాటి
బందుల దుస్థితిఁ బడయు టరుదె ?
చంద్రార్కానిలాంగజుల్ జముదూతలంబోని
యదయులౌ బంట్రౌతులనుట తప్పె ?
తే. గీ. ప్రణయకోపపరాఙ్ముఖిఁ బడఁతిఁ దేర్పఁ
బడెడి పలుపాటు లచ్చటి పనులకంటె
నల్పములె ? యెన్నివిధములనైనఁ జూడ
బంధనాగారతుల్యంబు పడుకటిల్లు. 98

క. ఆకేళీసదనమునకుఁ
బ్రాకారము లొక్కమూఁడు పచరించి యయ
శ్శ్రీకకవాటదృషద్వా
రాకలితమ్ములుగఁ జేయున ట్లొనరించెన్. 99

వ. మఱియు నవలివారివలకు, నీవలివా రవలకుం జనకుండఁ గాపాడుఁడని సేవకులకు నియమించి త్రిలోకసుందరులగు పరశ్శతకుట్టినుల నెప్పగిదినైనఁ గుమారు మనంబు లోఁగొనుఁడని నియోగించె; నిట్లు పితృపదిష్టుండై సర్వార్థసిద్ధుం డక్కేళీగృహంబున యశోధరతో ననవరతసంభోగంబు లనుభవించుచుఁ బురావృత్తాంతంబులన్నియు మఱచి యాపద్వార్త కలనైన నెఱుంగక సుఖాతిశయంబునం బొదలుచుండి యొక్కనాఁడు. 100

సీ. వికసితప్రసవగుచ్ఛకదంబసంభ్రమ
భ్రమదురుభ్రమరవిభ్రాజితంబు
పల్లవగ్రాససంఫుల్లశీతారావ
వాచాలకోకిలాభాసురంబు
తుహినపాతంపతత్సుమమరందాసార
పంకిలీకృతనవప్రసవరజము
శుకముఖత్రుటితకంచుకపక్వఫలబీజ
దర్శితాంకురనగాధస్థలంబు

తే. గీ. కిసలయాంతరపతితార్కకిరణజాల
వర్తులాకారముద్రికావలయితంబు
నైన పూఁదోఁట కొక్కనాఁ డవనిపాల
పుత్రుఁ డరిగె ననుంగుఁబూఁబోఁడితోడ. 101

క. చెలువయుఁ జెలువుండును బూ
వులతోఁటం గ్రీడసేయఁబోయినఁ గని కా
వలివా రెడసనుటయు నె
చ్చెలు లందఱుఁ జోడుసనిరి చెలువం బొలయన్. 102

క. సరసిఁ గరిణీవృతం బగు
కరిపగిది పరస్పహస్రికాంతలనడుమన్
ధరణీంద్రకుమారుండును
గరము ప్రకాశించెఁ బుష్పకానన మందున్. 103

క. కడుకొని విరక్తుఁ డగు రా
కొడుకుం గడెలోనఁ బుష్పకోదండునికిన్
బడిపిల్లనిగాఁ జేసిరి
పడఁతులు చేయింపలేని పనులుం గలవే. 104

మ. అటులాకృత్రిమకాననంబున నరేంద్రాత్రిదిత్యుఁడుం గాంతలుం
జటులంబైన మనోజరాగమునఁ బుష్పక్రీడ గావించునం
తట శుద్ధోదనపాలితాఖిలధరోదారప్రదేశంబులం
బటహధ్వానము నాల్గుదిక్కు లదుర న్వాయించెఁ బావిల్తుఁడున్. 105

వ. ఇట్లు తారాపరివృతుండగు పూర్ణచంద్రునిపగిది నారీపరివృతుండగు రాజచంద్రుండు నిరంతరోత్సాహసంపన్నుండై క్రీడించునెడ. 106

క. పదములు తడఁబడెనని యొక
ముదిత భుజాలతలు సాఁచి భూవరు నురముం
గదియించెం గాఢిన్యా
స్పదవర్తులపీనమిలితవక్షోజములన్. 107

క. మొగమున నాసవపుం బుగ
బుగ లొలయఁగ రాజుకర్ణమున నూర్పుచ్చె
న్మగువయొక ర్తరుణాధర
'తగవిను మిది యొక్క యేకతం' బంచు వెసన్. 108

సీ. సహకారశాఖ హస్తంబులు గీలించి
వలుదగుబ్బలు చూపె వనితయోర్తు
మొలనూలు పెక్కుసారులు కదల్చుచుఁ బీన
జఘనంబు గనిపించె సకియయొకతె
యొకతమ్మి చేతఁబట్టుకొని పద్మాలయ
పోలెఁ బజ్జకు వచ్చె బాలయోర్తు
నెఱగాణవోలె వన్నెలుగుల్కఁ బాడుచుఁ
దాళంబు వాయించెఁ దర్వియొకతె

తే. గీ. యెందఱెందఱు కామిను ల్తొందరించి
నను జలింపకయున్న మానవునిచేఁత
లభినయించుచు నెదుట నాట్యంబు సలిపెఁ
జెమ్మటలు మేన దిగజాఱఁ జెలియయొకతె. 109

ఉ. రాజకుమారు నొక్కతె సరంబులఁ జేతులఁగట్టిపెట్టె; 'నీ
యోజ గణింపఁ జిట్టలయయో' యని వాయిబిగించె నోర్తు; 'కాం
తాజననిర్జితుండ' వని తా నెకసక్కెము లాడెనోర్తు; 'నీ
వ్యాజము నేనెఱుంగ నదియా?' యని నవ్వె నొకర్తు పక్కునన్. 110

వ. ఇట్లనుక్షణోజ్జృంభయిష్యమాణమదనోన్మాదులగు సుందరులు చేయు వికారంబులకుం బ్రతీకారంబు గల్గినవాఁడుంబోలె నుండియు నాసర్వార్థసిద్ధుం డొక్క యశోధరయందు మాత్రము బద్ధానురాగుండై కొంత తడవున కుద్యానవిహారంబు చాలించి తెఱవలతోఁగూడ మరలి నిజసౌధంబుఁ జొచ్చిన యుదంతం బంతయుఁ బరిచారకులవలన విని శుద్ధోదనుండు సపౌరరాష్ట్రీయప్రజుండు ముదంబునం బొదలుచుండె. 111

చ. ఎలమి యశోధరాసరసిజేక్షణయు న్సహజంబులు న్విలా
సలలితభంగులు స్వ్వతసౌఖ్యకరంబులునైన క్రీడలం
బలుకుల ముద్దుల న్మురువుఁ బాటలతేటల నీటుల న్ముదం
బొలయఁగఁ జేయుచుం దనుపుచుండెఁ బ్రియు న్బయభక్తియుక్తయై.

మ. అతఁ డీరీతి యశోధరాకృతవిలాసాలోలుఁడై యుండి దే
వత లప్పు నిశీథమందుఁ దన స్వప్నం బందుఁ గన్పట్టి వి
జ్ఞతకై యాత్మ గుఱించి చెప్పు పలుకుల్ స్పష్టంబుగా నిద్దురన్
బ్రతివారం బొకభంగిగాఁ గలవరింపం బూను నుచ్చైర్గతిన్. 113

వ. అట్టియెడ యశోధర యుల్కిపడి యతని లేపి "యియ్యది యేమి" యని యడిగిన "నేమియు లే"దని యాపెను మఱపించుచు మరల నెడనెడ నొలయు వేశ్యా వీణాలాపాదికమ్ముల మైమఱచి మోహమ్మనం బడుచుండు. మఱియు నట్టియెడ దేవత లయ్యెడకు వచ్చి తదేక గోచరులై. 114

ఉ. ఎందులకుం జనించితి, మఱేమి యొనర్చుచునుంటి, వీ జగం
బందు నహింస యెల్లెడల వ్యాప్త మొనర్పుము, రాజ్యపాలనం
బందును నిట్టి సౌఖ్యములయందును ముగ్గక వ్యర్థమైన వే
డ్కం దిగఁద్రావి వైళ ముపకారము లోకులకుం బొనర్పుమా. 115

వ. అనుచుఁ బ్రతిపదంబును బోధించుచుండ సిద్ధార్థుం డొక్కనాఁడు ప్రపంచవిశేషమ్ముల నెఱింగి తదుపకృతికి యత్నింపఁ దలఁచి చిత్రయను నొకదాసి నడిగిన, నయ్యది 'మహాత్మా! యీయవి వచింప నా కోటి కోటి కెట్లు సాధ్యం? బా యీవిశేషంబులు దేవర చని కనినం దేటతెల్లంబులగు' ననుడు నతం డట్లుకాక యని చెన్నుఁడను సారథిం బిలిచి.

క. "ఊరంతయుఁ గనుఁగొనవలెఁ
దే రాయత్తంబొనర్చి తెమ్మన, నూరీ
కారంబని వాఁ డరిగి మ
హారాజునకు న్వచించె నది యెల్ల వడిన్. 117

తే. గీ. రాజువినికొడుకున కది రాజ్యకాంక్ష
గాఁ దలంచి పురమ్మధికమ్ముగా న
లంకరింపఁగఁ జాటించెఁ బొంకముగ న
లంకరించిరి పౌరు లిలాధవాజ్ఞ. 118

తే. గీ. గ్రుడ్డివాండ్రును గుష్ఠరోగులును గుంటి
వాండ్రు రిక్తజనులు శోకవంతులాది
గాఁ గలుగు వార లెయ్యెడఁగాని వీథు
లందుఁ గాన్పింపకుండ రాజానతిచ్చె. 119

ఉ. కన్నులపండువౌ గతిఁ దగం బురమిట్టు లలంకరింప, నా
పెన్నుఁడుఁ దేరునాయితము చేయుడు, రాసుతుఁ డంతఁ బట్టనం
బు న్నలువంకలం గనఁగఁ బూర్ణతరోత్సవ మొప్ప నేగి కాం
చె న్నరులందుఁ గల్గెడు విశేషముల న్మది కెక్కువట్లుగన్. 120

వ. ఇట్లు కొంతవడి వీక్షించి మరలి స్వస్థానంబున కరిగి సుఖంబుండె;
నాఁటి నిశీథమ్మునన శుద్ధోదనునకు స్వప్నమ్మున నిట్లు కననయ్యె. 121

తే. గీ. భానుఁడును నింద్రచాపంబులోనఁ గల్గు
నొకపతాక యనిలమున నొరగి నేలఁ
బడినఁ గొందఱు సన్యాసివరులు దానిఁ
గొని చనిరి తూర్పుదిక్కునకుమ గడంగి. 122

క. దక్షిణఘంటాపథమున
నక్షతగతిఁ బదిగజమ్ము లరుగఁగ నందుం
దక్షతగల తొలియేన్గున్
శిక్షించుచు నెక్కి చనియె సిద్ధార్థుండున్. 123

క. హరు లొకనాలుగు గడున
త్వరమున లాగంగఁ జను రథమ్మునఁ దాను
స్థిరుఁడై సిద్ధార్థుఁడు సుం
దరమూర్తి ముదమునఁ జనియెఁ దనయంత వెసన్. 124

తే. గీ. సొబగు చిత్రము లెందు నంచులను దనరు
గనకమయములు మాణిక్యఖచితములును
నగునరము లొప్ప నలరు రథాంగ మొక్కఁ
డొక్కయెడ నొప్పెఁ గన్నులకక్కజముగ. 125

తే. గీ. ఒక గిరివరంబునందుఁ బొల్పొందు నొక్క
భేరిక నయోమయంబగు పెద్దకఱ్ఱఁ
గరమునంగొని ఢాంకృతిగడలు కొనఁగ
నట్టె కొట్టుచునుండె సిద్ధార్థుఁ డెలమి. 126

తే. గీ. పొడవునఁదనర్చునొక్కగోపురపు శిఖర
మందుఁగూర్చుండి పదములు హస్తములును
జాఁచి యొకఁడు రత్నమ్ములుచల్లఁ గ్రింద
నేఱికొనుచుండి రొకకొంద ఱివలనవల. 127

క. ఒకయార్గురుజను లొకచో
వికలత్వము మొగములందు వ్రేలాడఁగఁ బం
డ్లుకొఱికికొంచు నజసా్రి
ప్రకలుషితాక్షులయి యేగ సాగి రనదలై. 128

వ. ఇట్టి యేడుకలలం గాంచి మేల్కాంచి శుద్ధోదనుండు దనకుం గీడు మూఁడునని శంకించుచుఁ గొల్వుకూటంబునకు వచ్చి సభాసదుల నవలోకించి స్వప్నవృత్తాంతంబు వచించిన నందొక విద్వాంసుండు 'రాజా! నీస్వప్నంబులకు ఫలంబులిట్టివి' యని క్రమంబుగఁ జెప్పందొడంగె.

తే. గీ. సూర్యబింబమువంటి సంశుద్ధుఁడొకఁడు
టెక్కెమును బోలి నల్దెస నుక్కమిగులుఁ;
ప్రాక్తనాచార మడఁచి ప్రబలఁగఁజేయు
మంచి యాచారమును భువి నంచితముగ. 130

తే. గీ. ఆ పదిగజమ్ములన బుద్ధకగు తెరువులుఁ;
మొదటికరి నెక్కియేగు టప్పది తెరువుల

యందు సత్యమార్గమ్మనయందుఁదవిలి
యేగు నొకసిద్ధుఁడనుట యుర్వీశమౌళి. 131

క. అరదమును లాగు నాలుగు
హరులం గనుఁగొంటి వధిప! యవి జ్ఞానపు పె
ల్తురుఁజూపు చతుర్వర్గము;
పరిపాటిగఁజూడు దీనిభావంబెల్లన్. 132

క. నానాచిత్రియుతము ర
థానీకస్థగితమునగు నలచక్రిం బెం
తేనీతిరీతికిఁ బ్రిపం
చానూనవిశేషములకు వ్యంజక మధిపా. 133

తే. గీ. నీకొడుకు భేరిఁగొట్టుచు నీకుఁ గానఁ
బడుట కర్థంబుఁదెల్పెదఁ బార్థివేంద్ర!
లోకములకెల్లఁ దెలియంగ "నేకమేవ"
యనెడి శ్రుతిని జాటించుట యరయుమెదఁద. 134

తే. గీ. గోపురము జ్ఞానశాస్త్రము, మగ్గోపురమ్ము
నుండి రత్నమ్ములం జిమ్ము టోడ్ల కెల్ల
దాని నుపదేశ మొసఁగు విధమ్ము, రత్న
నికర మేఱుట గ్రహియించు నియతి యధిప. 135

క. మొగములు వాడఁగ నార్గురు
పొగులుట తమ మతము వోవఁ బూర్వాచారా
నుగతి జగతికిం దెల్పుచు
నెగడు గురువు లేడుచుటయని యెఱుఁగు మధిపా. 136

వ. అని చెప్పిన నప్పలుకుల చందంబు విని యీయేడుస్వప్నంబులకుఁ బర్యవసితార్థంబు తనూజుండు సన్న్యసించుటగా యని కృతనిశ్చయుండై. 137

క. మునుపటికన్నను నెక్కుడు
జనులం గాపుంచి పూర్వసదనంబున నం

దను నుండఁజేసె; నెందుం
జనకునకుం బుత్రు విడువ సమ్మతమగునే. 138

శా. ఆ సిద్ధార్థుఁడు పూర్వరీతి మఱునాఁ డాచెన్నునిం గూడి ప్రో
లాసం గన్గొనుచు న్మృతింగను జనుం, బ్రాణంబు శేషంబుగా
గాసిం జెందెడు వానిఁ, బెక్కులగు రోగంబు ల్వ్యాఘం గూర్ప సం
త్రాసం బొందెడువానిఁదాఁ గని మదిం దాపప్రకోపంబునన్. 139

తే. గీ. కెలననున్న చెన్ను నడిగి కీడుమేలు
లాత్మఁబట్టించుకొనుచు నట్లరుగ నరుగ
వేఱొకటఁ జుట్టు బంధుగు ల్వెక్కివెక్కి
యేడ్వ వచ్చెడు సబ మొక్కఁ డెదురుపడియెఁ 140

తే. గీ. కొమరుఁ డగ్గియుఁ గుండయుఁ గొని నడువఁగ
వక్త్రిమొక్కింత గన్పట్ట వస్త్రసంవృ
తంబుగాఁజేసి పాడెపైఁ దగఁబరుండఁ
బెట్టి నల్వురు వహియింప వెడలె శవము. 141

చ. పటపడి కంకగృధ్రిముఖపక్షిసమాకులము న్నివారవా
స్పదము ననేక వాహకశవప్రచురంబునునైన వల్లకా
టి దరినిబెట్టి యాశవము డెప్పరమైచను వహ్నిఁగాల్ప బూ
డిద యగుడు న్నృపాలసుతు డెందముచందము భిన్నభిన్నమై. 142

క. వివశంబగుటయుఁ జెన్నుని
నవలోకించి "మనమిట్టులగుదుమె?" యన, వాఁ
డు వలుకు సిద్ధార్థునికిఁ గ
లవిధం బిప్పగిదిఁ దాఁగలంగెడి మదితోన్. 143

తే. గీ. పుట్టుటయు గిట్టుటయు మఱఁ బుట్టుటయును
దిరిగిగిట్టుట యనునది దేహధర్మ;
మేల తప్పింపనగుఁ? జక్రిమెట్టు లట్టు
లీప్రపంచమ్ము తిరుగు భూమీశమౌళి. 144

వ. అనిన విని యది యంతయు మనంబునకు గోచరంబు చేసికొని యారు(?)ద్రభూమి విడిచి మరలి నగరఘంటాపథంబున వచ్చుచుండ.

చ. సిరివెడి బిట్టువంగిన కసేరుకయుం గనుతెప్పలుం బర
స్పరము గదించు మైవళులు పాతరలాడు శిరంబు సర్వము
న్నరసిన కర్ణలోమము లణంగిన పిక్కలబల్మి మోమునం
దొరఁగెడి లాల గల్గు ముదితొక్కను గాంచెఁ గుమారుఁ డొక్కెడన్.

క. వడవడ వడఁకుచుఁ బదములు
తడఁబడ హస్తమున నొక్క దండము గొని యె
వ్వఁడు వచ్చుచుండు వీఁ డని
యడిగిన నృపసూతి కిట్టులనె సారథియున్. 147

ఉ. రూప మడంగు బుద్ధియును రూపఱు దేహబలంబు క్రుంగు సం
తాపము హెచ్చు నాశలును దామరతంపరలై జనించు వి
ద్యాపటిమంబు తగ్గు విషయంబులుఁ బొల్పఱు దేనిప్రాపునం
దాపరమయ్యె నా జరయనందగు రోగ మొకండు వీనికిన్. 118

క. చవి యెఱుఁగమి యింద్రియపా
టవమును లేకుంట పండ్లడంగుటయును ము
న్నవు విధములు దలఁపఁగ రెం
డవబాల్యము సుమ్ము ముదిమి యవనీంద్రసుతా. 149

క. అనవిని బుద్ధుఁడు చిత్తం
బునఁ గూరిన వంత పేర్మిఁ బొరిఁబొరి నాలో
చన మొనరుచుచుం జనియె స
దనమునకుం బనివి పనివి తత్తఱ మొలయన్. 150

—• ఆశ్వాసాంతపద్యములు. •—

క. సంతతరవికాంతియుతా
నంతధరామండలావనాసక్తమ్మదు
స్వాంతాంగ్లేయపద్భుసా
మంతధరాపాలలోకమానితశీలా !

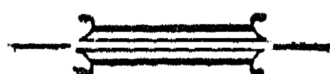
ఉ. రాజతరంగిణీప్రముఖరమ్యతరాంధ్రవచఃప్రబంధక
ర్తా! జయశీల! ముద్రితపురాతనకర్తృకసత్ప్రబంధపా
శీజనితాతికీర్తిధవళీకృతసర్వదిగంతరాళ! స
త్తేజ! భుజాలసద్వసుమతీ! సుమతీ! వరకృష్ణభూపతీ! 152

భుజంగప్రయాతము

జగద్గీతకీర్తీ! భృశప్రేమమూర్తీ!
నగాధీశధీరా! ఘనత్వప్రచారా!
యుగోద్ధర్తృమానా! సదాభ్యస్యమానాం
ధ్రగీర్వాణభాషాచరాకృష్ణవేషా. 153

గద్య

ఇది శ్రీ.... తిరుపతి వేంకటేశ్వరప్రణీతం బగు
బుద్ధచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందు
ద్వి తీ యా శ్వా స ము

శ్రీ ర స్తు

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

బు ద్ధ చ రి త్ర ము

తృ తీ యా శ్వా స ము

క. శ్రీయుత ! హూణకళాధీ
రాయిత ! శాంత్యాదిసుగుణరత్నాకర ! కో
ర్త్యాయత ! వేంకటకృష్ణా
రాయమణీ ! సుకవికమలరాజ్యభ్రమణీ ! 1

తే. గీ. అవధరింపుము పిదప సర్వార్థసిద్ధుఁ
డట్లు గృహమున కేతెంచి యంతరంగ
మెంతయు విరక్తిపథమున గంతులిడఁగ
న్యాయముగ నెట్టకేల కారేయి గడపి. 2

వ. మఱునాఁ డుదయంబునం గతిపయమిత్రసహితుండై యకృత్రిమవన విహారంబునకు మనంబు ప్రేరేపఁ గింకిణీశతసమాకులంబును దంష్ట్రా ఘాత్యమానఖలీనఖలఖలారావంబును సన్నద్ధపల్యాణబంధంబునగు కంట కంబను వాహనంబుఁ జెన్నొందాయితంబు గావించిన దాని నధిష్ఠించి యెడనెడ గిరినదీకుల్యానిర్ఝరరామణీయకంబుఁ గనుంగొనుచుఁ జనువాఁడు. 3

సీ. పంచాస్యనఖముఖపాద్యమానకరీంద్ర
దలితకుంభస్థముక్తాఫలంబుఁ
గందరాముఖచరద్గంధేభఘీంకార
విత్రస్తశార్దూలవిభ్రమంబు
శార్దూలఘోరదంష్ట్రాపీడ్యమానవ
న్యగవీమహిష్యాదిమృగకులంబు

వన్యకాసరశృంగవధ్యమానోదార
రభసవిభ్రాంతతురంగమంబు

తే. గీ. నభయభిల్లకుమారహస్తాగ్రవిహిత
వైణవాశుగహన్యమానైణచయము(
గతినహిమఖండమండితగండశిల మ
యిన తుహినమహీధరంబు(గన్గొనియె నెదుట. 4

వ. కని తత్పాదంబులం జొరంబడి ముందటి దారులు హయాధిరోహణ సమీచీనంబులు గా వని వారువంబు నటనుండ నియమించి కాలినడన వెడలి జడియకుండు(డని తనచెలికాండ్రకు ధైర్యంబు చెప్పుచు(బ్రాణిహింసాఘోరంబగు నమ్మహారణ్యంబుం దరియంజొచ్చి సృష్టియందలి వైచిత్ర్యంబున కచ్చెరువడుచు(జనిచని. 5

క. ముండితశిరస్కు(డై యొక
దండము కేల(గొని యేకతముగా వనమం
దుండిన మునిని గనుంగొని
యొం డెందమునందు వింత యిం పెసలారన్. 6

వ. కని 'నీ వెవ్వం డ వేమికతంబున నిట్టి వేసమూ సాదించితి, వేమి చేయు చుంటి' వని యడుగ నుద్భవిష్యమాణమహాప్రబోధోదయుండగు సర్వార్థసిద్ధుం గని యతం డి ట్లనియె. 7

క. నే నొకసన్న్యాసి నర
జ్ఞానం దపమాచరింప నరుదెంచితి నా
ధ్యానము మోక్షము చెందుట
కై నావుడు రాజసుతు(డు క్రమ్మఱ(బలికెన్. 8

సీ. తల్లిదండ్రులు నీకు(దపమాచరింప(గ
నిందు(బొమ్మని యానతిచ్చినారె?
వా రేమియైరి? నీపరిణయంబైన యి
ల్లాలి నెచ్చట డించితయ్యా? యనుచు

నడుగ, 'నయ్యో! వెఱ్ఱిపడుచుఁడ వెందేనిఁ
బరిణయం బాడిన బంధముక్తి
నెనయునే! తలిదండ్రులెవరైనఁ గొడుకు స
న్న్యాసంబుఁ గొనుమనియంపువారె!

తే. గీ. యవని మోక్షేచ్ఛ గలవార లఖిలబంధు
పుత్రమిత్రకళత్రాంబుపూరితమగు
సంసరణవార్ధిఁ బడకయే చనఁగవలయు
నుగ్రకాంతారములవంక కూరు విడిచి. 9

వ. కావున నేను మోక్షార్థినై పరిణయపాశంబునం దగులక తలిదండ్రుల కన్నుఁగప్పి వచ్చి యీఘోరారణ్యప్రదేశంబునం దిట్టివేసంబునం దపంబు చేసికొనుచుంటి' ననవుడు నరేంద్రనందనుం డిట్లనియె. 10

మ. తరుణీపాశమునం దగుల్కొనక సత్యజ్ఞానసంపన్నుఁడై
తరణోపాయముఁ జూడఁగావలయుఁ దత్త్వం బింతియేకాని యి
క్కరణిం దండముఁ గావిచేలములు నేకాలంబునందాల్చుచుం
శిరముం బోడియొనర్పఁ గారణ మొగిం జెప్పంగదే నావుడున్. 11

సీ. "సాంసారికులతోడి సావాసము ముముక్షు
జనులకుఁ దగదు, సాంసారికులకు
సన్న్యాసులగువారి సహవాసమునుగూడ,
దటులైన నిరుదెగలడఁగు నిజము;
కావున మోక్షేచ్ఛగలవారి కడవియు,
సాంసారికుల కెల్ల జనపదంబు
వాసంబుగా నేఱుపఱిచిరి తొల్లిఁటి
పెద్దలు; వేషంబు వేఱుగాఁగఁ

తే. గీ. బట్టములఁ గావిరంగును బోడితలయు
యోగులకు నిర్ణయించిరి యుక్తిచేసి
కాని ముక్తికి నిదియొక్క కారణంబు
గాదు, ప్రతిబంధకంబును గాదు తలఁప." 12

తే. గీ. అనుచు నెఱిఁగింప మ్రొక్కి వీడ్కొనుచుఁ గదలి
స్నేహితులుగూడ వెంట వచ్చిన కతమున
వన్యకరిరాజు ప్రోలికి వచ్చుపగిది
మరలె నగరునకుఁ దురంగమంబుతోడ. 13

. ఇట్లు సర్వార్థసిద్ధుం డానాఁటిపవ లెల్ల నరణ్యంబునం బుచ్చి నగరికిం బ్రవేశించునెడ భువనబంధుండును. 14

°. సిద్ధార్థుం డిఁక నేఁటిరాత్రిమొద లాసింపండు సంసార మా
సద్ధ్జ్ఞానమునం జగం బఖిలమున్సంధింప సన్న్యాసమ
స్సద్ధర్మంబు వహించు నంచుఁ బృథివిం జాటించి యాపై మద
న్వద్ధామస్థులకు న్వచింపఁ జనెనా వారాశిఁ జేరె న్వడిన్. 15

తే. గీ. ఎల్లినుండియు నితఁడింక నెపుడుఁ గట్టు
నట్టి వస్త్రంబులను గట్ట కిట్టి పుట్ట
ములు ధరించు నటంచుఁ జెప్ప లలిదోఁప
నేయెడలఁ దోఁచె సంజకెంజాయ దెసల. 16

తే. గీ. పంకజాత యగుటఁ దన్నుఁబాసి యరిగె
రవి త్రియామయుఁ డని నలిని వగ నిగుడ
మగుడఁ దలయెత్తనేరని మూడ్కి నొప్పెఁ;
నకట ! దోసఁ గేరికైన లజ్జావహంబు. 17

తే. గీ. పుష్పవతియైన పద్మిని పొందుచేసి
తనదు తేజంబు క్రమమునఁ దఱిఁగిపోవఁ
బశ్చిమసముద్రమున మున్గఁ బాపమడఁగ
ననఁగ రవి క్రుంకెఁ దద్దిశాభ్యంతరమున. 18

క. ఎల్లెడల మనపతంగుఁడు
బల్లిదుఁడై క్రుమ్మరు నెటఁబట్టువడెనో యా
పల్లీనుఁ డగుచు ననుగతిఁ
గొల్లలుగఁ బతంగకులము గూయఁగఁ దొడఁగెన్. 19

తే. గీ. సూర్యుఁ డనుజ్ఞాన మెందేనిఁ జొచ్చుటయును
నలమెఁ దమము బ్రిహ్మాండమునందుఁ బ్రబలి;
దానిఁ గని నైౘపలేని సుజ్ఞాను లనఁగ
మిగుల వాపోవఁ దొడఁగెఁ బక్షిగణ మపుడు. 20

సీ. ముల్లోకములఁజేని యిల్లాలు తనయింట
వెలిఁగించుకొనిన దివ్వియ యనంగఁ
బ్రాచి కేళీశయ్యపయిఁ గోల్పడిన నిగ్గు
గల యొంటితెలితాతికమ్మ యనఁగ
నాకాశదోలాంతరాకాశమానకం
తుకరవిలాసకందుక మనంగఁ
దెఱగంటిదొరపట్టి పఱపుటుయ్యేల మంచ
మునకుఁ బైఁగట్టిన ముకుర మనఁగఁ

తే. గీ. జందురుఁ డుదయించెఁ, జక్రము ల్సంచలించెఁ,
జంద్రికాపక్షి చెలిమిమై సంచరించె,
సరసకైరవసంతతి సంతసించెఁ,
బద్మినీకాంత తలవంచి పవ్వళించె. 21

తే. గీ. అంబరము తనమణి వోవ నార్తిఁ గూరి
యెన్నియో దివ్వెలను బెట్టి యెందు వెదకి
విసివి పెద్దదీపమ్మును బెట్టె ననఁగఁ
దారలును జంద్రుఁడును గ్రమదశ నెసంగె. 22

వ. మఱియు. 23

సీ. తంజాపురీనీలకంజాతనయనల
రెండుచెక్కులు పుల్కరింపఁజేసి
కాంచీపురీదేశఘనసారగంధుల
పొలయల్క పెక్కుసారులు హరించి
కర్ణాటకామినీఘనశిరోరుహముల
కసమాననైగనిగ్యంబుఁ దెచ్చి

కుంతలపాళింతకర్ణాంతాయతాక్షుల
చెలువలకూర్మి హెచ్చింపఁజేసి
తే. గీ. యమితతృష్ణార్దిత భుజంగసముదయప్రి
మదవిధానార్హ్యకుశలసంపదలఁ బొదలి
మలయనిలయపటీరద్రుమవలయనిలయ
మారుతంబులుచెలరేఁగె మాసరముగ. 24

వ. అట్టిసమయంబున సర్వార్థసిద్ధుండు విశ్రమనామకంబగు కేళికోద్యానం
బునఁ దొల్లింటిపగిది యశోధరాసహితుండై యనర్ఘమణికుట్టితంబును
ననేకచిత్రాలంకృతంబును గృత్రిమద్రాక్షావల్లీసుమహితోల్లోచభాసురం
బును మౌక్తికసరసముజ్జ్వలద్భిత్తివర్జంబును బహిస్థితగాయన్నానాగా
యనీజనసంకులంబును గమనీయపరిచారికాబహుళంబునునగు సౌధంబున.

సీ. జాలమార్గప్రవిష్టమ్ములౌ వెన్నెల
ల్వ్యాజభిత్తుల సుధాభ్రాంతిఁజేయ
నవరత్నరుచిరపాత్రవిశేషభాస్వత్ప్ర
దీపమ్ము లొండొంటితేజు మిగులఁ
బలతెరతగుహంసతూలికాతల్పంబు
పఱచినయద్దంబుభాతి మెఱయ
నుల్లోచ మయ్యెడనుండు నలంకార
ముల కన్నిటికి వింతపొలుపు నెఱప
తే. గీ. నలుదెసల కుడ్యముల నొప్పు నిలువుటద్ద
ములు గుణించి పదార్థసముదయమును బ్రి
వృద్ధముగఁ జూప నెల్లెడ వేడ్కలొదవఁ
జాలు ననవద్యకేళికాసదనసీమ. 26

క. కేళీలోలతఁ గొండొక
కాలము వర్తించి తత్సుఖపరవశుండై
లీలమెయి నిద్రవోయెడి
వేళకు యామద్వయంబు వెడలం జొచ్చెన్. 27

వ. అయ్యెడ. 28

సీ. కలలోఁ బవలిటిసంగతుల నృత్యాదుల
నెంచి సారె కలవరించు నొకతె
కంకణారావమ్ము గానమ్ముగా నిటు
నటుఁ గదలుచు నిద్రనందు నొకతె
వీణ మీటుచు రసవివశయై యారీతిఁ
గదలక నిద్రింపఁగడఁగు నొకతె
శృంగము ల్స్వకుచసంసంగమ్ముగన లేటి
తనప్రక్క నొలయ నిద్రిగను నొకతె
తే. గీ. పొలఁతు లిర్వు రొక పొగడపూలమాల
గ్రుచ్చుచుండంగ నందొక్క కోమలాంగి
యలసి యాదండ యుపధానమగు గతిఁ బవ
ళింప నద్దానిపైఁ బవళించె నొకతె. 29

తే. గీ. ఒకతె పెంపుడులేడిపిల్లకు గులాబి
పువ్వు దినిపింప నది కొంతపూవు దినియుఁ
గొంత తినుచు నిదురగొనఁ గువలయాక్షి
తాను దినిపించుచునె నిద్ర తగవహించె. 30

మ. లలన ల్కొందఱు కేళికాసదన ముల్లంఘించి పైవచ్చు దీ
పలసత్కాంతులు రోహిణీమరుదభిప్రభ్రంశితాచ్ఛాదనో
జ్జ్వలవాత్కావయవాలికి న్మిగుల దృశ్యత్వంబు సంధింప వె
న్నెలబైట న్నిదురింప సాగిరి మదాంధీభూతచేతస్కలై. 31

తే. గీ. ఇట్టులొకరీతిఁ గాక యెన్నెనిగతుల
నతులనిద్రాభరాలసలైన యావె
లందు లగవిచ్చుచున్న గులాబిపువ్వు
లనఁగ నెంతయు శోభ నొప్పారి రపుడు. 32

వ. ఇట్లు లక్కేళీగృహబహిస్థ్సితులగు తత్తజ్జనంబు లెల్ల గాఢనిద్రాను
గతులై యుండ వేఁడియుఁ దత్సదనద్వారసంగతమ్మును గనకలతా

చిత్రితంబును నీలవర్ణమ్మును జందనకాష్ఠావలంబితంబునగు తెర యొద్ద గాఢగాగౌతము లను పరిచారిక లిరువురు పన్నుండియుండ నమేయంబును నిశ్శబ్దంబునగు నయ్యర్ధరాత్రింబున. 33

తే. గీ. ధవునిభుజదండమది యుపధానముగ ని
దురగొనుచునున్న యల యశోధర కల గని
తగని వగ నిగుడఁగ లేచి మగనికేలు
మూఁడుసార్లు ము ద్దిడుకొని మొనసి లేపె. 34

క. కన్నీరు కాల్వ గట్టఁగ
నన్నెలతుఁక పైఁట గుబ్బలం దిడుకొనుచున్
సన్నపు పెలుఁగున నాథుని
మన్నన దనుపార లేపి 'మనవి వినుఁ' డనన్. 35

తే. గీ. ప్రార్థనాపూర్వమైన యప్పడఁతిపలుకు
విని యదరిపాటుమై లేచి విహ్వలాత్మ
యైన సతిఁ గాంచి పల్కు సిద్ధార్థుఁ 'డబల!
యేమికారణ, మిందుల కెఱుఁగఁ జెపుమ.' 36

క. నావుడుఁ జెప్పట కాసతి
భావం బెడతెగక మిగుల వగలం బొగలం
గా విభుఁడు పలువితమ్ముల
నావెలఁదుక ననునయించె నది చెప్పింపన్. 37

తే. గీ. అటు లనునయించు పతి కిట్టులను మృగాక్షి
"నాథ! సెప్పెడిదేమి, యీనాఁడు నాకు
వేఁకటియొదవె నద్దాని వెర వెఱింగి
కుంచుముదమున నేను నిదిరించుచుంటి. 38

మ. అకటా! యియ్యది యెట్లు చెప్పనగు నాథా! నిద్రలో నొక్క పా
డుకలం గంటి, న దెట్టి దన్న, నిటులట్టు ల్కొమ్ములం జిమ్ముకొం
చౌకయాఁబోతు మణిప్రభోజ్జ్వలితమై యొప్పారు చిహ్నంబు విం
తకు వింత న్మొగమం డెలర్ప నెదుటం గన్పట్టె శైలాకృతిన్. 39

తే. గీ. 'విచ్చలవిడిఁ దిరిగెడి యావృషభరాజుఁ
బట్టలేకున్నఁ బోవు మీభాగ్య' మనుచుఁ
బలికె నంబరవాణి; యప్పలుకు వినియు
నెవ్వరును బట్టలేకుండి రించుకేని. 40

ఉ. ఎమ్మెయిఁ బట్టరాక కడునేపునఁ బొల్చుచునున్న యమ్మహో
క్షమ్మను హస్తయుగ్మమున గట్టిగఁ బట్టితిఁ, బట్టినంతనే
హుంమ్మని యార్చి పర్వతసమున్నతమౌ తనువు న్విదిర్చి పం
తమ్మున నన్ను మీఱి చరణంబుల భూమితలం బదల్చుచున్. 41

క. లెంకల నెల్లరఁ బొడిచి ని
రంకుశగతి వరణ మొక్కయంజగఁ బ్రబలా
హంకార మెసఁగదాఁటి త
లం కెల్లర కొదవ నేగె లావు మెఱయఁగన్. 42

తే. గీ. ఇద్ది యొకకల; యిఁక నొక్కఁడెట్టు లనిన;
దేవదూతలు నల్వురు తివిరి సపరి
వారముగ నిప్పురమునకు వచ్చి వైజ
యంతిక నొకండు నాటిన యంతలోన. 43

క. రవి యుదయమందె, మఱి వా
యువు వీచెన్; దాన నద్దియు న్విరఁబాఱెన్
వివిధగతి వక్కరము లు
న్నవి దాన" ననంగ సతికి నయ్యానఘుండున్. 44

క. పలుకు నిటు "లబల! విను మి
క్కల నిక్కల శుభద, మేద్వఁగా నగునె?" యనం
గ, లలన ధవునకు నిట్లను
బలుకులలో విన్నఁదనము ప్రబలింపంగన్. 45

తే. గీ. "ప్రాణనాథ! మూఁడవకల యవధరింపు,
'కాలము సమీపమయ్యె నింకఁ దడవేల?'

యనుచుఁ బలు కొండు వినఁబడె నంతట నుప
ధానము దెస నిగిడ్చితి నేను దృష్టి. 46

తే. గీ. అచట దేవర ధరియించునట్టి వస్త్ర
ములు గానంబడెఁ గాని మిమ్ముఁ గననైతి
మున్ను మీరు నాకిచ్చిన చిన్నిమాల
నడుమునం జూడఁబాముగా నాకుఁదోఁచె. 47

క. అందెలుఁ గంకణములు జా
ఱెం, దిలకింపంగ శయ్య పృథివిం బడె, నే
మందు న్మర్యాదాపట
మొందె న్శ్లథిలత్వ, ముక్షమొక్కం డఱచెన్. 48

తే. గీ. మీఁద గుండెలు జల్లన మేలుకొంటి;
నిట్టి చెనఁటి కలకు ఫలమెన్నిగతుల
మన యిరువురందు నొక్కరికిని మృతియగు
నంచు నెంచి శోకించెదఁ బ్రాణనాథ." 49

మ. అను ప్రాణేశ్వరి పల్కుల న్వినుచు సిద్ధార్థుండు తా నవ్వి "నీ
కును నాకుం దొసఁ గిక్కలం గలుగ, దక్కం బోలుపుత్రుండు నీ
కు నొకం డుద్భవ మందు, నెన్నటికి నీకు న్నాకు సంబంధముం
డు నిటులన్మద్వచనంబులన్ హృదయమందు న్విశ్వసింపందగున్. 50

క. అని యనునయించి మఱి యి
ట్లను సిద్ధార్థుండు "దుఃఖమందు మునుఁగు భూ
జనుల కుపకారములు నా
కొనరింపఁగవలసి యున్నవో గజగమనా! 51

క. ఏ నేమార్గంబునకై
పోనుంటినో యట్టిమార్గమున కీవును రాఁ
గా నయ్యెడి శోకింపం
గా నేటి" కటంచుఁ బేర్మి గడలుకొనంగన్. 52

ఆ. వె. కౌఁగిలించుకొని మొగమ్మున మొగమిడి
ముద్దుపెట్టుకొని సుముఖిని జేపి
కంటినీరు దుడిచి కాంతకు సిద్ధార్థుఁ
డిట్టులనియె మరల నెసకమెసఁగ. 53

క. "జ్ఞానోపదేశమును నా
చే నెందఱు గాంతు రట్టిశిష్యులలో ని
న్నానింతు నగ్రిగణ్యగ
నీ నా సంబంధ మెందు నిక్కంబ సుమీ." 54

తే. గీ. అని యనేకగతుల నాపె ననునయించి
చెల్మిసమకూర్చి సంశయచ్ఛేది యగుచు
మరల నిద్రింపఁజేసి యమ్మానఘనుఁడు
తగని యాలోచనమునఁ జిత్తము కలంగ. 55

ఆ. వె. ఉండునంత మున్నుసుపదేశ మగుగతి
నమరవరులు పల్కి నట్టి పల్కు
లపుడు వినఁగనయ్యె; నయ్యెడఁ జంద్రుండు
కర్కటస్థుఁ డగుచుఁ గ్రాలుచుండె. 56

మ. అపు డద్దేవత లాడువాక్యములు సిద్ధార్థుండు యోజించి స్వ
ప్నపుభంగిం దిలకించి లోకులను విజ్ఞానౌషధిం బాపరో
గపథాపాకృతులం బొనర్ప మతి సంకల్పించి పోనెంచి స్నే
హపు సంబంధము ద్రెంపలేక కడు మోహాయత్తుఁడై క్రమ్మఱన్. 57

క. వెనుదీయు మనము జ్ఞాన
మ్మునకుం దానకము చేసి పూర్ణస్థైర్య
మ్మునుజెంది యశోధరవం
కను దృష్టినిగిడ్చి మిగులఁ గరుణార్ద్రుండై. 58

తే. గీ. ఆపె యవయవసౌష్ఠవ మరసి యరసి
తనివిఁ జెందఁగలేక నితాంతరాగ

గాఢవిజ్ఞానములు మదిఁ గదిసి పోరఁ
దుదకుఁ బోనెంచి తద్రదచ్ఛదము గాంచి. 59

మ. మృదులం బంచు నెఱింగియు న్నిను సముద్రేకమ్మనోజాగ్నిదా
హదశ న్నిర్దయబుద్ధినై ప్రతిపదం బత్యార్తినొందించు నా
యదయత్వంబు సహించి స్వీయమగు రాగాఢ్యత్వము న్వీడ కో
యధరంబా! సెలవిచ్చి పంపుము కృపాయత్తైకచిత్తంబునన్. 60

తే. గీ. మది నహింసయ పరమధర్మం బటంచు
గుఱు తెఱింగియు నినుఁ గొన గోటిపోటు
లం గలంచితినన్న చలంబు విడిచి
సెల వొసంగుమ యోకుచసీమ! నాకు. 61

తే. గీ. ఎప్పు డేరస ముచితమై యెసఁగు నప్పు
డారసమ్మున నా హృదయమ్ముఁ గరఁచు
నీకు నాకు ఋణము తీఱె నేఁటితోఁ గ
నుంగవా! యానతిమ్ము చనుటకునాకు. 62

క. అని తత్తదవయవమ్ములఁ
గనికర ముట్టిపడ నడిగి, కాంత విడిచి శ
య్యను డిగ్గి ప్రదక్షిణముం
బొనరించె న్మాఁడుసార్లు పూర్వాభిరతిన్. 63

వ. అట్లొనర్చి వెండియు దానింగూర్చి. 64

క. నెయ్యంబునఁ దగు మామా
కయ్యములం దొదవు గాఢకష్టంబులు నీ
వెయ్యెడ నోర్చితి వింక నో
శయ్యా! నిను వీడెదను నొసంగుము సెలవున్. 65

వ. అని వెండియు. 66

సీ. అనవరతంబుఁ దియ్యని పల్కులం బల్కి
ముదముగొల్పెడి కీరముఖ్యులార!

గాఢాంధకారంబుగలఁచి సంతతదీప్తిఁ
బరఁగించు రత్నదీపంబులార!
యనుపదంబును మమ్మ నంతరమ్మునఁ దాల్చు
తలతల నిల్వుటద్దమ్ములార!
పరిచారికలభంగిఁ బరిచర్య సల్పుచుఁ
బొల్పారు జంత్రంపు బొమ్మలార!
తే. గీ. యరమర యొకింత లేక కాయమున మైత్రి
దనర వాసించు మేల్సుగంధమ్ములార!
తక్కఁగల్గిన యోపదార్థమ్ములార!
పనివి దయయుంచి నన్నింకఁ బంపుఁడమ్మ! 67

వ. అని బయలువెడలి యతండు. 68

మ. ఒకకొం తేగును, సంశయించును; సముద్యుక్తత్వముం జెందు వే
ఱొకకొం తేగు, యథాస్థితిం గను; నిరుద్యోగమ్ము వాటించు; వె
న్కకుఁ దోతెంచుట కిచ్చగించునట! సన్న్యాసార్థియే యౌను గా
కకటా! యెవ్వనికేని శక్యమగునా? యర్ధాంగి వర్జించుటల్. 69

వ. పదంపడి యెట్టకేలకు నిద్రించుచున్న కాంతాజనమ్ముల మధ్యమ్ము
నుండి నిశ్శబ్దమ్ముగ నడిచి మందవాయువులు గమనానుకూల్యంబు
సూచింప మెల్లనఁ జెన్నుని లేపి కంటకంబు నాయితంబు గావింపుమని
కలతెఱంగు వచించిన వాఁడిట్లనియె. 70

చ. మిసిమి నెసంగు ప్రాయమును మేటిసిరుల్ కడలేని రాజ్యము
న్రసికతయుం బసందొసఁగు రాకొమరుండవు సాధ్వియైన నీ
దుసతి నకారణంబ విడి దొంగతనమ్మున రాత్రివేళ స
న్న్యసనము పూననెంచె దకటా! సుఖమౌనె విరాగ మేరికిన్. 71

చ. స్థలమునఁ బండఁగావలెఁ బ్రసాదమటంచును సాధ్వు లిచ్చు భి
క్షలు గ్రహియింపఁగావలెఁ బొసంగదు వేళకుఁ దిండి తిన్నచో
నిలువఁగరాదు నిల్చినను నిల్చినచోటఁ బరుండరాదు నీ
తల మగునే యతిత్వమును దాల్చుటయు న్నరపాలబాలకా. 72

మ. అడవు ల్పూవులతోఁటలే? గుహలు క్రీడాగారవారంబులే?
మడుఁగు ల్బావులె; క్రూరసత్త్వములు నమ్మన్వచ్చు బంట్రౌతులే?
నడిపాత్రియంపుఁ దలోదరీమణిని నన్యాయంబుగా డించి పో
యెడువాని న్నిను నే మనంగలము? మేలే పాత్రియమం దిప్పనుల్! 73

చ. కొడుకులఁ గూఁతులం గనియుఁ గొండొకకాలము వారిప్రోపు మే
ల్గుడిచియు వార్ధకం బొదవఁ గోరికలం దిగఁద్రావి రాజ్యముం
గొడుకుల కప్పగించి కయికోఁదగు సన్న్యసనంబుకోస మి
ప్పుడ ప్రయతించె దక్కట! నృపుం గడు దుఃఖపరీతుఁ జేయుచున్.

క. అని పలువితముల బోధిం
చిన చెన్ననిమాట విశ్వసింపక తగుభం
గిని వానికి జ్ఞానమ్ముం
బనుపడఁగాఁజేయ వాఁడు భయభక్తులతోన్. 75

వ. కంటకమ్మను జేనియశ్వమ్ము నాయిత మ్మొనర్చిన నద్దాని నధిష్ఠించి దేవతలు ఖురధ్వానంబున కస్ఫుటత్వంబు సంధింప నవలీలఁ బ్రాకారంబులు దాఁటి శీఘ్రగమనమ్మున నొకమహారణ్యమ్ము చొచ్చి దేవతా పరిభావమ్మనంజేసి వారువంబుతోడ నడచివచ్చిన చెన్ననిం గాంచి యిట్లనియె. 76

తే. గీ. గాలి కెనయగు నీకంటకంబుతోడ
నడుగు వెనుకకుం బడకుండ నడిచి వచ్చి
రాజభక్తియు నీదు పరాక్రమంబుఁ
దెల్ల మొనరించి తీవు నాయుల్లమునకు. 77

తే. గీ. రాజ్య మేలఁగఁ దలఁచిన రాజతనయు
మీఁద భక్తియు విశ్వాస మాదరంబు
భృత్యులకుఁ గల్గుఁ గాని రాజ్యేచ్ఛలేని
వానిఁ గొల్తురె నీవంటివారు తక్క! 78

వ. మఱియు శోకత్యాగంబునకై చనుచున్న నన్నుంగూర్చి శోకంబు వదలుము; పురుషున కర్థదాయాదులుదొరకుట సుకరంబుగాని ధర్మదాయా

దులు దొరకుట దుర్లభంబు, ధర్మంబు సమయ మపేక్షించునది కాదు. అశాశ్వతమగు దేహముల మతిమంతు లాస్థయొనరింపఁ దగదు. కావున నీ వీకంటకంబుతోడఁ బురంబునకుం బోయి మజ్జనకుండు నన్ను మఱచునట్లు హితోపదేశంబు లొనరింపుము. 79

క. వగవఁగ వల దని నొడువుము
యుగములు గతియించినను వియోగము మాన్పం
దగువారు గలరె ? నిత్యం
బుగ మృత్యువు వెంట నంటి మొగియుచునుండన్. 80

వ. కావున జననమరణరాహిత్యంబునకై సన్న్యసించి యిక్కానలయందుఁ గందమూలాశనుండనై జీవయాత్రినశుపుదు నని పెక్కుభంగుల నుపదేశించు రాజకుమారుం గాంచి సంతాపవిక్లబుం డగుచుఁ జెన్నుండి ట్లనియె. 81

తే. గీ. 'నరవరాత్మజు నొకనిఁ గానలకుఁ బంపి
చెప్పవచ్చితివా ? యోరి! చెనఁటి' యనుచుఁ
జుట్టములు నన్ను బెనువంతఁ దిట్టుకొఱకుఁ
బట్టణమునకు నిపుడేల పంపెదయ్య. 82

క. నామనము నాకు వశముం
గామికిఁ జింతింతు ఘోటకముతోడ నినుం
గామించి ఘోరకానన
సీమకుఁ బంపం దలంపు సేయునె నాకున్. 83

ఉ. దీపములేక పాడుపడి దీప్తిదొరంగిన యింటిమాడ్కి ను
ద్యాపితచంద్రబింబమయి యాఱడివోయిన మింటిమాడ్కి నీ
ప్రాపును బాసి కీడ్పడిన పాడుతురంగముతోడ నేగతిం
బాపిని బోదు శాక్యపురపాలకుపాలికి రాజబాలకా. 84

సీ. తండ్రినేగతి వృద్ధుఁ ద్యజియింపఁ గాఁదలం
చితివి ధర్మమును నాస్తికుఁడువోలె

వనిత నేగతిఁ బతివ్రత వీడి మఱపుఁగై
కొం టుపక్రియ కృతఘ్నుండువోలె
బాంధవం బేరీతిఁ బ్రాపుఁగోరినవారి
వదలితి యశము దుర్వ్యసని వోలె
దాదినేపగిది గౌతమిని వర్జించితి
నిందువిద్యను బ్రమత్తుండువోలెఁ

తే. గీ. జావుపుట్టువు గల్గు సంసారచక్ర
మునకు భీతిల్లి యివి యన్నియును వదలఁగఁ
దలఁచితివి గాని నీదు పాదములె గతిగ
మనెడు నన్నెట్లు వర్జింప మనసు పుట్టెః 85

క. అనుచుఁ బెనువంతఁ బడు చె
న్నుని గని శౌద్ధోదనియు మనోగతి ధైర్య
ప్రణయంబుఁ జేసికొని యి
ట్లనియెం గుతుకము విరాగ మనుసంధింపన్. 86

వ. పృథగ్జాతులగు దేహులయందు నానాభావంబు నియతంబని యెఱింగి తేని మద్వియోగంబునకు విచారింపకుము. ఎన్ని జన్మంబుల నెందెం దఱతో నిట్టిసంబంధంబు లెన్ని యెన్ని వహించితిమో యెఱుంగు దువే, ఏను ముముక్షమెయి సన్న్యసించితిఁ గాని యిష్టబంధుద్వేషంబు నం గాః; దన్యోన్యవివశులగు బాంధవుల నెన్నటికే నెడవాపుటకు మృత్యుదేవత వేచియే యున్నది; నాతోడ నిన్నుం గొంపోయిన ఫలంబు లేదు. నేను విజ్ఞానం బార్జించిన పిదప నందు నీకు నొకపాలొసంగు వాఁడ నీ వీ తురంగంబుతోడం గపిల వస్తుపురంబున కరుగుము విచారింపకు మనికంటకంబుం గాంచి యిట్లనియె. 87

చ. అడలకు ముష్ణవారి నయనాంచలపూరిత మౌచుఁ జెక్కులం
బడి దిగజాఱ నాల్కదిగ వంచిపదంబులు నాకఁబోకుఁ గీ
డ్వడకుము నీకు నాకు ఋణబంధము తీఱెను నేఁటి కింక నీ
పడినపరిశ్రమంబు పరిపక్వఫలప్రదమౌ హరీశ్వరా. 88

వ. అనుచు శంఖచక్రగదాదిరేఖావిభ్రాజితం బగుకేలఁ బెక్కుసార్లాడ లంతయు నిమిరి నాయపరాధంబు సహింపుము పొమ్మని యానతిచ్చి తనమేని సొమ్ములు డులిచి వేర్వేఱ నభిమతించుచుఁ జెన్నునింగని యిట్లనియె. 89

ఉ. ఈపలయమ్ము లెంతకును హెచ్చు లనం దగదేః ప్రశస్తను
శ్రీ వెలఁగొందు నీమణులచేరులు గాంచితె, వేయునేల నా
నావిధభూషణంబు లివి నా కిడె మజ్జనకుండు పిన్ననాఁ;
డీవు ధరింపుమీ యిఁక మఱేటికి నా కిట సన్న్యసించితిన్. 90

క. ప్రాణమునకంటె హెచ్చిది
దీవిం దీసికొని వేగఁ దెరలిచను మటం
చానృపనందనుఁ డశ్వము
పై నెంతయుఁబేర్మిఁ జూపి పదపడి యనియెన్. 91

శా. చెన్నా ! మజ్జనకుండు నాకయి కడుం జీర్ణించు శోకంబు నా
పన్నేరం డెటులేని శీఘ్రముగ నేవత్తున్ బరిజ్ఞేయమై
యెన్నంగాఁ దగు వస్తువుం దెలిసి నీవీమాటలే తెల్పి త
ద్భూన్నీరేజము సంతసంబుఁ గనున ట్లెట్లేని సంధింపుమా. 92

వ. అని యనిపిన వాఁడును గరధృతఖలీనం బగు కంటకంబుతోడఁ జన లేక చనలేక వెనుకఁ జూచుచు రాజపుత్రుని చెయ్యుల కచ్చెరువందుచు వచ్చి నత్రోవ యెఱుంగక కపిలవస్తుపురాభిముఖుండై చనియె. 93

మ. అటు లాచెన్నునిఁ బంపి చేరె నట సిద్ధార్థుండు స్వర్గంబు మా
ఱట నాఁ జెన్నగు బింబిసారుపురికిం బ్రాంతంబునందుం గురు
ట్పటలీపక్వఫలప్రసూననిచయప్రచ్ఛాయధారాలల
త్తటరమ్యోన్నతరత్ననామకకుభృద్దర్యంతరాళస్థలిన్. 94

వ. ఇట్లు ప్రపంచపరమార్థజిజ్ఞాసాకందళితం బగు డెందంబున నమ్మాయా దేవీనందనుండు సకలరాజ్యభారంబు పరిత్యజించి యతివేషమ్మున నారత్నగిరి కెలంకులఁ దిరుగుచున్నంత. 95

తే. గీ. తమమునకుఁ బ్రాణిపోక కాంతలకు జోక
పదనుమాన్పించు నైకపాపపరిపాక
మాకులత్వవిలోలైకఘూకలోక
మేగుడెంచెను నలవోక వేగుఁబోక. 96

వ. తమి యను గోపకాంత ఖపథంబనుకుండను జ్యోత్స్నా పేరి క్షీ
రములను దోడుపెట్టి ఖగరావము కవ్వపుమ్రోఁతగా నిశాం
తమున దధిన్మథించి గళితంబగు పెన్నను ముద్దచేసి త
క్రిమునకు మధ్యఁ జేర్చె ననఁగాఁ దగె వెన్నెల వేగుఁజుక్కయున్.

ఆ. వె. ఒడ్డు విఱిగి లోనఁబడ్డ గంగావారి
తిరుగఁ బంక మెడలి తేఱునాఁటి
చెలువు గలిగె వెన్నెలలకుఁ బ్రాభాతిక
ప్రిభలు మెల్లమెల్ల బలియుకొలఁది. 98

క. మానితమగు వేసమునఁ గ
ళానిధియు నిశీథినీవిలాసినిని దమో
మానం బుడిపి కరంచిన
పానువుపై వలువ యనఁగ భాసిలె నభమున్. 99

వ. పడమటికొండ లేటిచెలువ ల్తమమూతులు సాఁచి నాకఁగా
నుడుపతిబింబమందు నెలవుండిన యిఱ్ఱి సుఖించెఁ; బ్రాచియ
న్పడఁతుక భాస్కరప్రసవబాధకుఁ దాళక మూల్గుచుండెనా
వెడలెఁ గపోతహుంకృతులు వీనులకుం గడుసొంపు నించుచున్. 100

సీ. ఎంతవానికి వచ్చె నెంతదుస్థితి కటా!
యను వెరంగున వెల్లనయ్యె దెసలు
ఇవి రాజసుతులు చేయవలసినపనులు
గావు కావంచుఁ గాకంబు లఱచె
జగములం దున్న యజ్ఞాన మింక నశింపఁ
గల దన్నపగిదిఁ జీఁకట్లు విరిసెఁ

దొలఁగు నీగతి సర్వమర్మతంబు లటంచు
నాడువుపోలికఁ జుక్కలడఁగిపోయె
తే. గీ. దుష్టులగతి వాపోవుదు రనురీతి
నెసఁగె సుప్తోద్థితకూ్రర మృగరవంబు
జ్ఞాన ముదయించు నింక నీకరణిననుచు
వింట నుదయించెఁ బిచ్చుక కుంటువేల్పు. 101

సీ. భూసురార్ఘ్యప్రదానాసివిచ్ఛిన్నమం
దేహారుణాసృక్ప్రదీప్తి యనఁగ
నుదయించుచున్న సూర్యుని నెమర్కొనఁబోవు
కమలినీగాఢరాగం బనంగఁ
జక్రవాకీ హృదబ్జమునుండి పైకి వె
లలిపాఱు శోకానలం బనంగఁ
బ్రసవవేదన పడు ప్రాచిపై దిగఁదుడ్చి
పాఱఁబోసిన రక్తనీరమనఁగ
తే. గీ. నబ్జవైరికి నిసికిఁ బెండ్లైనచోట
జంపతులకైన డేగాటసమయమందు
భూమిపైఁబడినట్టి బుక్కామనంగఁ
బొలుపువహియించెఁ జక్కఁగాఁ బూర్వసంధ్య. 102

చ. కలువలు నిద్రవోవ రతికాంతుఁడు తూపులు మూల వైవఁ జు
క్కలనడఁత్రోవ రక్తతరకాంతులఁ జక్కనగా వలాహకం
బులకుఁ గుసుంభచేలముల పోలిక రా వెలసెం జగంబు క
న్నులకు వచింపనేరని వినోదముగా నునుసంజ తూర్పునన్. 103

సీ. హరిహరబ్రహ్మల యాకార మగువేల్పు
వేదత్రయీ స్వరూపోదయుండు
ఘూకైకదృష్టిసంకోచప్రదకరుండు
కోకకాంతల పుణ్యకోరకంబు

పద్మినీకాంతకుఁ బ్రమదమిచ్చు బొజుంగు
పండ్రెండురూపులఁ బ్రబలుజాణ
కాలచక్రముఁ ద్రిప్పఁగలనేర్పు గలఱేఁడు
గగనలక్ష్మికి వింతగలుగుతోడవు
తే. గీ. ఏకచక్రరథంబునఁ నేగుజోదు
చీఁకటులగొంగ కలువలసిరికి దొంగ
వేవెలుంగులదొర ప్రభవించె లోక
బాంధవుండగు నాసప్తసైంధవుండు. 104

వ. తననిసి నేఁచఁబో నిరులు దయ్యముఁ దాన వదల్చి దాని ప
ద్మినివికులం దళిచ్చలము మీఱఁ బగం దగిలించి లేచిపో
యినశశి కోపరక్తి నలినీంద్రకరాహతిఁ గ్రాఁగి వెల్లనై
మునిఁగె నపత్రపం దుదకు మూఁడిన యాపద వార్ధిలోపలన్. 105

సీ. నలినకుట్మలశయానమ్ములైన మధువ్ర
తములు లేచి శుభధ్వనములు సేయఁ
బతులఁ గూడిన జక్కవలు విలాసరసంబు
తోఁ గృతజ్ఞతమై నెదుర్కొనంగఁ
జేదోయి నొదలఁజేర్చి భక్తులు శుభ
స్తుతులు వాడుచు నమస్కృతులు సేయ
వారాంగనానురాగారూఢి పగిది న
స్థిరమైన నీరెండ దెసలఁ బ్రాఁక
తే. గీ. నొక్కతేజినిగట్టి రయోద్ధతముగ
నొంటికాత్తేరు పిచ్చుకకుంటు దోల
అస్తభూధరసందర్శనైకదృష్టి
భాస్కరుఁడు మింటితెన్నున బైలువెడలె. 106

సీ. పద్మరాగప్రభాపటలిచేఁ బూయంగఁ
బడిన పోలిక నొప్పెఁ బర్వతములు

అరుణపల్లవచయవ్యాప్తంబులైనట్టి
పగిదిఁ బెంపెసలారెఁ బాదపములు
రక్తచందనసమాసక్తనీరంబుల
నియతిగాఁ దనరారె నిర్ఝరములు
శోణాంబరగాత్రిమ శోభాయమానంబు
లైన భాతిఁ దనర్చె నఖిల దిశలు
తే. గీ. తపనునారాధనము చేయఁదగినవస్తు
వులను సమకూర్చుకొనియె నీభూపురంధ్రి
యనఁగఁ దనరారె నివి యన్నియును దలంపఁ
బ్రబలి నీరెండఁ దిక్కుల బలియుకోలఁది. 107

వ. ఇట్లు జగద్బాంధవుండు సర్వలోచనానందకరంబుగా వెడలుటయు
సర్వార్థసిద్ధుండును. 108

క. దండంబుఁ గావిచేల క
మండలువుం దైవమహిమ మార్గంబునయం
దుండం గని తనకై సుర
తండము పంపె నని వానిఁదాల్చి కడంకన్. 109

చ. వెడలిన చిత్రభానురుచివీచిపరంపర మేనిపై వెసం
బడుటకుఁ గాని తద్గిరికిఁ బార్శ్వమునుండియు రాజువీటికై
యడవిఁ గలట్టి యేకపదినారయుచుం గని వీడు సొచ్చి దో
సెఁడు యవలం గ్రహించె నొకయింటిక యేగి సముద్గకంబునన్. 110

సీ. సరిగంచు నెఱిమించు చల్వవల్వలు దాల్చు
లలితుండు కావిశాటులు ధరించెఁ
బైఁడిపాత్రికలందుఁ బరమాన్నము భుజించు
రారాజు మాధుకరంబు గుడిచె
దూదిపాన్పులమీఁదఁ దూఁగుటుయ్యెలలూఁగు
భోగి తృణాంకురంబుల శయించెఁ

బొలుపారు క్రొత్తపూఁబొదరిండ్ల విహరించు
భాగ్యశాలి యరణ్యపటలిఁ దిరిగె
తే. గీ. నెండకన్నును వానకన్నెఱుఁగ కతుల
రత్నసౌధంబులఁ జరించురాచగున్న
శీతవాతాతపంబులవాతఁ బడుచు
బడుగు జడదారిరాయని పగిదిఁ దిరిగె. 111

ఇట్లు సన్న్యాసియై ప్రతిదినంబును రాజగృహపురంబునకుం బోయి యొక్క గృహంబున యాయావరంబుఁ గొనుచు రత్నగిరిగుహాముఖంబున వసియించుచున్నంత నటఁ గపిలవస్తుపురంబున. 112

తే. గీ. తన్ను వంచించి పతి నిశీథమ్మునందు
నెచటి కేగుటయును నిద్ర నెఱుఁగనట్టి
సతి యశోధర యెప్పటిచందముగను
వేగుఁబోకకు మేల్కాంచి వెఱఁగుపడుచు. 113

సీ. జగమెల్ల సుప్రకాశము చేయఁగాఁజాలు
చంద్రుఁ బాసిన యాకసంబుమాడ్కిఁ
బనివానితనము తోఁపఁగ బిగించిన రత
నంబు జాఱిన వలయంబు పగిదిఁ
బ్రతిబింబమును జూపు పటిమంబుగల మించు
తళుకు గోల్పడిన యద్దంబు భాతి
నెంతైన విలువ చేయింపింపఁజాలు నీ
రంబుఁ గోల్పడిన హీరంబు రీతిఁ
తే. గీ. బ్రాణనాథుఁడు లేని తల్పంబు చూచి
'కలలు నిక్కలలా ? యంచుఁ దలఁచు నాకు
నేఁడె సిద్ధించె నీనాఁటి పాడుకల ఫ
లం' బనుచు నెంచి గుండియ ఝల్లురనఁగ. 114

క. చెలులఁ బిలిచి యడిగిన వా
రలు 'మేము నెఱుంగ' మనుడు రమణీమణి య

గ్గలమగు శోకభరంబున
నలమటఁ గొని మగుడ ధైర్యమంది కడంకన్. 115

క. మందురలోనికిఁ జని యం
దుం దురగము లేక యుంట తోద్దోడ నతం
డెందేని జనుట యెఱిఁగిం
పం దారుణదుఃఖభరము పరవశఁ జేయన్. 116

శా. సంసారంబు పరిత్యజించి యెటకే సన్యాసిగాఁ బోయె రా
ద్ధంసంబంచును నిశ్చయించుకొని యాయబ్జాక్షి మూర్ఛిల్లె; ను
త్తంసీభూతములైన పూవు లుపకృత్యం బాత్మలో నెంచి మేన్
హింసం జెందక యుండఁ దల్పగతిఁ జెందె న్నేల నల్పౌకర్కాలన్. 117

క. కర్ణాకర్ణికగా నా
కర్ణించిరి పౌరులెల్లఁ గలగతి, సతియు
ధ్యర్ణమున నుండ నృపసుత
పూర్ణశశాంకుండు లేచిపోయె నటంచున్. 118

తే. గీ. చంద్రుఁ డస్తావనీభృత్తు చాఁటువడిన
కాలమున భంగములు గను పాలకడలి
రీతిగా నల్లకల్లోలమై తనర్చెఁ
గపిలవస్తుపురంబు తత్కాలమందు. 119

వ. పిదప శుద్ధోదనుండును దదుదంతంబు సేవకముఖంబుగా విని సహా
మాత్యపురోహితుండై కుమారాంతఃపురంబు సొచ్చి యచ్చటి కావలి
వారల నడిగిన వారును గుమారబహిర్గమనంబున కచ్చెరువందుచు
నిట్లనిరి. 120

శా. ద్వారంబుల్ బిగియించి యున్న వెటు లీప్రాకారముల్ దాఁటెనో:
యేరీతి న్మముఁ గన్మొఱంగి చనెనో! యేమందు మోదేవ! దై
వారంభంబుల కడ్డులే దనుట సత్యంబయ్యె; నాకాశసం
చారంబుం గొని యేగె నంచు మదిలో శంకింతు ముర్వీశ్వరా. 121

వ. అనవుడు శుద్ధోదనుండును నమానుషకృత్యంబుగాఁ దలఁచుచుఁ బురో
హితామాత్యుల వంకకుం జూచి "మీరిరువురుం దగినపరివారంబుతో
సకలదేశంబులు వెదకి కుమారుం దోడ్కొని రండు, మీవచ్చువఱ
కేనును నన్నపానంబులు విసర్జించి యీశ్వరాలయంబునం దగిన
బల్యాదిశాంతికక్రియ లొనర్చు చుండు" ననిన. 122

క. వారుం జనిరి నృపాలకు
మారాన్వేషంబునకు సమస్తదిశలకు౯
ఘోరారణ్యంబులకు స
మీరజవంబులగు హరులమీఁదఁ గడంకన్. 123

తే. గీ. ఒడ లెఱుంగక మూర్ఛిల్లియున్న యయ్య
శోధరకుఁ దెల్వి రా నంత సుదతులెల్ల
నూఱడించిరి మది తాల్మి నోసరించి
వడునవస్థకుఁ దగిన సంభాషణముల. 124

సీ. నృపతి యన్పిన యమాత్యపురోహితులు తోడి
కొని రాకయుందురా యనెడివారు
శాక్యవంశం బింక సరియగుఁ గాఁబోలు
నంచు లోలో విలపించువారు
నింత తండ్రియె కాని యితఁడు రేపో నేఁడొ
మరలివచ్చునటంచుఁ గెరలువారు
నఖిలరాజ్యముపీడి యకట సన్న్యాసి కాఁ
బోవునే యని మదిఁ బొక్కువారు
తే. గీ. యతిసుకృతవంతుఁడైన శాక్యనరపతికి
రాఁదగినయట్టి దురవస్థ కాదటంచుఁ
జెనఁటిదైవముచేఁత దూషించువారు
నైరి యాబాలగోపాల మఖిలజనులు. 125

వ. ఇట్లు కపిలవస్తుపురం బల్లకల్లోలంబుగాఁ గుమారవిరహాయాసంబున
నన్నపానాదులు మఱచి చింతించుచున్న దివారాత్రంబు లెఱుఁగఁబడ

టంచ సప్తదివసంబులు గడచె; నట్లు రాజకుమారునిచే నింటి కనుప బడిన యా చెన్నుండు. 12

క. మును పోక నిముసంబున కే
గిన మార్గము మిగులవంతఁ గేడ్వడుచుం దా
నెనిమిది దినములకు న్నడ
చెను తురగఖలీన మొక్క చేతం గొనుచున్. 127

ఉ. పూరియు ఘాసముం దిన కపూర్వముగా సకిలించుచుం దదా
కారము లోఁ దలంచుచుఁ జొకారము వాసినమోము సారెకు
న్నారెకుఁ దత్తపోవని దెస న్నిగుడించుచుఁ జేరె సాదితో
వారువ మర్కవర్జితనభంబన నొప్పు పురంబులోనికిన్. 128

సీ. కలనైన జంతుహింసలఁ దలంపనివాఁడు
వేఁటాడఁ బోవునే విపినములకు ?
సున్నరాజ్యం బేనియును నొల్ల నను వాఁడు
వెడలునే రిపురాజ్యవిజయమునకు ?
సందంపు మేడలయందు వర్తిలువాఁడు
వసియించునే రిక్తవసతులందుఁ ?
దలిదండ్రులందు మెత్తనిబత్తి గలవాఁడు
రాకుండునే యిన్ని రాత్రులకును ?
తే. గీ. ననుచుఁ బలుపలువితముల నాడుకొనుచుఁ
దొలఁగుకన్నీరు పెక్కుకాల్వలుగ సాది
కరధృతఖలీనమగు కంటకంబుఁ జూచి
పౌరులందఱు నొకపెట్ట బారు మనిరి. 129

వ. అంత నారాజపుత్రవిరహితంబగు కంటకంబు రాక యొకరి మొకంబున నొకరువిని. 130

తే. గీ. వెనుక రాఘవు నడవి కంపించినట్టి
స్యందనమువెంట సాకేతజనము పగిది

"రాజపుత్రకుఁ డేమాయెరా" యటంచు
నడుగుచును సాది వెనువెంటఁబడిరి జనులు. 131

తే. గీ. "ఏరికేనియు నపకారమెన్నఁడేనిఁ
జేయఁ దలఁపేనిఁ బుట్టని సిద్ధమూర్తి
దేవతాసన్నిభుండు వర్ధిష్ణు వతని
నెచట వసియింపఁజేసితివేమి చెపుమ" 132

మ. అనుచుం దన్నతితండ్రిమై నడుగుపౌరానీకముం జూచి 'హా!'
యనుచుం జెన్నఁడు గద్గదస్వరముతోడై మాట తొట్రిల్లఁగా
'మనరాచూలియె కంటకంబు గృహిధర్మంబు న్ననుం గూడ వీ
డెను దాఁ జీమలు తూఱరాని వనవాటిం గ్రూరచిత్తంబునన్.' 133

ఉ. నావుడు నెట్టకేలకు మనంబులు కుంగఁగ వానిపల్కు ల
ట్లే విని నట్టి పౌరులు పెటిల్లు మనన్ హృదయంబు వ్రయ్యలై
పోవఁగ మూర్ఛ చెంది పడిపోయిరి; తక్కిన పౌరు లట్ల వా
పోవుచు వానివెంటఁ బడిపోయిరి శూన్యతరేంద్రియంబుగన్. 134

ఉ. "ఎచ్చోటు రాజసూతి వసియించిన దయ్యదియే పురంబు సు
మ్మెచ్చట రాజసూతి వసియింపని యయ్యదియే వనమ్మ మా,
కెచ్చట నుండెనో యిచటి కేదెస పోయెద" మంచు వేడఁగాఁ
జొచ్చిరి దారికడ్డమగుచు న్మతిలేనిగతిం దురంగమున్. 135

వ. ఇట్లు సముద్రంబు వెల్లివిరిసినగతిఁ దండోపతండంబులుగా నిండిన పౌరమండలం బెడమీక యుండు రాజమార్గంబునం బోవుచుండ గవాక్షమార్గంబులు తెఱచి. 136

తే. గీ. రాఁగలం దనునాస నిరాశగాఁగ
రాజపుత్రుండు లేని వార్వమును జూచి
యట్టె వాపోవు తరుణుల యాననములు
పట్టపగలింటి చంద్రులభాతిఁ దనరె. 137

చ. తనయుఁడు రాఁగలండులకు దైవగృహంబున నొక్కదీక్ష గై
కొని తపమాచరించుచు సగోత్రులతోడఁ బురోహితుండు చె

ప్పినగతి శాంతికక్రియలు వేయువిధంబులఁ జేయుచుండె వ
ల్వని పెనువంతతోఁ గపిలవస్తుపురీంద్రుఁడు ఖిన్నచిత్తుఁడై. 138

క. తన తేనిం బగ అనిఁజం
పిన వాజిం గొంచు సాది వీటికిఁ జనుదెం
చినగతిఁ గన్నీ రొలుకుచుఁ
జవియెం జెన్నుండు రాజసద్మంబునకున్. 139

వ. ఇట్లు రాజగృహంబుం బ్రవేశించి కంటకంబు న్నిజాధిష్ఠానంబునం గట్టి పెట్టించినంత నదియుం బృష్ఠదేశం బదల్చుచు రాజపుత్రవిరహావేదనా సూచకంబుగ బిట్టు సకిలించినఁ దదారావంబునకుం బంజరస్థంబులగు శుకపికపారావతాదిపక్షిగణంబులయుఁ దక్కిన హయంబులయు హాహా రవంబులు విని యంతిపురిపాలికలు తమ కొంతుండు చనుదెంచె నని వచ్చి యతిప్రహర్షంబు దుఃఖంబుగాఁ బరిణమింప మూర్ఛిల్లిరి. 140

చ. తొలకరివారివాహములతోయము వెల్వడి యేగుదెంచు చం
చలలతెఱంగునం గృహము చయ్యన వెల్వడి చెల్వలందఱున్
బిలబిల నేగుదెంచి ధరణీపసూనుని గామి మోములున్
వెలవెలఁబాఱ మూర్ఛిలిరి వేఁడికిఁ గందినతీవ లట్లుగన్. 141

చ. బుడుత నరేంద్రుఁ డిల్వెడలిపోయినదాదిగ సంస్కరింపమిం
జడముడి వీడిపోయియును జందిరరేకలు కన్నుమాసియున్
గడిఁది వెడంద కన్నుఁగవకాటుక మాసియు సందమైన య
ప్పడఁతుల మోము లన్నియుఁ బ్రభాతసితోత్పలకాంతులం దగెన్. 142

సీ. సహజారుణములైన చరణంబులకుఁ బాసి
దొరలు బంగారునూపురము లొకట
నచ్ఛంబులగు చెక్కుటద్దంబులకుఁ బాసి
గళితంబు లైనకుండలము లొకట
గుత్తంబులైన వక్షోజంబులకుఁ బాసి
భ్రష్టంబులైన హారంబు లొకట

నందంబులై నట్టి హస్తంబులకుఁ బాసి
స్ఖలితంబులైన కంకణము లొకట
తే. గీ. సైకతంబుల కెనయైనజఘనములకుఁ
బాసి జాఱిన మొలనూలు ద్రిచణము లొకటఁ
బడఁగ విలపింపసాగి రప్పడఁతులెల్ల
మేల మాఁబోతు విడిచిన యాలపగిది. 143

మ. జననింబాసిన నాఁటఁగోలెఁ గడువాత్సల్యంబుతో నెత్తి పెం
చిన యా రెండవరాజపత్నియు శితాసిచ్ఛిన్నమైపడ్డ లే
యనఁటింబోలెఁ బడెం గుమారవిరహాయాసంబుచే లేఁగకుం
దనకుం గూడికలేని యావుగతి వత్సా యంచు వాపోవుచున్. 144

తే. గీ. తొలఁకుఁ గన్నీరుగల వెలందుకల యాన
నముల కతమున నా రాచ నగరమపుడు
వానచినుకులు రేకులపైన జాఱు
తమ్మిపూలున్నకొలను చందమునఁ బొలిచె. 145

చ. ఎడమఱి చందిరంబులయి వృత్తములై పొలకండగట్టిక
స్పడని నరంబులున్ నగలుబాసిన వ్రేళులు గల్గు చేతులం
దడఁబడ తొమ్ము బాఁదుకొను తామరసాక్షుల రీతిఁజూడఁ జొ
ప్పడెఁ బవమానధూతనిజపల్లవతాడితవల్లికాకృతిన్. 146

తే. గీ. మారుతాహతకమలకుట్మలశయాన
చక్రిమిథునంబు లైన నిర్ఝరిణులట్లు
పరఁగి రిరుగేల తొమ్ములుబాఁదుకొనుచుఁ
గవలు చన్గవకలిగిన కాంతలపుడు. 147

వ. ఇట్లంతిపురివారందఱు వందురుచుఁ జింతాక్రాంతలై మందిరంబులు విడిచి మందురకడ కరుదెంచి కంటకంబుం జెన్నునింగాంచి పరిపరి విధములఁ గుమారుని వృత్తాంతం బడుగుచున్నంత నాయశోధరయు.

సీ. కుచములక్రిఁది కుంకుమపూఁత బురదగాఁ
గరఁగించి కన్నీరుకాల్వ గట్ట

నిష్కారణక్రోధనిర్వాహకము లైన
కాలికికన్నులు నల్లఁగుప్పమ్మరింప
వెనుదీయఁగారాని వేఁడినిట్టూర్పుల
వలుద చన్నుందోయి వాడుదోఁపఁ
బొంగుపొంగునవచ్చి పొరలు వల్వానివంత
గదియించి కంఠగద్గదికఁ జూపఁ
తే. గీ. గంపమునఁ గాలుచేయు గడ్గడ వడంక
నిముస మైనను నొకచోట నిలువలేక
కాంత లందఱు విలపించు కడకువచ్చి
కంటకముఁగాంచి యిట్లనెఁ గరుణ మొలుక. 149

తే. గీ. ఒడ లెఱుంగని నిద్రలోనున్న వేళఁ
జనియె నాప్రాణనాథుండు నను మొఱంగి;
యీవుఁ జెన్నుండు వచ్చితి, రేలరాఁడు
నాప్రియుఁడు చెప్పుమమ్మ ? కంటకముకాన ! 150

చ. నడినిశఁ బాన్పుమీఁదఁ గరుణామయుఁడై నిదురించువాని రా
బిడుతను బుద్ధిలే కడవి మోకలపా లొనరించి వచ్చియుం
బుడిబుడియేడ్పు లేడ్చుచును బొంపిరివోవు విచార మున్నత
త్తడివలె నిత్తఱిం బ్రతిపదంబును బొత్తున మోసపుత్తువే. 151

క. పతియెడ విశ్వాసముగల
మతిగలదానవని నిన్ను మన్నించితి దు
ర్మతి నెచటికిఁ బంపిన సం
గతియును నాతోడఁ జెప్పఁగదవే వాజీ. 152

క. సకిలింపకు కన్నీరిఁకఁ
బ్రకటింపకు నీదుకోర్కె పండెంగద ! నా
యకునెడపితి వింతటి కం
టకమా ? నామీఁద నక్కటా, కంటకమా ! 153

ఆ. వె. తెలివిలేని స్నేహితులు గల్గుటయకంటెఁ
దెలివిగల్గు శత్రుకులమ మేలు
మిత్రరూపమైన శత్రువపై శాక్య
వంశ మంతరింప వచ్చితీవు. 154

చ. అవిరతబాష్పపాతగమితారుణభావములైన కన్నులున్
రవణము లుజ్జగించి నసురాణకుఁ బాసినమేనుఁ గల్గునీ
యువిదలు నీకతంబున నలోయని యేడ్చుచు భర్తయుండియున్
ధవుఁడు గతించియుండిన యనాథల చందముఁబొంది రర్వమా. 155

చ. మగటిమి లేని యీతెలివిమాలిన కృత్యముఁజేసి యిప్పుడి
ప్పగిది నరేంద్రసద్మ ముద్రువన్ సకిలించిన నేమిలాభ? మ
మ్మగల విభూషణంబు ధృతిమంతునిఁ దోడ్కొని పోవువేళ నీ
మొగమునముల్లునాటెనె ప్రబోధమొనర్పకపోతి మమ్మలన్. 156

క. తెఱవలుఁ బరిచారికలం
దొఱుఁ గూర్కినవేళ నామనోరథమును నొ
ప్పరికించి మ్రుచ్చిలఁగ నే
ర్తెఱ నీమది కెట్లు సంఘటిల్లెను బాబా. 157

క. అని యిట్లు గుజ్జుముంగని
కనికర ముట్టిపడఁ బల్కఁగాఁ జెన్నుండ
వ్వనితామణితో నిట్లని
వినిపించెం గతము వినయవినమితముఖుఁడై. 158

ఆ. వె. నేను గంటకమ్ము నిందింపఁగాఁ దగ
దమ్మ! కేవలము నిరాగసులము
ప్రభువుదెసఁ గృతజ్ఞభావంబు గలవార
మఘముఁ జేయనోపమమ్మ! యెపుడు. 159

క. అద్దమరాతిరికడ నా
యొద్దకుఁ జనుదెంచి తేజినొగ్గుమటంచున్

మద్దేవుఁడు పల్కఁగ నే
మొద్దుగతిన్ మాఱుసుద్ది మొఱ్ఱిడనైతిన్. 160

వ. పదంపడి వల దని నాకుం దోఁచిన పల్కులు పల్కినను వినని యమ్మహారాజు శాసనం బుల్లంఘింపఁ దగ దని యెంచి దైవప్రేరణం జేసి తురంగమం బాయితంబుఁ గావించితి, నదియు విశృంఖలంబుగా ఖురంబులం బుడమి నదల్చినను హనుస్వనంబుల నాకాశంబుఁ బూరించినను దదారావంబులు దైవబలంబునం జేసి యెవ్వరికి నశ్రుతంబు లయ్యె నంత నారాజపుత్రుండును. 161

శా. ఉల్లాసంబునఁ దేజినెక్కి సుర లోహో యంచుఁ బైఁ బుష్పముల్ చల్ల, న్నే నొకచెంతఁ బోవఁగ, ఖురస్వానంబు లేకుండ సు ద్యల్లీలం ద్రుటిలోనఁ జేరె నొకగాఢారణ్యదేశంబు ; నా తల్లీ ! యే మని విన్నవింపఁగలఁ దద్దైవప్రభావమ్ములన్. 162

చ. పదపడి మేనఁ గల్గు తనబాహుపురుల్ మొదలైన సొమ్ములన్ విదిలిచి నాకొసంగి యడవిం జనుచు న్ననుఁజూచి పల్కె "నే వదలితి నోరి ! యింక గృహివర్తనము, న్నినుఁ, గంటకంబునుం బదిలముగాఁగఁ బొం" డనియె, మాటలవెంబడిఁ గన్మొఱంగుచున్.

వ. అని తదీయ భూషణవారితంబుఁ బైఁబెట్టిన నత్తలోదరు లుత్తలపాటు మాని తత్ప్రభావంబున కచ్చెరువందుచు సన్న్యస్తుం డయ్యె నని నిశ్చయించి; రంతఁ జిరకాలపరిపోషణానుయాతప్రేమావేశంబు మరల్ప లేక గౌతమి యనురాజపత్ని యిట్లు విలపింపం దొడంగె. 164

ఉ. నీలములై సమంబు లయి నిగ్గులుదేఱి దళంబులై పృథ గ్జాలములైన నీకురులకు న్నృపనందన ! మంచి గందపుం దైలము రాచి దువ్వి పువుదండలు దాఱిచి మేలుసేయఁగాఁ బోలును గాని యిప్పగిది ముండనముం బొనరింపఁ బోలునే. 165

ఉ. మేలికడానిఁ బోలు నునుమేని హొరంగు, వెడందఱొమ్ము, మో కాళుల కంటు చేతులచొకారము, సింగమువంటి లావునుం,

గీల నడంచు కుత్తుకయు, గిత్తకనుంగవ వంటి కన్నులుం
గాఁగిలు నరేంద్రసూతి కఁటరా! విధి వ్రాసె వనప్రచారముల్. 166

తే. గీ. నీవు పోషింపఁదగిన పున్నెంబులేమి
వసుధ నిక్కము దురదృష్టవంతురాలు
జగతి నెంతటి పున్నెంబు సలుపకున్నఁ
బ్రజకు దొరకునె నీవంటి రాజు కొడుక! 167

చ. హిమరుచిఁ గేరు గోరులును వృత్తములై తగు వ్రేళ్ళు గూఢగు
ల్ఫములును లేఁత కెంజిగురు వంటి మృదుత్వము నిప్పుపూవుతో
సమమగు నాకృతు ల్గలిగి సర్వనరేంద్రనతంబులైన పా
దములు సహించునే యుపలవంతురఘోరవనప్రచారముల్! 168

క. కులమును వయసును రూపును
బలమును దేజమును బాహుపాటవమును లోఁ
దలఁచిన నీఁదగు నీకుం
గలనైనను బిచ్చమెత్తఁగాఁదగు నయ్యా? 169

తే. గీ. సర్వశృంగారితంబైన సౌధ మందుఁ
బఱపుగద్దియ మంచంబుపై సుఖించు
రాజసము గల్గునీమే నరణ్యమందుఁ
జలికి వానకు నెండకు నైఁచునయ్యొ? 170

తే. గీ. అనుచు నెల్గెత్తి బిట్టురోదనముఁ జేయు
గౌతమిం గని తక్కిన కాంత లెల్లఁ
దుందిలచ్యవమానమరందబిందు
భరితకుసుమంబులైనట్టి వ్రతతులైరి. 171

తే. గీ. చక్రవాకంబుఁ బాసిన చక్రవాకి
పగిది సారెకు గద్గదస్వరము తోడ
గౌతమీరోదనంబునఁ గడుపు పగిలి
మరల విలపించె నాయశోధరయు మిగుల. 172

తే. గీ. అగ్నిసాక్షిగఁ బరిణయమాడినట్టి
ధర్మపత్నిని వదలిన తపము తపమె?
ధర్మమునఁ గామమునఁ దాఁటఁదగ దటంచుఁ
బలుకరే మున్ను పెద్దలు ప్రాణనాథ! 173

క. మీవంగడంపుఁ దొల్లిఁటి
భూవరులను వినవె? రాజ్యమును విడిచి యర
ణ్యావాసముఁ జేయంగాఁ
బోవుతఱిన్ సతులతోడఁ బోయి రనుటయున్. 174

శా. శ్రౌతస్మార్తములైన కర్మముల భార్యాయుక్తుఁడై గేస్తు దీ
క్షాతంత్రింబు లొనర్పఁ బాడి యని శాస్త్రంబుల్ విధింపన్ భవ
చ్చేతం బెట్లు ననుం ద్యజించె గుణరాశీ? నాకు రా మానునే,
నీతో నుండని యంతమాత్రిన భవన్నిష్ఠాతపోలాభముల్? 175

చ. తెలిసినవాఁడ వౌదువు, సుధీమణి వౌదువు ధర్మచింతయుం
గలిగినవాఁడ వౌదువు, మనఃప్రియకృత్యుఁడ వౌదు వైన నా
తలఁపునఁ గల్గుసందియము దాఁపక చెప్పెద; నింద్రలోకమం
దలి విరిఁబోఁడ్ల చెల్వముఁ గనం జనినాఁడవు ప్రాణనాయకా! 176

తే. గీ. అప్సరస్స్త్రీల సౌందర్యమరయ నిందిరి
లోకమేగితి వంచు నాలోచనంబుఁ
బూనఁ దగ; దేల యన, వారలైన నన్మ
దాదివనితలకంటె సౌందర్యవతులె? 177

క. తపమున కేగితి వనునొక
నెపమును నీయెడ విచారణీయంబు చిరా
దుపచితమగునాయందలి
కృపయుం బేర్మియును నేవగింపందరమే. 178

క. త్రిదివోపభోగముల నా
మదిఁ గోరఁబోదు సులభమార్గం బగుటన్

బదివేలకుఁ గోరెద నీ
ముదిత నగుట నెన్నిజన్మములకేని సఖా. 179

సీ. తమ్మిపూరేకుచందము గల్గి చెవి దాఁకు
వెడఁదకన్నుం దోయి బెడఁగు తోడ
నిండుజాబిల్లి వెన్నెలవంటి చిఱునవ్వుఁ
దొలకించు కెమ్మోవి కులుకుతోడఁ
గొదమచందరుఁబోలెఁ గోమరారుకుదురైన
చదురు గల్గిన సోగనుదురుతోడఁ
గండుఁదుమ్మెద ఱెక్కఁగమి చెల్వమును బిల్వ
సాగు నూనూఁగుమీసములతోడఁ
తే. గీ. జక్కఁదనమున కిక్కయై చంద్రబింబ
మునకు సహపాఠియైన నీమొగము నింకఁ
బడయనేరని పరమనిర్భాగ్యురాలి
తనము సేయునె దయమాలి తమ్మిచూలి? 180

ఉ. భాసురశీలునిన్ మగని భావజతుల్యవిలాసరూపవి
న్యాసుని బాసి యీసరణి నాకు ఘటించిన శోకవహ్నికిం
బాసటగాఁగ నామనము వ్రయ్యలు గాక మఱింతఁగాలఁగాఁ
జేసెను రాతనో, యినుము చేతనొ? ధాత దయానుపేతుఁడై. 181

మ. అనుచున్ మూర్ఛిలు నేడ్చుఁ బ్రేలు వితతాయాసంబునం బొక్కు 'హా'
యనుఁ, 'గట్టా మగవారికిం గరుణలేదా?' యంచు యోచించు, 'న
న్ననదంజేసితె దైవమా?' యను, 'దయాస్వాంతుండు గా కెంతలో
మనముం ద్రిప్పఁగనేర్చెనో!' యను, 'మహాత్మా ప్రోవరాదా!' యనున్.

చ. కలికితనంబుఁబాసి యిటు కంటికి మంటికి నేకధారగాఁ
గలవరమందుచున్న నృపకాంతను గన్గొని చెంతనున్న కాం
తలును మఱింత గద్గదఘనంబుగ నూరడఁ బల్కి రేడ్చుచున్
దొలకరివాన తాఁకుఁగని తూలిన తమ్ములఁబోలు మోములన్. 183

ఉ. ఓదన ముజ్జగించి దగయున్ విడనాడి సుతుండు రాఁగ శు
ద్ధోదనుఁ డెంతయుం జపము హోమము సేయుచు దేవళంబునం
గాదిలిచూలి రాక తన కంటకముం దనసాది నింటికిం
జోఁదరలించె నన్న నుడి పొల్పుఱుచు న్విని నేల మూర్ఛిలెన్. 184

వ. ఇట్లు మూర్ఛిల్లి కొంతతడవునకుఁ దెప్పిరిలి యొనర్చుచున్న పూజా పురస్కారంబులు మఱచి చింతాక్రాంతకాంతాశతయుతంబుగఁ గంటకంబుం జెన్నుఁడు నున్నచోటికిం బరివారపరివృతంబుగఁ జని యాచెన్నునివలనఁ గలతెఱం గెఱింగి దైవవశంబునకుఁ జింతించుచు వంశక్షయంబునకు వందురు చున్నంత నాకాశవాణివలన యశోధరాగర్భంబున నొక సుతుం డుదయింపఁగలఁ డను పలుకు జీవితాశం బుట్టింపఁ దత్కాలంబు ప్రతీక్షించుచుఁ గపిలవస్తుపురంబున నుండె; నచట రాజగృహపురంబున. 185

చ. ప్రతిదినమట్లు భిక్షకయి వచ్చు యతీంద్రు మహానుభావయో
గ్యతలను పౌరకామినుల కందఱకుం దగఁ దెల్పు ధ్యానని
ష్ఠత గుఱిచూపు నేత్రములసౌష్ఠవముం భగవద్ఘనాంశర
క్షితనవరోచిరాగమవిశిష్టమనోహరవక్త్రభాగమున్. 186

ఉ. శాటిక గన్నులద్దుకొని చాఁగిలి మ్రొక్కుఁడటంచుఁ బుత్రులం
బోటులు కొంద ఱంపి యతిపుంగవునిం బ్రణమింపఁజేతు; రే
నాఁటికిఁ జేటురాకునికి నారులు కొంద ఱొసంగుచుందు ర
వ్వీటికి వచ్చువేళఁ గనుపెట్టితమంతటఁ దాము బిచ్చమున్. 187

మ. పురకన్యాత్రము నెట్టిప్రాయపు సురూపు ల్వచ్చి కాంక్షించినన్
జిరకాలంబుననుండి డెందమున కా చెల్వంబు సంధింప, ర
ట్టిన బిచ్చమ్మున కప్పురిం దిరుగు శాటీధారునిం జూచి సుం
దరుఁ డంచుం బతిఁగాఁ దలంతు రఁట! తత్సౌందర్య మింతింతయే.

శా. బత్తిం బెంపునఁ బేర్మిగౌరవమునం బల్మాఱుఁ దన్నుం దదా
యత్తత్వంబునఁ బూజసేయు పురకన్యాసంఘముఁ జూచి త

చ్చిత్తం బేకగతిం జలింపకయ భాసిల్లుం జగద్వంద్యసం
పత్తిం బొందుట కేమియబ్బురము తద్వైరాగ్యధారాలతల్ ?

క. ప్రత్యహ మీతెఱఁగునఁ ద
త్రత్యచిరంటీజనై కదత్తయవగాక్రి
సాత్యంతవారితక్షు
త్కృత్యుండై మరల రత్నగిరి దరికరుగున్. 190

సీ. అశనాయ నిరసించి యాహారములు త్యజిం
చి శరీరము కృశింపఁజేయువారు
రక్తమాంసంబుల రహిమించు దేహ మా
త్మకు విరోధియటంచుఁ దలఁచువారు
మనమున నెద్దియో మనన చేసెడిభంగిఁ
దెలుపు దైన్యంబునఁ గలఁగువారు
మాంసము జ్ఞానసంపత్తికై బాధింపఁ
దగిన వస్తువటంచుఁ బొగులువారు

తే. గీ. నైనయోగులఁ గొందఱ నవనిధరదరీముఖంబుల నుండువారిని మహాత్ము
లైనవారినిఁ గనియె నొకప్పు డచట
నట్టిటుఁ జరించు శుద్ధోదనాత్మజుండు. 191

క. అవయవములు కృశియింపం
జివికినకీళ్లాలయ రెండుచేతులు జోడిం
చి వినుదెస మొగంబగు యో
గివరులఁ గనుఁగొనియె నొండు కెలన నతఁ డొగిన్. 192

సీ. వ్రేళులు మడఁచి కేల్బిగియింప నఱచేత
గోళ్లుఁదూఱినవారుకొంద, ఱాయ
సములైన సూదుల నమరు పావాలపై
నడుగుల నెలకొల్పి నడుచువారు

కొందఱు, వాఁడిరా ల్గొని ముఖోరూరస్థ్స
లముల మోఁదికొని గాయములు నేసి
కొనువారు కొందఱు, గొంతునఁ బాములఁ
దగిలించుకొని కేళినెగడువారు

తే. గీ. కొందఱు, శ్మశాన మందున్నకువసనంపుఁ
బేలికల మెడధరియించి పీనుఁగులను
జేతు లరచాఁచి కౌఁగిలించికొనువారు
కొంద ఱెదురైరి యారాజనందనునకు. 193

వ. మఱియుం గాయమ్ములఁ గంటకంబులు గ్రుచ్చుకొనువారును శివశివా యని యఱచువారును దండులమ్ములు జొన్నలు మొదలగు పదార్థమ్ములు చేఁదగు వనపత్త్రిములతోఁ గలిపి నమలువారును నయనమ్ములఁ గంటకంబులఁ బొడిచికొనువారును నాలుకలు తెగఁగోసికొనువారును గాళులు బంధించుకొనువారును గర్ణంబులకుం జెవిటితన మాపాదించుకొనువారునైన యోగుల ననేకులఁగాంచి డెందం బాశ్చర్యరసనిమగ్నం బగుడు నికటమ్మునకుం జని యందొకవృద్ధుం గాంచి సర్వార్థసిద్ధుం డిట్లనియె. 194

మ. బహుకాలమ్మననుండి యీగిరిదరీభాగమ్ములందుండి స
న్నహనంబుం బొనరించుచుంటి ఘనవిజ్ఞానాప్తికై మీరు నీ
గుహలో దేహము గాసిపెట్టుటయుఁ గన్గొందు నుమ్మసేంద్రా! మనం
బహహా వొందఁగఁ జేయుచున్నవిట మీయారబ్ధముష్కృత్యముల్. 195

క. మానవదేహము కడుదుః
ఖానుభవం బనుభవింపనగునది, మీర
ద్దాని మఱియింత దుఃఖర
సానుగత మొనర్పఁ బాడియగునె మహాత్మా. 196

క. అని పల్కిన సిద్ధార్థునిఁ
గని తన్ముఖరోచిరాప్తిఁగనుఁగొనుచు మహా

త్మనిఁగా నెఱింగి యిట్లని
యెను మెల్లన యోగివరుఁడు మృదువచనములన్. 197

ఉ. "ఇట్టి శరీరము న్నిగుల నీగతిఁ గష్టముపాలు సేయుటం
బట్టి పరంబున న్నరకబాధల నన్ని సహింపవచ్చు నాఁ
డట్టిప్రయాసము ల్మనకు నబ్బఁగఁజేసెడి వేల్పు లబ్బురం
బుట్టిపడంగ నేఁడ మన కొయ్యననిత్తురు పుణ్యలోకముల్. 198

క. బాధించినఁ గాయము పసు
బాధలు మానవుల పాపపటలం బడఁచున్
బాధ యనుకొఱవిఁ బడిన సు
బాధికలోకముల కాత్మయరుగుం బిదపన్. 199

తే. గీ. అనుచు మా మతసిద్ధాంత మదియె మేము
నాచరించుచు నున్నార" మనఁగ; రాజ
నందనుఁడు కటకటఁబడి నగుచు యోగి
వరున కిట్లనెఁ దత్త్వంబుఁగఱప నెంచి. 200

మ. వెలకుం గొన్నపదార్థ మెయ్యదియు నుర్విం దగ్గిపోకుండ, దీ
రలు స్వర్గమ్మను దేహకష్టమను సద్ద్రవ్యమ్ముచేఁ గొన్నఁ ద
త్ఫల మెల్లన్వ్యయ మైనచో మరల నేతత్ప్రాప్తిచే దుఃఖబా
కుల్కలు గాకుందురె నశ్వరంబులగు కోర్కుల్గోరఁగాఁ జెల్లునే. 201

సీ. యోగీంద్ర! యెవ్వఁడే నూర్ధ్వలోకంబులు
ప్రాపించు మనుజుఁడు పడకమానఁ;
డిందులకై యేను దృష్టాంత మొక్కటి
వాకుత్తు నవధారు! వార్ధిలోని
సలిల మంతయును బాష్పస్వరూపమున నూ
ర్ధ్వంబున కేగ మేఘంబటందు
దానినే కద, గాలితాఁకుచే నదియ చె
ల్లాచెద రగుచు జలముగఁ బుడమి

తే. గీ. మీఁదఁబడి యేఱుగట్టుచు మిఱ్ఱుపల్లఁ
మేకముగఁజేసి బురదతో నేకభావ
మంది వారాశిలోనిక యరుగు పగిది
నూర్ధ్వగామికి స్వస్థాన మొదవు మరల. 202

సీ. అన, విని యోగి యిట్లనియె, "మహాత్మ ! నీ
వనినసంగతి నిజమౌనొ యేమొ
నేనెఱుంగను; మాకు నిశ్చయజ్ఞానంబు
లేమి నిట్లయితిమి మే; మయినను
గుడికట్టువలె నాత్మకును బైకెగిరిపోవ
నీకుండఁ బ్రతిబంధ మెసఁగఁజేయు
నీశరీరము మాకనిష్టంబు; రాత్రివో
యినవెన్కఁ బవలు వచ్చిన విధమున
తే. గీ. రొద చనినమీఁద నిశ్శబ్ద మొదవు పగిది
దేహ మీరీతి మిగుల బాధింతుమేని
గష్టమెడలి పదపడి సుఖంబ యాత్మ
కొదవు నని మాయభిప్రాయమిది నిజంబు." 203

మ. అని యోగీంద్రుఁడు పల్కుపల్కులను సిద్ధార్థుండు యోజించి యి
ట్లనియె, "నీమరనినట్టి సౌఖ్యమదియు న్సాంతం బగున్; లక్షహా
యనము ల్వోయినఁ బోవుఁగాక యెపుడే నంతంబు లేకుండు దా
నిని లోకంబునఁ జెందువార్గలిగిరేనిం జెప్పుఁడా యొప్పుగన్." 204

వ. అనుడుఁ, బరమాత్మ యొక్కండు నశ్వరుండు గాఁడనియుఁ దదానం
దంబొక్కటి శాశ్వతం బనియుఁ దదితరమ్ములు సాంతమ్ములనియు
నొడివిన జడవారి కమ్మాయాదేవేయుం డిట్లనియె. 205

మ. అకటా, యోగివరేణ్య ! తెల్వియును ధైర్యమ్ము న్పవిత్రత్వముం
బ్రకటత్వంబును గల్గుమీర లిటు స్వప్నప్రాయమై యస్థిరా
త్మకమై యొప్పు సుఖమ్ముఁ గోరి పరతత్త్వజ్ఞానసంపత్తిసా
ధకమై యొప్పు శరీరముం బ్రబలబాధాయుక్తిఁ గారింతురే. 206

తే. గీ. ఆత్మయందలి పేర్మి దేహమ్మునందుఁ
గల యనిష్టత్వ మీరీతిఁగా నొనర్చుఁ
గాని మీజీవయాత్రికుఁ గారణంబు
దేహ మెడలినఁ దత్త్వంబుఁ దెలియఁగలరె? 207

క. ఈదేహం బీయాత్మకు
నేదియొ యొక కారణమున నిల్లై యుండె;
నీమ్రఁదనిఁక నొక్కయింటం
బోరిది యొనర్చుటకుఁ గూలఁద్రోతురె దీసిఁ. 208

వ. అని యుపదేశించిన యారాజపుత్రున కాయోగు లిట్లనిరి. 209

క. ఈమార్గము మంచిదియని
యే మవలంబించినార మిదికానియెడఁ
నీమదికి న్నచ్చిన మఱి
యేమార్గంబైనఁదెల్పు మెఱుకఁగలిగినన్. 210

వ. నీకుం దెలియదేని మిన్నక పొమ్మనిన సిద్ధార్థుం డచ్చోటువాసి మన
మ్మున నిట్లు వితర్కించె. 211

ఉ. ఏలొకో వీరు కష్టముల కిల్లగుదేహ మొగిన్ మఱింత క
ష్టాలకుఁ బాలుచేయుటకు సన్నహనం బొనరించుచుండి యీ
కీలక మింతమాత్రఁ బరికింపరు బాధలుపెట్టి దేహముం
గూలఁగఁ ద్రోచియు న్పరితుకఁ గోరెద రక్కట బుద్ధిహీనులై. 212

సీ. మనుజులసుఖము గన్గొనలేని వేల్పులఁ
బేర్మిమై సంతోష పెట్టుకొఱకొ
యిహలోకకష్టమ్ము లెనసి నారక బాధ
లను సహించుట నేర్చుకొనుటకొఱకొ
తనువు చిక్కినతఱిఁ దప్పించుకొనిపోవు
టాత్మకు సుఖమను నాశకొఱకొ
దయలేని తప్పువారిఁతల మతగ్రంథంబు
లందుఁ గృతజ్ఞతఁ జెందుకొఱకొ

తే. గీ. తనువులను రోయుచున్నారు తపసు లకట!
మీకుఁ గలతెల్వి వీరికి లేకపోయె
వృక్షతతులార! పువులార! పక్షులార!
రోయుచున్నారె మీరు మీకాయములను. 213

చ. ప్రవిమలచిత్తు లండ్రు పశుపక్షిమృగాదులకంటె సర్వమా
నవులును, దేహ మేలొకో వినాశముచేయఁగరా దటంచు యో
గివరులు డెందమందుఁ బరికింపరు పక్షులపాటి యైన నం
చు వికలచిత్తుఁడై తిరుగుచుం గిరిపై వసియించెఁ బ్రాగ్గతిన్. 214

చ. వనితయు నచ్చటం గపిలవస్తుపురంబునఁ జాలునిండి ప
ట్టనమునఁ బల్లెలం జను లెడందల సంతసమందుచుండఁగాఁ
దనకు సుతుండు లేనికొఱఁతం దిగద్రావుచు శాక్యవృద్ధు నె
మ్మనమునఁ బొంగ నొక్కనిఁ గుమారునిఁ గాంచె శుభక్రమంబునన్.

తే. గీ. పెద్దయగు పుత్రుఁ డిప్పుడు పిన్నయయ్యె
నంచు శుద్ధోదనుఁడు పేర్మిఁ బెంచుచుండఁ
బిన్నజాబిల్లి వితమునఁ బెరుఁగుచుండె
రాహులుం డనుపేర నారాజసుతుఁడు. 216

—• ఆశ్వాసాంతము. •—

క. పెద్దాడవంశజాత! స
ముద్దామయశస్సమేత! బుధదారిద్రీ
కుద్దాలీభూతసము
ద్యద్దయ! కవిమిత్ర! తిరుపతంబాపుత్రా! 217

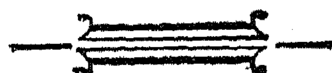
మ. ధరణీదేవకుమార! భూవర! సముద్యద్గోత్రమీతీరసు
స్థిరరాజ్యాతిశయా! ప్రమోదలహరీదేదీప్యమానాశయా!
తరుణీసూనశరా! ప్రవీర! పరకాంతాసోదరా! కీర్తిభా
స్వర! కార్తస్వరసన్నిభాపఘన! కృష్ణారాయభూమీశ్వరా! 218

విద్యున్మాలావృత్తము

విద్యాభ్యాసోపేతశ్రిద్ధా
విద్యుత్కాయా వీతాపాయా
సద్యోమిత్రా సాధుస్తోత్రా
హృద్యశ్రీయా కృష్ణారాయా. 219

— గద్య —

ఇది శ్రీ....తిరుపతి వేంకటేశ్వరప్రణీతం బగు
బుద్ధచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ
దృతీయాశ్వాసము

శ్రీ ర స్తు

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

బుద్ధచరిత్రము

చతుర్థాశ్వాసము

క. కొచ్చెర్లకోటకుల సం
పచ్చతుర కవీంద్రచంద్రవాగమృతలల
ద్భృచ్చాతక! నిర్మలతర
సచ్చరితా! కృష్ణరాయ! సాధువిధేయా! 1

వ. అవధరింపు మనంతరంబ. 2

ఉ. రాజగృహాభిధాననగరంబుఁ గరంబు స్వధర్మపద్ధతిం
దేజము తప్పకుండ నవనీపతియై తగు బింబిసారుఁ డెం
తే జనము ల్నుతింప లలినేలుచునుండెఁ గులీనులైనరా
జులమాడ్కి మంత్రులు తిరమ్ముగ సుస్థితి దెల్పుచుండఁగన్. 3

తే. గీ. రత్నగిరి కందరమ్మున రాజపుత్రుఁ
డొకఁడు రాజ్యమ్ము విడిచి భిక్షుకునివగిది
నణఁగి యున్నాఁ, డతండు మహానుభావుఁ
డనియెడు వదంతి రాజగృహమునఁ బ్రబలె. 4

చ. అనవ యొకర్తు తన్నగరమందు వసించుచునుండు, దానికిం
దనుజుఁ డొకండు. వాఁ డుపవనంబునఁ గ్రుమ్మరువాఁడు చిల్వకా
టునకు గతాసుఁ డై చనినటు ల్చెలికాండ్రు రయంబ యేగి య
వ్వనితకుఁ దెల్పి; రాపె పెనువంత మరల్పఁగలేక యెంతయున్. 5

తే. గీ. కొడుకు పాము కతనఁ గూల నచ్చోటుఁ జేరఁ
బోయి నోరునెత్తి మోఁదుకొనుచు
'నన్ను విడిచిపోతె నాకులాధారంబ
నాతనూజ' యని మనమునఁ బొగిలి. 6

. వెండియు దురంతచింతాభరం బాపలేక యప్పాపనిసబంబుపైఁ బడి యిట్లు విలపించె. 7

. కటకట యెన్నఁ డేని నొకకష్ట మెఱుంగక నీవు నాకుఁ గ
ల్గుటకు ననేకదైవములఁ గొల్చి జగమ్ములు మెచ్చఁ గంటి నీ
చిటిపొటిమేను గాడఁ గఱచెం బెనుభూతము వోలె నెంత య
క్కటికము లేకపోయెఁ గొడుకా! కడ కెక్కడి కాలసర్పమో. 8

తే. గీ. తోడి బాలురతోఁగూడి నేఁడు పేర్మిఁ
గేళిమై నున్నవేళ నిన్నేల కఱచె
నట్టనడి పూలతోఁట ఫణాధరంబు?
పాము గాదది నాతొలిబాము గాని. 9

క. కొడుకు కళేబరము పయిం
బడి యిటు లెల్గెత్తి యేడ్చుపడఁతిం గనఁగాఁ
దడఁబాటునఁ జనుదెంచిరి
వడివడి నాయిరుగుపొరుగు వాడజనంబుల్. 10

. గొణగొణ నేదియో గొణఁగుచుఁ గేలుసా
చించి మార్జనుల మంత్రించువారు
విషమువో మందులు విషవస్తువులె యంచు
నూఱి కల్కము కంటఁగూరువారు
వనపత్రములు దెచ్చి పసరు గిన్నెలఁదీసి
ముకుఁజెవుల నొకింతపోయువారు
పురవైద్యశాలకు నరిగి భేషజనీర
ములు దెచ్చి గళమున నొలుకువారు

తే. గీ. 'నెచటిప్రాణము! లేచిపోయిన' దటంచు
నొరులకొరులకుఁ బెదవులు విఱిచికొనుచుఁ
దుటదుట స్రవించు కన్నీరు దుడిచికొనుచు
నరుగువారును నైరి తత్పురజనంబు. 11

వ. ఇట్లనేకు లనేకపరికారమ్ముల విషనివర్తనోపాయమ్ము లాలోచించి యొనర్చుచు మృతపుత్రియగు నాయమ్మ నోదార్చు చున్నంత మఱి కొందఱు. 12

క. ఈనగరసమీపార
ణ్యాని నరిత్నగిరికందరాంతరమున న
న్యానానుభావుఁ డొక్కఁ య
తీనుం డున్నాఁడతం డతీంద్రియుఁ డెందున్. 13

క. ఆయనయొద్దకు నీమృత
కాయము గొనిపో మ్మతండు కరుణాభరణుం
డాయు వొసంగ సమర్థుఁ డు
పాయంబిది యనుచుఁ దెలుప నాపెయుఁ గడఁకన్. 14

కవిరాజవిరాజితము

బుజముపయి న్మృతపుత్త్రికళేబరముం దగ బర్వునమోయుచు మే
న్గజగజలాడఁగఁ గన్నుల బాష్పపుఁగాల్వలు ఘోరునఁగాఱఁగ న
క్షజ మెద నించు వికారమునం 'గొడుకా! కొడుకా! కొడుకా!' యనుచుం
గుజములనీడలకుం జనుచుం జనెఁ గూరినవంత దిగుల్వడుచున్. 15

సీ. కుసుమపేశలమైన పసిపాపమూఁపుపై
జలజలఁ గన్నీరు జార్చుదాని
"ఇట నన్ను విడిచి నీవేగితే హాపుత్రి
హాపుత్రి" యంచు బిట్టడలుదాని
"నాపాపఫలము ఫణాధరమై నిన్నుఁ
గఱచెరా, కొడుక!" యంచొఱలుదాని
"నపకార మేమి నేనాచరించితి మాల
దేవుని?" కనిసారె దిట్టుదాని

తే. గీ. "నాసుతుని బ్రతికించు పుణ్యాపరిచారు
జెప్పఁగదరమ్మ వేగమో చెట్టులార!"

యనుచు నాయీనగంబుల నడుగుదానిఁ
గనియె సిద్ధార్థుఁ డెంతయుఁ గరుణమొలయ. 16

క. కని "నీ వెవ్వతె, వేకత
మునఁ దనయుం డీల్గె, గహనమునకుం జను దెం
చిన కారణమే" మని యా
డిన నామెయుఁ బెల్లుగ దురటిల్లుచుఁ బలికెన్. 17

క. పసివానిఁ బాము వనమునఁ
గసిమసఁగె న్నాకు వీఁడొకండ సుతుం డీ
నిసువుం బ్రతికింపఁగల త
పసి కలఁ డిగ్గిరి నటంచుఁ బల్కిరి పౌరుల్. 18

వ. తదర్థంబ నావచ్చుట, యమ్మహాత్మ నెఱింగితివే నానతిమ్మని నందన శోకమ్మున నలందురుచుం దన ముందఱ వ్రాలు నాతిం గాంచి భూత దయాపారీణుండగు నాతం డిట్లనియె. 19

ఉ. పౌరులు నీకుఁ జెప్పిన తపస్విని నేనచుమీ, మనోహరా
కారు భవత్కుమారుఁ ద్రుటికాలమునం బ్రతికింతుఁ గాని మీ
యూరికిఁ బోయి సర్షపములొయ్యనఁ దెమ్మొకకొన్ని, పుత్రు ని
ద్ధారుణి నుంచు మేను సవిధమ్మున నీవయి కాచుచుండెదన్. 20

వ. మఱియు నొక్క విశేషంబుఁ గలదు వినుము, జననీజనక పతిపుత్రాదుల మరణమ్మున నెన్నండును నాపన్నులుగాని పౌరులయింటికిం జని యావలు యాచించి తేవలయుఁ జుమీ! యను సర్వార్థసిద్ధుని వచనంబు లమందానందసందోహంబు డెందంబునం దుదయింపంజేయఁ గుమారు నటఁ గుతలశాయిం జేసి మరలి రాజగృహమ్మున నొక గృహమ్మున కరిగి కలతెఱంగు నొడివిన నాయింటి ముత్తైదువ తన యోజ్జీవనత్వరాయమాణమానసయగు నాపె కిట్లనియె. 21

మ. జననంబు న్మరణంబు జంతువులకు న్స్వాభావిక, మ్మేరి కె
ల్లి నిజం బౌనె? సుఖంబు లెక్కడివి తల్లీ! యేఁటి కేఁడాదియై

నను గాలేదు ప్రయోజకు న్సుజనమందారంబుఁ జెట్టంతవా
నిని బుత్త్రుం దిగ్రమింగి జాయికరణి న్జీవించి యిట్లుండనే. 22

క. ఆవలకు నేమి భాగ్యము,
కావలసినఁ గొను మటన్నఁ, గన్నీరు కుచ
పావారము దడుపఁగఁ జని
యావీథిఁ గలట్టి గృహిణులందఱ నడిగెన్. 23

సీ. కన్నబిడ్డలనెల్ల గంగపా లొనరించి
బ్రతికినపరమనిర్భాగ్యురాండ్రుఁ
దారుణ్యమంద భర్తలు పెద్దనిద్దుర
వడసిన దురదృష్టవంతురాండ్రుఁ
జిరకాలమునకు వచ్చినచూలు గోల్పోయి
వంతచేఁ గుందు చూలెంతరాండ్రుఁ
బసితనమ్మున మారికసిమసంగిన తల్లి
దండ్రుల కడలు స్వతంత్రురాండ్రుఁ
తే. గీ. గాని యెందును నడిగినకరణిఁ దనకు
వలయు సిద్ధార్థము లొసంగువారు పురము
నల్గడలఁ గానరారైరి నాతి కాత్మ
శిశుమరణదుఃఖవార్ధి శుష్కింపఁజేయ. 24

క. తనకై యావల నిమ్మం
చు నడిగిన వెలంది పుత్రశోకాగ్ని రవి
ల్చెను బ్రాక్తనపౌరీహృద
యనలకగు ప్తఘనశోకహతచూర్ణంబున్. 25

క. తన్నగరనికేతనముల
కన్నింటికి నరిగి సుతునకౌషధ మని యా
పన్నులు తా మెన్నడుఁ గా
కున్న కుటుంబినుల వెదక నొకరును లేమిన్. 26

వ. ఖిన్నయగుచు రాజపుత్రాధిష్ఠితంబగు గిరికందరంబునకుం జని కని మ్రొక్కి కడచిన వృత్తాంతంబుఁ దెల్పిన నాతం డల్లన నగుచు నమ్మ గువ కిట్లనియె. 27

సీ. మరణంబు సర్వసామాన్యంబు దుఃఖంబు
గాంచనివారు లోకమున లేరు
నిజ మిదియనుమాట నీయంత నీకు గో
చరముగా నీయుక్తి సలిపినాఁడ
నీదృశదారుణఖేదమ్ములకుఁ గత
మ్మెద్దియో తెలియఁగ నెంచి నేను
దిరుగుచున్నాఁడఁ దెలియుటకై ప్రాణ
మైనను విడుచు సాహసము కలద

తే. గీ. టంచు బోధించి పురమున కాపె నంపి
రత్నగిరి సానువులయందు రాజసుతుఁడు
ప్రాగ్గతి వసించుచును నొక్కపరి నజావి
పటలివెంబడిఁ జనెడు గోపకులఁ గాంచె. 28

ఉ. అందొక మేఁకకూన తనయంఘ్రి శిలాహతిఁ జేసి గాయముం
జెందినఁ గుంటుచు న్విగతజీవముమాత్రము గాక యుండ, లో
సం దలపోసె నాన్నృపతినందనుఁ డిచ్చిటికూనప్రాణిఁ బ్రో
వం దలకొంట యమ్మునులవంత లడంచుటకంటె మేలుగన్. 29

వ. ఇట్లు తలపోసి యక్కొండచఱియలనుండి డిగి చిఱుతమేఁకదరి కరిగి తన యెగుబుజంబున నెక్కించుకొని గోపకుల కిట్లనియె. 30

తే. గీ. పొద్దు బారెఁడు గ్రుంకకమున్న మేఁక
మందలను దొడ్డివెట్టుదురెందు గొల్ల,
లకట ! యీవేళ మట్టమధ్యాహ్నమంద
తోలుకొని పోవుటకును హేతువు నుడువుఁడ. 31

వ. నావుడు గోపకు లిట్లనిరి. 32

క. నూఱింటి నేడకమ్ముల
నూఱింటం బ్రస్తముల నమానప్రీతిన్
మూ తేఁడు నేఁడు బలి జే
జేజేఁడుల కొసఁగుదుఁట ససిగ జన్నమునన్. 33

ఉ. కావున మేము మేఁకలను గ్రన్నన దొడ్డొకని పోవుచుంటి, మా
దేవరయానతి న్పృథగ దేవునికైన నొనర్పరాదు, వే
పోవలె నంచు మార్వచనమున్వచియింపక యేగు గొల్లలం
గావి మెఱుంగు కన్గొనలఁ గ్రమ్మఁగ శాక్యకులీనుఁ డిట్లనెన్. 34

క. ఏనును వచ్చెద నిల్వుం
డానరపాలకుని పాలికనుచుం గూనం
దాన మెడమీఁద విడుకొని
పైనంబై చనియె గొల్లవాండ్ర పిఱుందన్. 35

క. చనిచని సాయమ్ముఖమున
కు నగరమున కజపటలియు గొఱ్ఱెలపిండుం
దనముందఱ నడువఁగ నొ
య్యనఁ జనియెం బౌరులెల్లనచ్చెరువందన్. 36

ఉ. మేఁకలపిండుతోఁ జిఱుతమేఁక నొకండు భుజద్వయాభిధా
నోకహశాఖికాయుగళి నూల్కొనఁజేసి పురంబుఁజేరు తం
ద్రాకృతికి న్యతీందున్రికు ద్వారనివాసులు దారి యిచ్చి, రా
ఢాకకు నొత్తిగిల్లె శకటంబులు రాజపథంబు చెంతకున్. 37

లయగ్రాహి— అమ్మని రయమ్మునఁ బురమ్మున కరమ్ముఁ గుపి
తమ్మగువిధమ్మునఁ బథమ్మునఁ జనంబో,
సమ్మికొను కోమటిజనమ్ములు మనమ్ముల ఘ
నమ్మగుచు నచ్చెరువు గ్రిమ్మఁగఁ దులాదం
డమ్ములు త్యజించిరి; ముదమ్మలరఁగాఁ గ్రయికు
లు మ్మదిఁ దడంబడుచుఁ దమ్ముఁ దమవారల్

తెమ్మనిన వస్తునికరమ్ములను గైకొని గృ
హమ్ములకుఁ బోరు వికల మ్మయినబుద్ధిన్. 38

సీ. సామితక్షితదారుసన్నద్ధమైన చే
బాడిత తివియక చూడ నేగెఁ
దక్ష యయ్యతివరుఁ; దంతువాయుండు మ
గ్గము వెట్టి తురిలోనఁ గండెలునిచి
తగ నేసికొనుచు నోతపోఁత్రితముల సవ
రించి వేమమున ధట్టించుకొనుచు
మగ్గమ్మ విడిచి యమ్మహనీయుఁ గన్గొన
నరిగెను; పశ్యతోహరుఁడు పైఁడి

తే. గీ. తీవ కమ్మచ్చు పటకార్లు దిగవిడిచి య
తీంద్రు సాక్షాత్కరింపఁబోయెను; గులాబుఁ
డొక్కకరమున గూట మింకొక్కకేలఁ
బచ్చిపంటియు ధరియించి పరుగు వెట్టె. 39

తే. గీ. ధాన్య మమ్మెడివా రద్భుతమ్ము గాఁగ
నెచటఁబోసినరాసుల నచట డించి
భిక్షుకుని జూడనేగ నాఁబెయ్యలేగి
పట్టి తినఁజొచ్చె నిష్ప్రతిబంధకముగ. 40

తే. గీ. సుత్తి యెత్తిన తనచేయి సుత్తియెత్తి
నట్టె యుండఁగఁ గమ్మరి యతనిఁ జూచె;
ధనము లెక్కించుకొనుచు నత్తపసిఁ గాంచి
లెక్కమఱచెను వైశ్యకులీనుఁడొకఁడు. 41

క. యతివరునిం జూచుచుఁ బా
ల్పితికెం గోపాలుఁ డొకఁడు విచ్చలవిడిఁ ద
న్మతి లోటా నిండిన నం
గతి యెఱుఁగనికతన నవియుఁ గాల్వలుగట్టెన్. 42

ఉ. కన్నులు చేరెఁడేసి సుముఖంబు ముఖచ్ఛవి కంతుమేని శ్రీ
కన్నను మిన్నగాఁ గల దఖండ తమోరుచి కేలుదోయి య
త్యున్నత మంసయుగ్మము సమున్నత మీతనిజాతి యేమొ యం
చు న్నగరాబ్జగంధు లఱచూడ్కులఁ జూడఁగసాగి రయ్యతిన్. 43

ఉ. పంచశిలీముఖాకృతిఁ బ్రపంచము సర్వము నేలఁజాలు న
భ్యంచితతేజుఁ డీయనఘుఁ డక్కట గొల్లలు వోలె నెమ్మదిం
గొంచక మేఁకమందలను గొఱ్ఱెలమందలఁ గాచు టేలొకో
యంచుఁ బరస్పరంబుఁ గడునచ్చెరువందిరి కొంద ఱంగనల్. 44

వ. ఇట్లనేకు లనేకప్రకారంబులం గనుంగొన యతీంద్రుం డతిత్వరితగతిం జనుదెంచుటఁ గాంచి కొందఱు బలిదానత్వరాయమాణమానసుండగు బింబిసార నరపాలు పాలికిం జని యిట్లనిరి. 45

క. ఈ వాలభింపఁదగిన య
జావికదంబంబుతోడ యతివరుఁ డొకఁ డో
దేవర ! వచ్చెడిఁ గంటె భు
జావితవికలపదబ స్తకాంకుం డగుచున్. 46

సీ. హోమకుండాంతరాహుతఘృతజ్వలితవై
శ్వానరజ్వాల లభ్రమున కెగయ
నాలభ్యమాననై కాజమేదోవసా
రక్తమ్ము లాపగ రహి వహింప
నైకకంఠీరితఋగ్యజుషమంత్రధ్వాన
పటిమ నజాండకర్పరము వగుల
బలిపీఠికావోఢకులదేవతావిగ్ర
హచ్ఛవిచ్ఛట దెసలలముకొనఁగ

తే. గీ. సోమపానంబుఁజేసిన సోమయాజి
సంతతులు గూడి స్వస్తివాచనము సలుప
బింబిసారధరాపాలుఁ డింబుమీఱ
వితతబలియాగ మొకటి గావించుచుండె.

వ. మఱియు నొకఋత్విజుండు దీర్ఘశృంగంబులుగల యొక పశువు తల నులపమయం బగు తాఁట నొకయూపంబునకుఁ గట్టి యేతదర్థమ్ములగు నర్ధర్చమ్ములు చదివె. 48

సీ. 'ఇది బింబిసారపృథ్వీశుజన్నమునఁ బ్రి
ధానంబు దీని రక్తమును జూచి
యగ్నికుండమ్మునయందు హోమము సేయఁ
బడు దీని సంపక్వపలలగంధ
సార మాఘ్రాణించి సంతసమందుఁడో
దేవతలార ! యీభూవరేంద్రు
పాపమ్ములను దీనిపై వైచితిమి గాన
వానితోఁ గూడ వైశ్వానరుండ !

తే. గీ. పశువు నశియింపఁజేయు', మిప్పగిదిఁ బల్కి
నఱకఁబోవుట దవ్వులనరసి వేగ
నరపతి సమీపమున కేగి, 'నఱక నీకు
మయ్య !' యని కేకవైచె సిద్ధార్థుఁడపుడు. 49

వ. ఇట్లొనర్చి సమీపమ్మున కరిగి యప్పశుపాశం బూడ్చి విస్మయమయులై యూరక చూచుచున్న ఋత్విక్కులం గాంచి మృదుమధురమ్ములగు వచనమ్ముల నిట్లనియె. 50

తే. గీ. ప్రాణహననంబు గడుసులభంబు గాని
ప్రాణ మిచ్చుట మనకు సాధ్యంబుకాదు ;
ప్రాణరక్షణకై పాటుపడనివారు,
ప్రాణిపైఁ బ్రేమలేని వారలును గలరె. 51

తే. గీ. జీవములయాత్ర సంపూర్తిచేయకుండఁ
జంపువారికిఁ బాపంబు సంభవించు
జీవహింస యొనర్చెడిచేఁత సేయు
వారలకుఁ బాపముక్తి చేకూర దెపుడు. 52

సీ. దయఁగోరి వేల్పులఁదనియించు మనుజు తె
ఫో దేవతలు జంతువులకు ; జంతు
వులపైఁ గరుణ మనుజులు పూనకున్నవా
రలపైఁగరుణ దేవతలకు రాదు;
ఇలఁగల జీవరాసులు పరస్పరము సం
బంధమ్ము గలయవి ; పరమనిర్ద
యతఁబూని మీరిప్పుడాలభించెడి పశు
వ్రాతమ్ము లన్నియుఁ బాలనొనఁగి

తే. గీ. మానవులయందు విశ్వాసమూని యున్న ;
వెవ్వఁ డేనియు మృతిఁజెంది మృగశరీర
మైనఁ బక్షిశరీరమునైనఁ దాల్చు ;
నవియు ధరియించుచుండు మానవత మరల. 53

క. మతిహీను లెవ్వరే నీ
గతి లంచముపెట్టి తుష్టిగావింతురె దే
వతల, కయోగ్యుల దుర్వ్యా
పృతులివి సంతోషమిడునె వీసం బేనిన్ ? 54

క. తనకావించిన కర్మం
బున నింతయు నన్యజంతువులపైఁ బడవే
య నశక్య ; మేరికేఁ ద
గ్గునె తమ కర్మంబు తార కుడువక యెందున్ ? 55

తే. గీ. వాఙ్మనఃకాయముల దేహవంతుఁ డెలమిఁ
జెట్టచెయ్యి యొనర్చినఁ జెట్టఫలము,
మంచిచెయ్యి యొనర్చిన మంచిఫలముఁ
జెందుఁ గాని తదితరము చెందఁబోఁడు. 56

మ. మతియ న్నేరుపుఁ బేర్మియుం గృపయు సన్మానంబునుం జంతుసం
తతిపైఁ జూపక హింస మున్నయిన దుస్తంత్రంబు లెన్నేనియు

గతకాలంబునఁ జేసికొన్న నవి యక్కష్టాత్ములం బట్టి యా
యతియందు న్వేతఁ గుడ్పు నంచు మతయోగ్యగ్రంథము ల్చెప్పవే. 57

తే. గీ. అనుచు నందఱిడెందంబులందుఁ గరుణ
యనుగుణం బుదయింపఁగ ననుగుణముగ
విమలబోధ మొనర్ప ఋత్విక్కు లెల్లఁ
దలలు వంచిరి సిగ్గునఁ దపసిఁ జూచి. 58

వ. రాజును ముకుళితకరకమలుం డగుచు సాష్టాంగనమస్కారంబు గావిం
చిన నతని దిక్కు మొగంబై యెల్లరకుం దెలియ మరల నిట్లనియె. 50

సీ. ప్రాణులెల్లను బరస్పరమైత్రి గనవలె
మాంసభక్షణమును మానవలయు
బంగారురంగుమైఁ బరఁగు చక్కని రాజ
నాలధాన్యము క్రింద రాలినట్టి
తీయనిఫలములు తేటయౌనీరును
శాకముల్మొదలగు సకలవస్తు
వులచేత క్షుద్బాధ తొలఁగింపఁ జేసి యీ
తనువును గాపాడికొనఁగవలయు

తే. గీ. నీగతి నొనర్ప లోకమ్ము బాగుపడు న
టంచు బోధించుచున్న సిద్ధార్థు వచన
యోగమున మనముల సత్త్వ ముదయమందెఁ,
దెల్వియును వచ్చె నచటి ఋత్విజులకెల్ల. 60

వ. ఇట్లు తదుపదేశంబు మనంబులకెక్కి యాజకులు పశుహింసాకరమ్ము
లగు నాయుధమ్ములు పాఱవైచియు హోమకుండంబులు చల్లార్చియుఁ
దమయంత నరిగిరి. బింబిసారుండును సాంద్రంబగు సంతసంబునం
బొదలి జీవహింస చేయఁగూడ దనియు మాంసంబు తినరాదనియు
భూతదయ ప్రధాన మనియుఁ దనదేశ మందలి సకలజానపదమ్ములఁ
జాటించియు శిలాఫలకమ్ముల వ్రాయించియు బలియాగమ్ములు

మాన్పింపఁ దగువారి నియోగించెఁ; బదంపడి యెల్లయెడల జీవహింసాప్రచారంబు శశవిషాణప్రాయమై పశుపక్షిమృగాదులు నిర్భయముగ మెలఁగఁదొడఁగె. 61

ఉ. రాజకులంబునం బొడమి, రాజ్య మొనర్చుట మాని, తత్త్వవి
ద్యాజితమైన చిత్తమున ధర్మగతిం జరియించువానిఁగా
నాజటిలాగ్రిగణ్యు మొగమందలికాంతి యెఱుంగఁజేయ స
త్తేజుఁడు బింబిసారుఁడు నుతించుచు నిట్లనె భక్తిపెంపునన్. 62

చ. యతివర ! రాజ్య మేలఁదగినట్టి మహామహిమానుభావసం
గతి గల మీకు బిచ్చమనఁగా నొకవృత్తియె; నాకుఁ బుత్రసం
తతి కలవయ్యెఁ, గూఁతు నొకతం గనియుంటిని; దాని నిచ్చి నా
యతులవిభూతి నిత్తు ముదమందుచు రాజగృహంబు నేలుమీ. 63

వ. అనవుడు బింబిసారుం గాంచి సర్వార్థసిద్ధుం డిట్లనియె.

సీ. రాజేంద్ర ! విను, మేను రాజవంశమునంద
  పొడమినవాఁడఁ బ్రభూత మైన
సౌఖ్యంబు తొల్లి సంసారంబు సేయుచు
  ననుభవించినవాఁడ నగుదు నిజము;
మునుపు వద్దని త్యజించిన సౌఖ్యమిపుడేల ?
  సన్న్యసించితిని విజ్ఞానలబ్ధి
మనమునమెంచి, రంభయవచ్చి కామించి
  నను నింద్రపదవి వచ్చినను నొల్లఁ;
తే. గీ. దనువు గృశియింపఁ జేసెడి పనులకతనఁ
  గాని శాస్త్రములకతనఁగాని యిచటఁ
  గలుగు తాపసజనముల కతనఁ గాని
  జ్ఞాన మబ్బ దటంచు నిశ్చయము గలిగె. 65

వ. కావున గయాప్రాంతదేశంబులం గల చల్లని యడవులకుం బోయి జ్ఞానసంపాదకంబగు యత్నం బొనరింతు; నట్టిజ్ఞానంబు నాకు లభించునాఁ డయ్యది నీకుం దెల్పి కృతజ్ఞుండ నగుదుఁనని మఱియును.

తే. గీ. పాములకు నైన నే భయంపడను, బిడుగు
లకును భీతిల్ల, దావపావకున కైన
భీతివడ, గాలి కైనను భీతిఁ జెంద
విషయహతకమ్ములకు బిట్టు వెఱచినట్లు. 67

క. కామము లనిత్యములు మా
యామయములు వానిఁ గోరినంతన విద్వ
ద్గ్రామణులకైన నొక మో
హామయము ఘటిల్లు సంతతానర్థదమై. 68

శా. ఆశం బోలఁగఁజాలు శాత్రవుఁడు లేఁ డాసాగరాంతం బిలన్
దా శాసించెడివాని చిత్తమునకైనం దృప్తి గానీదు, ల
క్షేశుం గోట్లుగ దంభనంబగు ధనంబే కోరఁగాఁ జేయు, నా
కాశసక్కుల నల్లుఁ దన్మయున కింకం గల్గునే నిర్వృతుల్. 69

తే. గీ. నేల నాలుగుచెఱఁగులు నేలె, దేవ
తావరేణ్యుని యరగద్దెపై వసించె,
వలసి కురిపించుకొనెఁ బైఁడివానఁ, దృప్తి
దనరెనే యట్టివాఁడు మాంధాతకైన! 70

సీ. అమరాధిపతియు దైత్యక్రోధమునఁ దొల్లి
యజ్ఞాతవసతి చేయంగవలసె
మునులచేఁ బల్లకి మోయించిన మదంబు
నన కొండచిలువయ్యె నహుషనృపతి
స్వర్గంబుఁ జేరి లోభమున నిరాబారి
పైఁడిఁగోరి నశించె వేదనృపతి
గురుని వేసంబు శుక్రుఁడు దాల్చి మాత్సర్య
మున దేవతలనెల్ల మోసగించె

తే. గీ. గురునియిల్లాలితోఁగూడి కువలయేశుఁ
డపకీర్తిష వహించెఁ గామాతిరక్తిఁ

గాన నెంతటివారలకేని విషయ
నిగమనము శక్య మగునయ్యా మగధనాథ! 71

క. ఆకలము లేజికొని తమ
యాఁకలిఁ బోఁగొట్టుకొనుచు నంబరములకై
మోకపొర ల్గట్టెడు మును
లే కామముఁ గెల్వఁజాలలేరు నరేంద్రా. 72

వ. మఱియు దుఃఖప్రతీకారనిమిత్తభూతంబులై దగఁదీర్చుటకుఁ దోయంబును నాఁకలిఁబాపుట కన్నంబును శీతాతపవారణంబునకు గృహంబును గుహ్యాప్రదేశ శైత్యవారణంబునకు వస్త్రంబును నిద్రావినోదార్థంబు తల్పంబును మార్గక్లమాపనోదంబునకు యానంబును స్థానపారిశుధ్యంబునకుఁ బీఠంబును శరీరారోగ్యంబునకు స్నానంబును నిర్ణీతంబులైన; విపి సుఖాను భూతికొఱ కుపయోగించు నరుండు కేవలమూఢుండు. 73

తే. గీ. మంచిగందము శశియు గ్రీష్మమున సుఖముఁ
గలుగఁజేసియు దుఃఖంబుఁ గలుగఁ జేయు
శిశిరమునఁ గాన నిజము యోజింపఁ గలదు
సుఖము దుఃఖంబు సర్వవస్తువులయందు. 74

తే. గీ. సుఖము దుఃఖమ్మ నా కేకముఖములగుట
రాజ్యదాస్యంబులును సమభోజ్యములగు;
ధరణిపతికిని సుఖము నిత్యంబు గాదు,
దాసునకు దుఃఖమును శాశ్వతంబు గాదు. 75

తే. గీ. ఒక్కపుట్టము కట్టుఁ బన్నుండు నొకట
నొక్కయింటన వసియించు నోరెమింత
మాత్రమే తినుఁ గాని శ్రమంబ యొక్క
డీజగం బేలు రాజాధిరాజునకును. 76

తే. గీ. అనుభవము తుల్యమైనను నవనిపతికిఁ
దుష్టి హెచ్చనరాదు; సంతుష్టి లేదె,

కనకలోష్టంబు లొకరూపుగాఁగఁ బుడమి
సర్వసంగంబువదలిన సంయములకు ? 77

వ. కావున నన్నుఁ గామపురుషార్థంబునకై పురికొల్పక నాయందుంగల మైత్రికిం దగినఫలంబుగ శివమార్గానుసంధానంబునకై హెచ్చరింపుము. కుటుంబకలహంబునంగాని శాత్రవకృతతిరస్కారంబునంగాని దుర్భరాక్రాంతిచేతం గాని వనప్రవేశంబుఁ జేసినవాఁడఁ గాను. దైవవశంబునం జేసి కనుదప్పి పాఱిన క్రూరభుజంగంబు బారింబడెడు కుబుద్ధిచందంబున నెవ్వఁడు విసర్జించిన విషయంబులం గ్రమ్మఱం గైకొనువాఁ ? డని మఱియు. 78

క. అంధు ననంధుఁడు, నిర్ధను
నిం ధని, యున్మత్తచిత్తునిం దృఢమతియున్
సంధింపనిగతి దుర్విష
యాంధులతో మైత్రిఁ జేయు ప్రాజ్ఞుఁడు గలఁడే ? 79

క. కావున దుర్విషయములప్ర
భావము నాతోడ నుడువవలదింక; మనో
భావములు వృష్టిధూతల
తావలయంబులుగఁ దలఁపఁదగు నరపాలా. 80

వ. అని బహుమానపూర్వకంబుగా నమ్మగధనాథుని వీడ్కొని యరాడుం డను నొక మునీంద్రుం డట కనతిదూరంబున నున్న యాశ్రమమందున్నవాఁ డని విని యతనివలన విజ్ఞానంబు వడయు నభిలాషం జని నంత. 81

ఉ. వచ్చిన రాజపుత్రుని గృపాపరిపూర్ణ విలోచనాంచలున్
మెచ్చినభక్తితోడ నెదురేగియు నింటికిఁ దెచ్చి యాసనం
బిచ్చి యనామయం బడిగి యెంతయు నమ్రత పెచ్చుగాఁగ నే
తచ్చరితంబు మౌని విదితంబుగఁజేయ నరాడుఁ డిట్లనెన్. 82

ఉ. సంకెల లూడ్చుకొన్న మదసామజముంబలె స్నేహపాశ మా
తంకము లేక కోసికొని దారుణకాననభూమిఁ జేరి ని

ష్పంకవిముక్తి రాజ్యపరిపాలనఁజేయఁదలంచి నైజరా
జాంకము వీడి భిక్షుకుఁడవైతివె మేలు, నరేంద్రబాలకా. 83

క. కడు సుఖములు గుడిచి పదం
పడి రాజ్యభరంబు సుతులపైనిడి యెకిమీం
ద్రదవులకుఁ జనిరి గానీ,
విడచిరె నినుఁబోలి రాజ్యవిధి బాల్యమునన్? 84

క. మూన్నాళులయ్యె నేఁటికి
నిన్నరయఁగ వచ్చినట్టి నీమంత్రులు "మీ
యున్న తపోవనమునయం
దున్నాఁడా" యంచు నడిగి, యుత్తరదిశకున్. 85

క. పోయిరి; నీచుట్టంబు ల
లో యని నినుఁగూర్చి వగుచుచున్నారఁట; నీ
చేయఁగలముక్తిమార్గో
పాయం బేమిటికి? వెఱ్ఱిపడుచుఁడ వకటా! 86

క. ఎన్నాళ్ళనుండి తపమున
నున్నారము మేము, నేఁటికొాక కించిత్తుం
గన్నది లే; దిఁక నీవా!
విన్నాణపుఁబదవిఁగాంచు వీరుఁడ వగుటల్. 87

వ. అని యుపదేశించు నరాడుని వాక్యంబు లాకర్ణించి, "దేవా! విరక్తుండ వయ్యు నాకిట్లుపదేశించుట న్యాయ్యంబుగాదు; భవాదృశులగు మహానుభావులు జరామరణరోగగ్రస్తంబగు మానవలోకము నుద్ధరింపఁ దలంపవలయుఁగాని శరణార్థులగునంతేవాసుల నిరాకరింతురే!" యని మఱియును. 88

క. "ధునిఁ దరియింపఁగ వేపో
యిన తఱిఁ దరి దొరకుపగిది, నినునివెలుంగుం
గనువానికిఁ దోడగుఁగతి
నినుఁ గనుఁగోఁగలిగె నాకు నేఁడు మునీంద్రా! 89

క. నీయుపదేశము నాకుం
జేయందగునేని నేను జెందఁదగుదునే
నాయనువు నొడువుమేగతిఁ
బాయు జరామరణ రోగభయము యతీంద్రా ?" 90

క. అనుఁడు, నరాడమునీంద్రుం
డును రాజసుతుని వినయపటుత్వంబునకున్
మనమలర నిట్లునొడివెను
దనదెలిసిన శాస్త్రనిశ్చితములగు పలుకుల్. 91

ప్రకృతివలన జన్మమృత్యుజరావ్యాధిపీడితంబగు నీప్రపంచంబుత్పన్నం బయ్యెఁ; నది చతుర్వింశతితత్త్వాత్మకంబు; పంచభూతంబులును బంచ తన్మాత్రలును బంచకర్మేంద్రియంబులును బంచవాగింద్రియంబులును మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారంబులునుం గలసి చతుర్వింశతి తత్త్వంబు లనం బడు; దీనిం దెలిసి ప్రకృతికిం బరుండై సాక్షీభూతుండగు పురుషునిం గనుఁగొన్నవారికి జరామరణరోగభయంబులు లేఁ; విది కపిలమహా మునిప్రోక్తంబగు మార్గం; బింక బ్రహ్మమతప్రకారంబు వినిపింతుఁ; బుట్టుటయుఁ బెరుఁగుటయు ముదియుటయుఁ గిట్టుటయుం గలశరీరంబు వ్యక్తంబనియు, నట్లుకాని దవ్యక్తం బనియు ననంబడు. అజ్ఞానంబును నాశయుఁ గర్మంబును సంసారమునకుం గారణంబు; లీమూఁటం దవిలినవాఁ డెన్నండును దత్త్వంబుఁ దెలియనేరఁడు; విప్రత్య యాహంకారసందేహాభిసంప్లవావిశేషానుపాయసంగాభ్యవపాతంబులను నీయెనిమిదియు నజ్ఞానకారణంబు ; లందుఁ గర్తవ్యమన్యథాచేయు టయు, మంతవ్య మన్యథాతలఁచుటయు మొదలగునది విప్రత్య యంబు; నేను నాది యను నభిమానమహంకారం; బేకపదార్థ మనే కధా తలఁచుట సందేహంబు; భేదాభేదశూన్యంబగు జ్ఞానం బభిసంప్ల వంబు: జ్ఞాన్యజ్ఞానిభేదం బెఱుంగమి యవిశేషంబు; నమస్కార వషట్కారప్రోక్షణాభ్యుక్షణాదికకర్మతంత్రం బనుపాయంబు; మనో వాక్కాయబుద్ధుల దురాలోచనంబు సేయుచు విషయసంగంబు

లేనిపగిది సంచరించుట సంగంబు; నేనతనివాఁడ, నతఁడు నావాఁ
డనుకొను టభ్యపపాతంబు. తమోమోహమహామోహతామిస్రద్వయ
రూపంబున నా యజ్ఞానంబు పంచవిధం ; బం దలభ్యచింతనంబు తమం
బు ; జననమరణప్రవాహమున నిత్యత్వభ్రాంతి మోహంబు; స్త్రీ వాంఛ
మహామోహంబు; క్రోధంబు ప్రథమతామిస్రంబు; విషాదంబు ద్వితీయ
తామిస్రం; బిట్టియజ్ఞానంబునకు లోఁబడ కవ్యక్త పదార్థంబు నెఱుంగు
వానికి జరామరణశూన్యంబగు నక్షరపదంబు లభించు; నిది బ్రాహ్మ
మతంబని వక్కాణించు నరాడునకుఁ గుమారుం డిట్లనియె, 92

సీ. ఎవ్విధి నెచ్చట నెంతపర్యంతమ్ము
జరపంగవలె బ్రహ్మచర్య మనఘ !
ధర్మంబునకుఁ బరస్థానమెయ్యది యెఱిఁ
గింపవే మదికి లగింపఁజేసి
యనవుడు, మౌనియిట్లనె, 'మొట్టమొదట గృ
హంబు వర్జించి సన్యాసియగుచు
నింటింటికిని బిచ్చమెత్తుకొం చొకచోట
నుండక వనినొండె నూరనొండె

తే. గీ. దొరకినది కొంచు, దాన సంతోషపడుచుఁ,
దనకు వాసంబుగా వివిక్తప్రదేశ
మొకటి దొరకొని, యింద్రియప్రకరమునకుఁ
బట్టువడకుండువాఁడెపో బ్రహ్మచారి. 93

వ ఇట్టి బ్రహ్మచర్యంబున సంచరించుచు వివేకజన్యంబగు నిధిధ్యాసనం
బున సులభంబగు పరబ్రహ్మసాక్షాత్కారంబుఁ జెందుటయ మోక్షంబని
కొంద ఱిచ్చగింతురు. అహింసయ ధర్మంబునకుఁ బరస్థానం, బిదియ
వేదోక్తప్రకారం, బింతకంటె మనుజుండు గ్రహించుట దుస్తరం'
బని యుపదేశంబొనరించు నరాడుని పల్కులు మనంబునంబట్టి. 94

క. చనిచని యురువేలాకా
ననమున వసియించెఁ గొన్నినాళులు తనప
త్తనమును వదలినది మొద
ల్చనెనప్పటి కెన్న నాఱు సంవత్సరముల్. 95

తే. గీ. రాజపుత్రకుఁ డయ్యె నరణ్యమందు
నాఱువత్సరములనుండి యనుభవించు
ఘనపరిశ్రమమున ముఖకాంతి తఱిగె,
నంగకబలంబు నుడిగె సిద్ధార్థునకును. 96

వ. ఇట్లతికృశంబగు దేహంబునఁ బరిభ్రమించుటకుం దగనివాఁడై మెల్ల మెల్లఁ జనువాఁడు ముందట. 97

సీ. పితరులు తరియింపఁ బిండప్రదాన మా
ర్యులపరంపర చేయుచున్నచోటు
సురువలయ మ్మను నొకకంటకారణ్య
మినుము కొండలతోడ నెసఁగుచోటు
మిన్నంటుపొదవున మించు మోకల ముండ్ల
పొదలు తీవలుఁబ్రాఁకఁగదియుచోటుఁ
బూరికొంపలచేతఁ బొలుపారు సేనాని
యను పేరలరు పల్లె దనరుచోటు

తే. గీ. వెలయు నేయేటియొడ్డునఁ, గలయు మోహ
నయు, నిలాజనియను గొప్పనదులురెండు
నేనదీవార్ఝరంబున, దానిఁ గనియె
ఫల్గునీనామకంబగు భవ్యతటిని. 98

క. కని యాదఃపరికంపిత
వనజపరాగములు గలయఁ బర్విన గాడ్పుల్
తన మేనిచెమటఁ దుడువఁగఁ
జనియెను సేనాని యనెడి జనపదమునకున్. 99

క. చని యాలఁగాచుకొను న
జ్జనపదచరులైన గోపజనములఁ దగఁ గ
న్గొనె వారియమాయికవృ
త్తి నితాంతము సంతసము మదికి నొసఁగంగన్. 100

వ. ఇట్లు సంతసించుచు నటఁ గొండొకతడవు నిలిచి తత్ప్రాంతమ్మున నున్న మహారణ్యంబునకుం బోయి యచ్చట. 101

సీ. దైవవశమున నొదవు విపత్తి గుఱించి
మనుజుల దుఃఖమర్మములగుఱిచి
యడవిజంతువుల మర్యాదచొప్పునఁ దాను
దెలిసికోఁదగిన నీతినిగుఱించి
యపరిమితమతసిద్ధాంతమ్ముల గుఱించి
సర్గమరణరహస్యములగుఱిచి
చిత్రచిత్రాబ్దప్రచితశక్రచాపతు
ల్యంబుగ బ్రతుకు కాలమునుగుఱిచి
తే. గీ. మనము యోజింప ధ్యానసమాధి నూని
యొంటిపాటున నేరికిఁ గంటఁబడక
యుండు శౌద్ధోదనికి దాఁటుచుండె మాస
ములకు మాసమ్ము లవ్వనభూములందు. 102

తే. గీ. దైవవశమునఁ దనకుఁ దాదాఁపునందు
ముగ్గి రాలినఫలముల భుక్తిఁ గొనుచు
నరుణు నుదయాస్తమయముల్ నైన నెఱుఁగ
కట్టె ధ్యానించు నిస్తంద్రుఁడగుచు నొకట. 103

వ. నిరంతరజిజ్ఞాసావశంబగు చిత్తంబున నాహారంబు మఱచి యున్న సిద్ధార్థుని శరీరంబుమిగులఁ గృశించె, మొగంబునఁ గాంతియుఁ గను మాసెఁ; బడఁపడి యొకనాఁ డశనాయావశంబున స్మృతిఁదప్పి మృతునింబోలి మూర్ఛనొందిన నొక గోపబాలకుండు తత్పథంబునం బోవుచు నతనిఁ గనుంగొని వడఁదాఁకినవానిఁగా నెఱింగి. 104

క. పగలం బోసులుచు జంబూ
నగశాఖలు నఱకి ప్రాంతి నాలుగుదెసలన్
మొగములవఱు నీడరా నొ
క్క గృహం బాకులను బఱచి కల్పించెవెసన్. 105

వ. ఇట్లు సహజభూతదయాపారీణుండగు నాచిఱుతగొల్లం డొకపర్ణకుటీ రంబుఁ గల్పించి తాను దాఁకినఁ బాతకం బగు నని యెంచి మేఁకల నతనిపాలికిం దోలికొని పోయి దుగ్ధంబు లమ్మహానుభావునినోటన పిదుకుచుండె; నిట్లు కొండొక కాలంబు చనుడు జంబూనగశాఖల న్నియు నిగిరించి పొదచాడ్పున నల్లిబిల్లిగ నల్లుకొనియె; నతండును దైవంబుగ నతనిం బూజించుచునుండ నొక్కనాఁడు తెలివొంది తన నికటమ్మున నున్నగోపబాలునిం జూచి తత్కరస్థితఘటీగతంబులగు దుగ్ధంబు లిమ్మనుడు వాఁ డిట్లనియె. 106

క. ఈపాలు నేను దాఁకితి
గోపాలుఁడఁ గాన నీవు గొనఁగాఁ దగ దో
శాపాయుధవర యనుచు
న్పాపనిఁగని నగుచు భూమిపతిసుతుఁ డనియెన్. 107

సీ. నీశరీరమునందు నెత్తురు నాశరీ
రమునందు మంచిదుగ్ధములు గలవె
నాతల్లిదండ్రులు నన్నుఁ గాంచినరీతి
నీ తల్లిదండ్రులు నిన్నుఁగనరె
నా కున్నరీతినిగాక నీకఖిలావ
యవముల లోప మెందైనఁ గలదె
నీకంటు నుప్పని నీరుండి నాకంటఁ
జప్పని రుచిగల జలము గలదె

తే. గీ. మోముపయి బొట్టు, జందెంబు బుజమునందు
వర్తిలెనె జన్మమంద యెవ్వరికిఁగాని

యావు తాఁకినమాత్రన యేల పాలు
నేఁగొనం దగ దంటివి నిజము చెపుమ. 108

చ. అన విని గోపబాలుఁ 'డివియన్నియు నిక్కము కాని నన్నుఁ జే
క్కొని గహనస్థలంబునకు మేఁకలఁ గావఁగ నంపునాఁడు మ
జ్జనని వచించె నిప్పగిది, స్వాములు బ్రాహ్మణు లడ్గిరేనిఁ బా
ల్తనివిగ నిమ్ము తాఁకకుము తాఁకిన పీకు మటంచు' నావుడున్. 109

వ. సిద్ధార్థుండును సుకృతకర్మంబు లొనర్చువాఁడె ద్విజుండును దుష్కృ
తమ్ము లొనరించువాఁడె చండాలుండుఁగాక వర్ణభేదంబు గలదే యని
వానికి బోధించి తద్దత్తమ్ములగు నజాదుగ్ధంబులు గ్రోలి యచ్చోటు
విడచి యొక్కవృక్షచ్ఛాయ నధిష్ఠించి యున్నంత. 110

సీ. రదనమ్ములయు వా తెరలయుఁగమ్మలయు న
వ్వులయుఁ గాంతులుగండములనుగలసి
యీరెండఁ గాయఁ గ్రొక్కాఱుకమ్ముల పరు
వము గల్గి బారకు బారెఁడైన
కురు లీఁగ దిగజాఱు కరణి నున్నఁగ దువ్వి
గడలుకొల్పినకీలుజడల చొక్కె
ముఁలయుఁ దీరైన తూర్మలయుఁ బైనున్న క్రొ
న్ననల గంధము దిగంతములఁ బర్వ

తే. గీ. సరము లల్లలనాడఁ గుచములమీఁది
పయ్యెదలు జాఱ రంగు పావడలు మీఱ
గళ్ళుగళ్ళని గజ్జెలు కాళ్ళమ్రోయ
నడుము లసియాడ వారాంగనాజనంబు. 111

వ. కొంద అచ్చటికిఁ దాఁపుననున్న యింద్రుని దేవాలయంబున మేళ
మాడంగ మృదంగంబు వీణియ చితారు లోనగు సాధనంబులు ధరి
యించి యాదారింబోవుచుండ నం దొక్కతె వేఱొక్కతె కిట్లనియె. 112

ఉ. కామిని యీచితారు సరిగా శ్రుతిచేయుము చేసితేనిమ
న్నామము వాసిఁజెందఁగలనాట్యము సల్పియుఁ బాటపాడియున్

దామరపూవులంబలె సవన్యులడెందములం బ్రమోదకం
ధామమునందు నాపగిది నాట్యమొనర్పఁగఁజేతు నెంతయున్. 113

క. బిగువుగ సారించితివేఁ
దెగుఁ దంత్రులు, వదులు చేసితేనిని సరిగాఁ
దగదు శ్రుతి గాన సమముగఁ
దగుగతి సారింపుమీ చితారు లతాంగి. 114

క. అనుచుం బ్రశంస యొనరిచి
కొనుచుం దమయంతఁ బాడుకొనుచుం జను కా
మినుల వచనములు సిద్ధా
ర్థుని చెవిఁబడెఁ గాని వారెఱుంగరు తపసిన్. 115

వ. అతండును దలయెత్తి యగ్గలికం గనుఁగొని మనమ్మున నిట్లు
తలపోసె. 116

ఉ. నీచులనుండియుం దగిన నీతులు కొన్ని గ్రహింప వచ్చుఁ దం
త్రీనయముం బిగించి తెగఁదీసినచో శ్రుతిపోవుభంగిఁ గా
ర్శ్యచరణంబు దేహమున కబ్బినవేళఁ దత్త్వచింతయుం
దోఁచునె? యే నెఱుంగ కిటుతోరముగా మెయిఁ జిక్కఁజేసితిన్. 117

వ. అని తలపోయుచుఁ దదరణ్యాస్థంబగు నొకవనదేవతాలయంబునకుం
బోయి యట నిస్తంద్రుఁడై యున్నంత. 118

సీ. తనపేరఫల్గునీతటమునఁగట్టించు
కొనిన సేనానియన్ జనపదమునఁ
గాఁపురంబుండు నొక్కఁడు ధనవంతుండుఁ
బశుపతి ధర్మతత్పరుఁడు బుద్ధి
మంతుండు విబుధసమ్మతుఁడు; వానికి రూప
వతియు సాధ్వియు దయావతియుసత్య
సంధురాలును మృదుసంభాషిణియు సుజా
తయు నగు నొక కళత్రంబు గలదు

తే. గీ. సకలజనములు దాని సుజాతయండ్రు
మాయయను మాటయెఱుఁగ దమ్మగువ తమకుఁ
గాన్పులేదనువంత యొక్కటియుఁదక్క
నన్యదుఃఖం బెఱుంగ దయ్యాలుమగలు. 119

వ. ఇట్లు కొడుకులు లేమిం గడుకొను దురంతచింతాభరంబునఁ గర
మ్మలందురు నాసుజాతయు. 120

క. రాకారాత్రులయందు సు
తైకోదయవాంఛఁజేసి యేకాశీతి
పాత్రికారపరిదక్షిణములు
తేఁకువఁ గావించు విపినదేవతగుడికిన్. 121

సీ. ధ్యానంబుఁగావించి యావాహన మొనర్చి
సింహాసనం బధిష్ఠింపఁజేసి
యర్ఘ్యం బొసంగి పాద్యమ్మిచ్చి స్నానంబు
చేయించి నెమ్మేను జేలఁ దుడిచి
యజ్ఞోపవీతవస్త్రాదులను నొసంగి
కస్తూరియును మంచిగంధ మలఁది
ధూప మాఘ్రాపించి దీపంబుఁ జూపించి
పదపడి మది భక్తిఁ బాదుకొలిపి

తే. గీ. వన్యఫలములు వడపప్పు వన్యమాక్షి
కంబు శాల్యోదనంబు శాకములుఁ దెచ్చి
వేడుక నివేదన మొనర్చి పాడి యిట్టు
లనుదినము సేవకావించు నాసుజాత. 122

క. కొడు కొక్కఁడేని నాకుం
బొడమిన రుచిగల్గు తగినభోజ్యమ్ములు నేఁ
గుడువం బెట్టెద నీకుం
బడిబడి మాయమ్మ పైఁడిపళ్లెరమందున్. 123

వ. అని మ్రొక్కికొని తదేకతాత్పర్యమునం బూజించు నాసుజాతకు. 124

క. నెలతప్పి క్రమంబుగ వే
విళు లొదవెన్ నడుము ప్రబలె వెలవెలమనెఁ గ
న్నులు మొగమును జన్మొనలన్
నలుపొదవెన్ నీరుమోయ నానాఁటి కొగిన్. 125

వ. ఇట్లుచూ్చ్చలెంతరాలు పదినెలలు నిండి యొక్కశుభముహూర్తంబునఁ గుమారుం గనినంత సేనానినివాసు లందఱును సంతోషసాగరంబునఁ దొప్పదోఁగిరి. 126

క. సేనానియు డెందమున న
నూనానందంబుఁజెంది నూఱులకొలఁదిన్
దానంబుఁ జేసె గోవుల
మానితమర్యాదులైన మహిదేవులకున్. 127

వ. సుజాతయు నన్నిసువునకు మూఁడవమాసంబు చనుదెంచుటయుఁ దన మ్రొక్కికొనిన మ్రొక్కుఁ జెల్లింపఁ దలంచి తత్తత్పదార్థంబులు శిరంబుమీఁద నిడుకొని యొక్కకేలం గుమారు నెత్తికొని విపినదేవతాలయంబునకుం బోవుచుండఁదదాలయాలంకారార్థంబుగ మున్నుసుపం బడిన రాధయను దాసి వచ్చి యచ్చెరువుగ నిట్లనియె. 128

క. వనదేవత మనపుణ్య
మ్మున నట సాక్షాత్కరించె; ముఖసౌష్ఠవ మే
మనవచ్చు, సుజనభావం
బెనయించు విలోచనంబు లింతలు తల్లీ. 129

క. అనుచుం దత్తఱమునఁ గడు
వినతశరీర యగుదాసి వితమంతయు నె
మ్మనము వికసింపఁజేయఁగఁ
జనియెం గుడిచెంత కాసుజాతయుఁ బేర్మిన్. 130

వ. చని యటమున్న దేవళం బధిష్ఠించి యున్న సిద్ధార్థుం గాంచి దేవతా

భ్రాంతిం జేసి తత్త్వపదార్థంబు లతనిచెంత డించి నిసువుం బానిసచేతి కందిచ్చి సాష్టాంగ ప్రణిపాతం బొనర్చి యిట్లనియె. 131

ఉ. శ్రీకల గేస్తునింటికిఁ బ్రసిద్ధివహింపఁగ వచ్చి వంధ్యనై
వేఁకటి రాక దానఁ బలవించుచు నీకయి మ్రొక్కుకొన్న యీ
నాకు మహోపకారము నొనర్చితి వీవు దయోదయమ్మునన్
గైకొనుమమ్మ నాయిడిన గవ్యఘృతంబును బాయసంబునున్. 132

వ. అని వేఁడికొనిన నశనాయావివశుండగు సిద్ధార్థుఁడు మాతాపాక యవియన్నియు భుజించి తద్ద్రవ్యమ్ములగు పరిమళద్రవ్యంబు లాఘ్రాణించి తత్త్వవిచారార్థం బింతకమున్న గడపిన దివారాత్రంబు లన్నియు స్వప్నానుభూతంబులపగిదిఁ గన్పట్టుడు నిరంతరోత్సాహ బలసంపన్నుఁ డగుచు, నాసమర్పించిన మ్రొక్కు యథోక్తముగఁ జెల్లెఁగదాయను నాసుజాత కిట్లనియె. 133

క. ఈ విపుడు నాకొసంగిన
యీవస్తువుపే రదేమి యెఱిఁగింపుము నీ
కావించిన విధమే యది
నావుడు నిట్లనియె నతివినయమున సతియున్. 134

సీ. మా మందఁ గల వంద మంచి గోవుల సుదు
గ్ధము లేఁబదింటికిఁ ద్రావఁ బోసి
వానిక్షీరమ్ములు పంచవింశతిగోవు
లకుఁ బోసి వానిపాల్పదియు రెండు
ధేనువులకుఁ బోసి వాని పాల్గోషద్గ
వమునకుఁ బోసి యవ్వానిపాలు
పరిమళద్రవ్యసంభారమ్ముతోడఁ గ
లిపి పైఁడిగిన్నెఁ జొనిపి పదపడి
తే. గీ. సరసచందనవిటపికాష్ఠములమంటఁ
గ్రాఁగఁగాఁ జేసి యందు ముక్తాఫలములు

వోని తెల్లనిబియ్యమ్ము వోసి పంచ
దారతో వండినట్టి యోదనము తల్లి! 135

వ. ఇట్టిదియ మున్ను నా(మ్రొక్కికొనినయది; నిక్కంబుగ వనదేవత వైతివేని దాసురాలనగు నామ్రొక్కు లందికొని నన్నుం గృతార్థత్వ మొందింపు మని కలతెఱంగెఱుంగక భక్తిపరవశయై ప్రార్థించు నాసుజాతంగాంచి యతండు. 136

క. ముసిముసినగ వొలయంగ న
న్నిసువు శరీరంబుఁ గేల నిమురుచుఁ దలపై
ముసుఁగుం దీసి "చిరంజీ
వ సుఖీభవ" యంచుఁ బ్రియముపడి దీవించెన్. 137

వ. ఇట్లు దీవించి "తల్లీ! యేను వనదేవతను గాను; శుద్ధోదనుండను నొకరాజకుమారుండ ననుచుఁ దనవృత్తాంతం బెల్లఁ దెలిపి వెండియు.

తే. గీ. క్రిమముగా నైకజంతుసారంబుకతన
నీపదార్థంబు రుచ్యమై యెసఁగినట్లు
నైకజన్మంబు లెత్తి యనంతరంబ
జీవుఁడును ముక్తియను ఘనస్థితికి వచ్చు. 139

వ. అనుచు నీవలనం దెలియనయ్యె; నిట్లూరకయ జన్మంబు లెత్తుచున్నం దన జన్మసాఫల్యంబు గలుగునో, లేక జీవించియుండియు భూతదయ మున్నగు ధర్మంబులు కలిగియున్నం జాలునోయనియు నీవలనం దేటపడవలసిన యంశంబు లియ్యవి సావధానంబుగా నానతీయవలయు ననుడు సుజాత యతని కిట్లనియె. 140

ఆ. వె. నేను మూర్ఖురాల నీయడిగిన యర్థ
ములకు నుత్తరంబు మొదలెఱుంగ
నాయెఱింగినంత నాచేయునంతయుఁ
దెలియఁజేతుఁ దేటతెల్లముగను. 141

తే. గీ. అనుదినము వేగ లేచి, సత్యస్వరూపు
దేవు నెదలోనఁబాటించి, తివిరి పతికి

వలయు శుశ్రూష సల్పుచు వస్త్యవిధుల
నిరతమొనరింపఁజేతు బానిసలచేత. 142

వ. వాపీకూపతటాకమ్ములు త్రవ్వించుటయు శివాలయంబు గట్టించుటయు నగ్రహారంబొసంగుటయు ధననిక్షేపంబును వనప్రతిష్ఠయుఁ గృతిగ్రహణంబును బుత్రప్రాప్తియు ననునవి స్వర్గప్రాప్తిసాధనంబు లని యాగమంబుల నొడువంబడు నట్లగుట మత్పతికి స్వర్గప్రాప్తిసాధనీభూతుండగు నిక్కుమారునిం గాంచుటకు ననేకదేవతారాధనంబులు గావించితి; పరలోకసౌఖ్యంబులకెల్ల కుమారుండు మూలం బని యాగమరాద్ధాతంబు; దేవతలతోడ సంభాషణాదులు గలిగి మంత్రములు నేర్చిన మహానుభావులకన్న నెక్కుడుగఁ దెలియుఁదానఁ గానికత మ్మున నాకుఁ దత్కృతంబులగు గ్రంథమ్ములయందు విశ్వాసమధికంబు; మంచిచెట్టలొనరించిన వారికి మంచిచెట్టలు గలుగు నని నాయెఱింగిన తెఱంగు. 143

క. యాదృశబీజము నాటినఁ
దాదృశవృక్షంబు వొడము తప్ప; కటు లసూ
యాదయలవలనన యసూ
యాదయ లుదయించు నేరికైనం జగతిన్. 144

క. దైవము వ్రాసినపగిదిం
జావున్నదియే సమస్తజంతువులకుఁ దాఁ
గావించు పుణ్యపాపము
లేవానికి నేని నూరకేపో వెపుడున్. 145

వ. ఒక్కయవబీజంబు భూమిపై నాటిన నయ్యది నశించియు ననేక యవబీజమ్ముల నుదయింపంజేసిన పగిది నీ జన్మంబు నశించియు ననేకజన్మంబులకుం గారణంబు గాఁగల; దదియుం గాక జీవించియున్నకొలఁది దుర్భరంబులగు కష్టపరంపరలు తండోపతండంబులుగా వచ్చుచుండెడి నని మఱియును. 146

క. పతిమున్ను బొంది విడచినఁ
జితిలోఁ బడియేను మేన్ ద్యజించి యతనికిన్
గతిఁ గావించెద నుత్తమ
గతికిం బతులకును సతులె గతులు దలంపన్. 147

క. మాకన్న మున్ను బిడ్డఁడు
చాకుండఁగ వలయుఁగాని చచ్చినయెడలన్
మాకౌదవు దుఃఖవారిధి
కేకరణిం దరణిగ్గు విద్ధచరిత్రా. 148

క. కావున నామన మెన్నఁడుఁ
జావునకై వెఱవ దనఘ ! సరిగా జన్మం
బీవరుస దుఃఖ మేది షు
ఖావిర్భావమున జరగ నయ్యెడు నాకున్. 149

క. రిక్తులపై దుర్విషయా
సక్తులపైఁ గష్టపడెడు సంసారులపై
నక్తందివంబుఁ గరుణా
సిక్తత జాలివడు నాదుచిత్తం బనఘా. 150

క. అపకృతి యొనరింపమియును
నుపకృతి యొనరించుచుంటయును సత్కృతులం
దపియించుట లోనగు పు
ణ్యపరంపర నాయొనర్చునట్టిది తలఁపన్. 151

వ. కావున నాకు వచ్చెడిదంతయు ననుకూలంబుగనె పరిణమించుచున్నదని
నొడువు సుజాతం గాంచి సిద్ధార్థుం డిట్లను. 152

క. నీయుపదేశము గడుభ
ద్రాయితమై మదికినచ్చెఁ దల్లీ పెరిమన్
నీయంతవాని నన్నుం
జేయుము దీవించి వృద్ధిఁజెందెద నీవున్. 153

వ. నావుడు నట్లు దీవించినంత నమ్మాయాదేవీనందనుండును నాయమ్మను వీడ్కొల్పి యచ్చోటు కదలి శతవిటపసమాకులమ్మును నిరంతరచ్ఛాయావలితంబునగు నొక వటవిటపి చెంతకుం బోయి తచ్ఛీతలచ్ఛాయ నధిష్ఠించి యున్నంత. 154

మ. లతలెల్లన్ వెదచల్లె నొప్పుగతిఁ బూలన్ వన్యసత్వంబు లా
దృతి నన్యోన్యవిరోధముల్ విడచి మైత్రింబూని సిద్ధార్థు స
న్మతికిన్ మెచ్చి మహానుభావుఁ డితఁడే మాన్యుం డటంచుం గడుం
గుతుకం బొప్పఁగ సేవఁజేయఁ దొడఁగెన్ క్రూరత్వమున్ మానుచున్.

వ. ఇక్కరణి సిద్ధార్థుం డుండునెడ. 156

క. ఆకాశ మెఱ్ఱవడియె, ది
వాకరుఁ డస్తంగతించెఁ, బక్షులు వృక్షా
నీకములఁ జేరెఁ, గ్రమముగఁ
జీఁకటియు న్నేల నాల్గు చెఱఁగులు మూసెన్. 157

క. తనకున్ లోఁగక భూవర
తనయుఁడు నిర్వాణకాంక్షఁ దపియించుచు నుం
డినఁ గన సైఁపని వెడవి
ల్తునకుం గడుఁకొనియె బిట్టుదుఃఖం బంతన్. 158

వ. ఇట్లు చింతించుచున్న మదనునికడకు విభ్రమదర్పహర్షాభిధానులగు నతని కొడుకులును బ్రీతితృష్ణారతులను గూఁతులును వచ్చి నీవికారంబునకుఁ గతంబేమని యడుగ నాతం డిట్లనియె. 159

మ. అకటా! యీముని ధైర్యమూని మన భృత్యవ్రాతముం గెల్చి మా
మకకీర్తిం దఱిగింపఁబూనె; నితఁ డిమ్మాడ్కిం గురుజ్ఞానవ
ర్తకుఁడై లోకమువారి ముక్తితరుణీరాజ్యంబు నేలించినన్
వికలంబై మనవంశమే యడఁగు దానిం గూర్చి చింతించెదన్. 160

క. ఈతండు జ్ఞానియయి లో
కాతీతుఁడు కాకమున్న యడఁపన్వలయున్

శౌతాస్మదీయబాణా
పాతంబున నేతదీయపటుధైర్యంబున్. 161

వ. అని సాహసిక్యంబుఁ దెచ్చుకొని. 162

మ. రతిపార్శ్వంబునఁ, గేల నిషుధనువున్, రాజీవముఖ్యాశుగ
ప్రతతుల్ కక్షమునం జెలంగఁ, దరుణీవారంబు కేరంబులన్
శతసంఖ్యంబుగ వెంటరా, సొబగుటంచల్ నెమ్ములున్ నాట్యసం
గతులం జూపఁగ నేగుదెంచె నట కక్కాముండు రామాకృతిన్. 163

క. చనుదెంచి ధనువు సజ్యం
బొనరించి కరంబునం దొకుగ్రాశుగముం
గొని మునినిం గని యిట్లని
యెను నేత్రము లెఱ్ఱఁబాఱ యింతింతలుగన్. 164

శా. ఓరీ, క్షత్రియపోత! ముక్తిఁ గనఁబో నుద్యోగమున్ మాని యిం
పారం గోరు మభీష్ట మిచ్చెదను ధర్మాసక్తి వర్జింపుమా
నారాచం బిది మేనిమీఁదఁ బడెనే నాశంబుఁగావించు నీ
ధీరత్వంబును నైష్ఠికత్వమును ఖ్యాతి న్నీతియున్ జాతియున్. 165

ఉ. పుట్టితి వార్యపూజ్యమగు భూవరవంశమునందు ముష్టిఁజే
పట్టుట ఖ్యాతియా! ప్రజల పాలనఁజేయుట ఖ్యాతిగాని; యి
ప్పట్టున నైన నాపలుకు పల్కులు సుంత శ్రవోయుగంబునం
బెట్టుము, పెట్టవేని మదిబీరము ధైర్యముఁ గాచుకొమ్ముఁకన్. 166

క. అనుచుం బాణముఁ జాపం
బునఁ దొడి కన్యలును సుతులు ముందఱ నల్లా
డ నిభృతలక్ష్యుండై వద
లెను బ్రత్యాలీఢపాదలీనుం డగుచున్. 167

క. వదలినశరమునకున్ ధృతిఁ
జెదరక కీడ్వడక వికృతిఁజెందక లోనం

ఐదరని శాక్యకుమారుని
మది కచ్చెరువంది కుంది మదనుం డంతన్. 169

వ. వలిమలరాచబిడ్డయగు పార్వతికై మును శూలిచిత్తముం గలఁచిన బాణమున్ సరకుగైకొనఁ డక్కటా, నేను శంకరుం గెలిచినవాఁడఁ గానో! యిది కీడ్వడఁజేసినయమ్ము గాదో! నా బలము క్రమంబుగాఁ దఱిఁగి పాడ్వడెనో! యని లోఁ దలంకుచున్.

తే. గీ. కుసుమశరములు సరకుగాఁ గొనఁడితండు
రతియుఁ జాలదు వీని సంరంభమునకుఁ
గాన భూతగణమునకు లోనుజేయ
గెలుచు నవి యంచుఁ దన భూతములను దలఁచె. 170

సీ. తలఁచినయంత గదాప్రాసనగశర
ప్రముఖనైకాయుధపాణు లగుచు
నైకంబులైన యాననములు నైకంబు
లైన నేత్రములును నైకములగు
రూపులు గల్గువారునునగు భూతభృ
త్యులు వేనవేల్వచ్చి యుత్సుకులయి
క్రూరమృగంబులై కొందఱు వడగండ్ల
కొండలు గురిపించి కొంతమంది

తే. గీ. కొండచిలువలుగా వచ్చి కొంతమంది
కుంభవృష్టులు గురిపించి కొంతమంది
కుజములఁ బెఱికి వైచుచుఁ గొంతమంది
యేఁచి బాధించి రాశాక్యనృపతనూజు. 171

తే. గీ. ఇట్లు భూతగణంబు లనేకగతుల
బాధ సేయఁగ శాక్యనృపాలసుతుఁడు
భయముఁ గాంచక ధైర్యంబు పాటుచెడక
సంచలింపకయుండెఁ గాష్ఠంబుపగిది. 172

క. తనచేయు కితవమార్గం
బునఁ బడని మునీంద్రుధైర్యమున కెటు భంగం
బని యెంచు మన్మథునకున్
వినఁబడె నాకస్మికముగ వింటం బలుకుల్. 173

శా. ఓరీ, మార ! యిఁకేల మానుమర, నీయుద్యోగ మీమౌని యా
చారంబుం దెగఁదీయ నీతలమె ? విజ్ఞానంబు నానాభవో
దారంబై ఘటియించె నీతనికి; సూర్యాచంద్రమోవహ్నులుం
బారావారము లాఱుఁగాని చలియింపం డీతఁ డింతేటికిన్. 174

సీ. అజ్ఞాన మనియెడి యంధకారంబేర్చు
రత్న ప్రదీప మార్పం దరంబె
దుర్బోధమను రవిద్యోతంబుఁ దొలఁగించు
పారిజాతంబుఁ గూల్పం దరంబె
కుమతంబులను ధరాజములను బెకలించు
భద్రనాగంబుఁ జంపం దరంబె
జీవహింసాదావపావకంబు హరించు
పటువారిదంబు రేపం దరంబె

తే. గీ. నీ తలకు మించిపోయినరీతిఁ జేయఁ
బూనుకొంటివి, నీబుద్ధి బూదెగాను !
బ్రగ్గతంబగుకీర్తియు భంగపఱుపఁ
దగునె, చాలింపు మీపాడుతెగువ మార ! 175

శా. అంత న్మారుఁడు, బుద్ధుఁ డీజగమునం దజ్ఞానముఁ బాపి తా
నెంతే జ్ఞానలతన్ నిగుడ్చు, నిఁక నేనేరీతి నిం దెందువ
ర్తింతున్ ? జ్ఞానుల కీప్రచారములు విందే ? దీనికి న్మాఱు గా
వింతుం గాక యటంచు శత్రుగణముం బ్రేరేఁ పెఁ; బ్రేరేపినన్. 176

క. చెలరేఁగెడి యార్పుల ని
మ్మలఁ గామక్రోధలోభమోహాదులు ఢీ

లలితుఁడగు బుద్ధునకు నా
సలుగొల్పి కలంపఁజొచ్చె స్వస్వాచితిగన్. 177

ఉ. కోరికపుట్టుఁ, గ్రోధ మొనఁగూడు, దురాశ జనించు, లోన నే
పారు మదంబు, కైపొదవు, నంతన పంతము హెచ్చు; దుస్థితిం
జేరఁగనీని యమ్మహితు చిత్తమునం దిటులైన నన్యు లె
వ్వారు జయింపనేర్తు? రరివర్గ మెదిర్చి కలంపఁ జొచ్చినన్. 178

క. పదపడి యాతం డిది నె
మ్మది నెఱిఁగినవాఁడుగాన మఱపుఁ గనక దు
ర్మదమగు నరివర్గంబుం
జెదరించి కలంప నదియు భీతిలి యేగెన్. 179

వ. పిదప నహంకారమ్మును మాయయు సాహసికత్వంబును జిగీషయు గర్వంబును నవిద్యయు లోనుగాఁగల దుర్గుణమ్ములు స్వస్వరూపంబుతో నెదుటంబొడకట్టి బుద్ధిం గాసిపెట్టినను నతండు నిర్వికారుండై యుండి.

సీ. అంధకారముభంగి నావరించెడి మాయ
కిసుమంతయైనఁ జోటీక కలఁచి
పృథ్వీధరముభంగి పెచ్చుపెరుఁగునహం
కారంబునకు లోనుగాక మిగిలి
కారుబెబ్బులిరీతిఁ గదియు గర్వమున కా
వంత యేనియు లోఁగ కట్టె తఱిమి
కదలిపోలికఁ బొంగుఁగను జిగీషాపిశా
చము కంటఁబడక వంచన ఘటించి

తే. గీ. యధికవిజ్ఞప్తి నెసఁగు సిద్ధార్థు నెదుట
నంగనల రంగులును నయ్యనంగదేవు
సంగతులుఁ గోకిలాలాపభంగులును బె
డంగుఁ గనలేక యూరక డంగువడియె. 181

వ. అంత మదనుండును. 182

వ. సుచిరకృశాంగియౌ నల యశోధర పుత్రినిఁ గక్షమందుఁ దా
లిచి, "నను వీడు టొప్పగునె? లేమ, ననాథ ననాదరింతురే?
విచికిలగంధు లీవిరహవేదనకుం దగువారె" యంచు నే
డ్చుచుఁ దనునెంచుభంగి నృపసూనుని కట్టెదుటం గనంబడెన్. 183

క. కనుపట్టిన నివియెల్ల మ
రునిచెయ్వులె యంచు లోనరోయుచు బుద్ధుం
డనుమాన మొకించుకయును
గనకుండె; వికారమెట్లు ఘనులకు నొదవున్! 184

వ. ఇట్లు మదనోద్యోగంబు విఫలం బగుటయు.

ఉ. మాయ య దెంత కేని నవమానముగాఁ దన కెంచి మీఁద న
త్యాయతమైన వృష్టి భయదమ్ములు గర్జితముల్ చెలంగఁగా
వాయు వమేయమై విసరఁ, బాదపముల్ ధరఁగూలఁ గల్పనం
జేయుడు నాతఁ డెయ్యెడ వసించునొ యయ్యెడ కెక్కు దద్దియున్. 186

క. పదపడి దిక్కులు తెల్విం
బొదలెన్ ధర నిర్మలత్వముం గనెఁ గడు మే
లొదవెన్ సత్వములకు ది
వ్యదృష్టి యుదయించె నంత నయ్యనఘునకున్. 187

వ. ఆ దివ్యదృష్టికతన నతనికై దువందలయేఁబది జన్మమ్ములందలి తన వృత్తాంతం బెల్లఁ గన్నులకుం గన్పట్టుటయేకాక పూర్వపూర్వకృత సుకృతదుష్కృతంబు లుత్తరోత్తరసుఖదుఃఖ కారణంబు లని తెలియం బడియె; నంతఁ బ్రీతిమనుజునకు యోగాయోగంబులకుఁ బురాకృతంబ కారణం బని యెఱింగి సంసారంబు కదళీగర్భనిస్సారం బని తలపోయుచు ననంతమ్ములగు లోకంబులును సూర్యాదిగ్రహమండల విశేషంబులును వానిగతులును వీచీతరంగన్యాయంబునం బొదలు ననియు, వీని కన్నిటికి నొకమహాశక్తి పట్టుఁగొమ్మయై యలరు ననియు, నయ్యది యిచ్ఛామాత్రంబునఁ జీఁకటినుండి వెలుతురును మృతినుండి ప్రాణమ్మును శూన్యతనుండి పూర్ణత్వంబును నరూపంబు

నుండి రూపంబును గల్పింపఁ జాలు ననియును, నీయర్థంబున కౌనను వారలును గాదనువారలును లే రనియు, నిదియే సర్వోత్కృష్టం బనియు, వికారశూన్యం బనియు, సృష్టిస్థితిలయంబులకుం గారణీభూతం బనియుం దెలిసికొని ప్రతిమనుజుండును బ్రతికినన్నాళ్ళు చిన్నపెద్దలను భేదంబును జాతిగుణక్రియాభేదంబును దలఁపక ప్రాణిహింస వర్జించి సర్వసమత్వంబుఁ గాంచిన నుత్తమజన్మంబు లభించి క్రమంబున నిర్వాణమను నుత్తమపదంబు నొందుననియుం గనిపెట్టె.

క. నాలవజామున ధర్మో
న్మూలన మొనరించు పాపమున దుఃఖభరం
బేలీలఁ జెలఁగునో తా
నాలోకముఁ జూచె నిశ్చలాత్మం డగుచున్. 189

సీ. పెరుఁగుట తఱుగుట ప్రీతి యసూయయుఁ
గర్తృత దుఃఖంబు గారకత్వ
మాదియౌ సంగతు లలవడునంతకు
జన్మరాహిత్యంబు జనుఁడు గనఁడు;
మఱియును సుఖదుఃఖమయమగు సంసృతి
యానాయ మని తెలియంగలేని
వారికి ముక్తి చేకూరదు; మాయావి
లసనంబు మొదటికిఁ గసిమసంగి

తే. గీ. జీవితేచ్ఛఁ ద్యజించి యాశించుముక్తి
నెవఁడు వాని కొదవు దివ్యదృష్టి; దానఁ
జేసి యఖిలంబుఁ దెలియు సుస్థితియుఁ గల్గు
నింత నిజమని బుద్ధున కెఱుకవాడమె. 190

వ. ఎంతదనుక మనుజుం డీమాయ జయింపకుండు నంతదనుక వాంఛామూలంబగు తృష్ణయు భోగమ్మను స్తోత్రప్రియత్వంబును యశో

లిప్సయు నధికారశూరతయు జిగీషయు నహమిదం మమేద మ్మనుసహం కారంబును బ్రతుకుదెరువునకై పడు పాట్లును లోనుగాఁగల విషయం బులం బ్రుంగుడువడుచు నవయుచుండు. బుద్ధిమంతుండు పరిభ్రమింప, కనంతంబులగు జన్మంబులను పడుగుతో మనోవాక్కాయక్రియ లను పేకను గలిపి యల్లఁబడిన జన్మపటంబు శుద్ధం బొనరించుకొని, పూర్వ పూర్వవాసనావశంబగు నుత్తరోత్తరజన్మంబులను బొందుచుఁ, దుదకు జన్మసంపూర్తిఁ గావించుకొని, మాయాతీతుండై, శరీరస్కంధమ్ము లకు వేత్తై, యుపాదాన బంధంబులం బట్టువడక, కాలచక్రావర్తంబునం దిరుగుడువడక, సుప్తుండు మేల్కాను తెఱంగునఁ దెల్విఁగాంచి, యని ర్వాచ్యంబును నానందమయంబును బాపరహితంబును నిర్వికారంబు నగు నిర్వాణపదవిఁ బొందు నని కృతనిశ్చయుండై పరమానందంబగు నిర్వాణపదవి యధిష్ఠించి యున్నంత. 191

తే. గీ. అరుణుఁ డుదయించె, నాతని కిరణములకుఁ
దారలన్నియు వెలవెలఁ బాఱఁజొచ్చెఁ,
గొండలం దెల్లయెడల నీరెండపర్వెఁ
గమలకుట్మలములకు వికాసమొదవె. 192

సీ. పచ్చికపట్లపైఁబడు మంచుబిందువుల్
వజ్రశకలపరిభ్రాంతిఁ జేసెఁ
బృథివి నెల్లెడఁ గాంతి విస్తరింపఁగఁజొచ్చెఁ
గెంజాయ మేఘపఙ్క్తిఁ పయినెగడెఁ
దాళద్రుపత్రముల్ తళతళమీఱు బం
గారు చామరములసొరుఁ దాల్చె
హరిణంబు లాదియౌ నతిసాధుజంతువుల్
క్రమముగా మేల్కాంచఁగాఁదొడంగె

తే. గీ. శుకపికాదికసర్వపక్షులును నిదుర
లేచి సూర్యుని వినుతి సల్పెడు విధమునఁ

గూయ మొదలిడె నంత నర్కుఁడు వొడిచె
దిక్కులం దంతకంతకుఁ దెల్వి హెచ్చె. 193

క. ఆనాఁటి సుకృత మేమనఁ
గానగు, మది నెల్లరకు వికాసము ప్రబలెన్
శ్రీనెగడి రెల్లవారును
జ్ఞానోదయ మతని మదికిఁ గలిగిన కతనన్. 194

సీ. వర్తకు లోభంబు వర్జించి తూఁచిరి
దస్యులెల్లరు దొంగతనము మాని
రని సేయువారు తా మంతతో విరమించి
రాధిమంతులబాధ లడఁగఁదొడఁగెఁ
గటికవాండ్రును గత్తిఁ గడకొత్తి రజ్ఞాను
లకు నెల్ల జ్ఞానవిలసన మొదవె
రోగులెల్లరును నీరోగులై చెన్నారి
రెల్లజంతువులకు నెలమి వొడమెఁ
తే. గీ. జచ్చిపోయెడి వారలు సయిత మతని
జ్ఞానలవ మింత సోఁకిన కతననో య
నంగ విస్మితవదనులై యలరి రవిః యి
ది యననేటికి సర్వంబుఁ దేటపడియె. 195

క. ఆకాశమునం దమరులు
మాకార్యము ముగిసె ననుచు మాటికి సంతో
షైకస్థితి వచియించుచుఁ
బ్రాకటముగఁ బూలసోన వర్షించి రొగిన్. 196

క. చిరవిరహ వేదనాభర
పరవశయై వగలఁ బొగులు పావనికి యశో
ధర కానాఁడు హృదబ్జాం
తరమున నామోదరసము తానై వొడమెన్. 197

మ. పులులున్ లేళ్లను నొక్కచో మసలెఁ, బాముల్ క్రౌర్యముల్ మాని యా
దలలన్ వంచి చరించెఁ, గొంగలకు మత్స్యంబుల్ భయంబొంద కెం
దు లలత్తుంగతరంగరింగణములందుం గంతులన్ వైచె, నొ
క్కగతిం దోఁచెఁ బ్రపంచ మెల్లరకు వక్రప్రక్రియాశూన్యమై. 198

వ. అట్టియెడ సిద్ధార్థుండు బుద్ధుండై.

శా. ఎన్నో జన్మము లెత్తియెత్తినను నే నెంతేని నీరీతిఁ గా
నన్నేర; న్నిను నేఁటికిం దెలిసికొన్నాఁడన్ భవద్వృత్తినో
యన్నా! మామకజన్మకారణ మమాయాచాకచక్యక్రియా
సన్నంబైన శరీరలబ్ధి కిఁక నే సంధింతు నంతస్థితిన్. 200

వ. అని యనుకొనుచు నిర్వాణపదారూఢుండై యావటవృక్షంబు క్రిందన ధర్మాసనంబున నాలుగుసప్తాహంబులు గడపి నానాదిగంతసమాగతు లగు నంతేవాసిజనంబులకు నిర్వాణసాక్షాత్కారంబు నుడువుచు నాప్రదేశంబు కదలి సతతసంసేవ్యమానపరస్సహస్రజనసమాకులుండై యెడనెడ నగరపల్లీవనపర్వతప్రదేశంబులం బోధిసత్వం బుపదేశించుచు విజ్ఞాత లగు నంతేవాసిగణంబుల నుపదేశకులఁగా లాఁతి దేశంబుల కంపుచుం జనిచని. 201

క. మన నగరంబున కెన్నఁడు
చను దెంచునొ, తమము నెపుడు సమయించునొకో?
యని తలఁచు బింబిసారా
వనిపతిపురి బుద్ధరజనిపతి యుదయించెన్. 202

—• ఆశ్వాసాంతపద్యములు •—

క. ప్రకృతపురాతనకవిరా
జకృతాంధ్రకృతిప్రపంచసారస్యమిళ
త్ప్రకృతీ! సుకృతీ! మదనా
కృతీ! కృతిమాధురీవినోదితసుకృతీ! 203

మ. కవిరాజానుమతప్రచార! లలితాకారా! గుణాపార! వం
దివరాభిష్టుతనైజసార! స్వకథానీతామృతాస్వాదిమా
నవరాణ్మౌళినుతా! నతార్తిజన! ధన్యప్రాభవా! రెడ్డిపో
లవరాధీశ్వర! కృష్ణరాయనరపాలా! సత్యశీలాగ్రణీ! 204

సుగంధి

ధీరధీర! గర్వదూర! ధీవిశాల! శాంతిశూ
రా! రమాకుమారతుల్య! రాజనూయమానవి
ద్యారసప్రసన్నతాంధ్రతత్కవిత్వకర్తృవా
రా! రసాబుధేంద్ర! కృష్ణరాయభూమిపాలకా! 205

— గద్య —

ఇది శ్రీ....తిరుపతి వేంకటేశ్వరప్రణీతం బైన
బుద్ధచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందు
చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీ ర స్తు

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

బు ద్ధ చ రి త్ర ము

ప ం చ మా శ్వా స ము

క. శాంతరసాపూరితహృద
యాంతర ! కాంతస్వరూపయశఆనీతా
శాంతకృతాకించనతా
కృంతన ! కవిరాజగేయ ! కృష్ణారాయా ! 1

వ. అవధరింపు మనంతరం బట్లు బుద్ధుండు రాజగృహపురంబుం జేరి యుండె; నిచటఁ గపిలవస్తుపురంబునఁ దండ్రి శుద్ధోదనుండు. 2

మ. ప్రతిదేశమ్మును జారులం బనిచియుం బైరాగులం గాంచిన
ప్డు తనూజాతుఁడు వారిలోఁ గలసినాఁడో యంచు వీక్షించియుం
బ్రతివారమ్మును యత్న మెంతయుఁనొనంబాటించి పాటించి త
త్స్థితి యొక్కింతయుఁ గానరామి మదిఁ జింతించుం దివారాత్రముల్. 3

వ. వెండియు సిద్దార్థభార్యయును బరమపతివ్రతామణియునగు యశోధర సారె సారెకుఁ బ్రాణనాథు గుఱించి విలపించియు దూరాగతులగు సార్థవాహుల నడిగియు నచ్చటచ్చటికి వార్తలు పంపించియుఁ దరువాత నించుకేనియుఁ దదుదంతంబు గానరామి నిట్లు చింతించు. 4

ఉ. ఇంటికి నెంత దవ్వయితొ, యేగతి మార్పును జెందినాఁడవో,
కంటికి నింత బర్వయితె కట్టిఁడిమాలవిధాత కక్కటా ;
చంటికుమారునైనఁ గనఁజాలు నదృష్టము నోఁచవైతి, వే
వెంటఁ జరించుచుంటివొకో? వేదన నే నెటు లోర్తు నాయకా ! 5

క. బ్రతికియె యుంటివొ ? లేదే
మృతియేఁ గనినాఁడవో ? మఱేమైతివొ ? నీ

స్థితి తెలియదాయె; నే నే
గతిఁ బ్రాణము నిల్పుదానఁ గఠినాత్మికనై. 6

క. ఈ కపిలవస్తుపురమం
దేకచ్ఛత్రాధిపత్య మెనయక సన్న్యా
సాకులత శోకమందుట
నీకెటు తగునయ్య ? ధాత నిర్దయుఁడు గదా. 7

క. మీయయ్యకన్న వెండియు
నాయీసుతుకన్న మఱియు నాకన్న నృపా
లా ! యెంతపుణ్యవతియో
మీయమ్మకు ధాత మున్న మృతిఁ గల్పించెన్. 8

వ. అని మఱియు దుఃఖావేశంబు సైఁపఁజాలక.

తే. గీ. శాక్యవంశసంభవుఁడగు చక్రవర్తి
ననఘు నేమంచు నెంచి సన్న్యాసిఁ జేసి
యడవి నిడుమలు గుడిపించె దకట, ధాత !
యుచిత మనుచితమును సుంత యుండవలదె ! 10

క. ఇటుఁ జింతించుచుఁ గను న
క్కటికం బొలయంగఁ గల్పకల్పము గాఁగన్
ద్రుటిఁ గడపుచు నొకనాఁడె
క్కటిఁ జనెఁ బూఁదోఁటకు మధుకాలమునందున్. 11

మ. అలరు ల్సారెకు నించు పూఁబొదలయం దందంద విశ్రాంతికై
మలయుం, దానును భర్తయు న్మనుపు సన్మానించు వృక్షాళికిం
ఒలఁకున్, లోనులుకుం, దిటంబు గను,వంతం గాంచు, శంకించు,లోఁ
బలవించుం జెలికాని చెయ్వులకు నప్పద్మాక్షి విభ్రాంతయై. 12

మ. పడము ల్రెప్పల నెమ్మనం బవియ బాష్పప్రావృతంబై వసం
తదళం జూడఁగనీక కన్నుఁగవ వంతం గూర్ప నెమ్మేనువాడం
కఁ దదాయత్తమనస్కయై యొకట నక్కాంతాలలామంబు గ
ద్గదకంఠంబున నొక్కకాలువదరిం గాలూఁది యాలోలయై. 13

క. మొగమునఁ బడు జడలం దగ
నెగఁద్రోయుచుఁ గాంతి దక్కియెంతయుఁగృశమై
పొగిలెడి చెక్కుం దాదృశ
మగు కేలం గీలుకొల్పి యవనతముఖియై. 14

సీ. ఉత్సవం బనుచు శాక్యులతేఁడు చాటింపఁ
బాటించి నన్నేల పంపెఁ దండ్రి?
పంపుఁగాఁ కందఱు పడఁతులవలెఁగాక
యతనిమానసము నన్నంటనేల?
యంటుఁగా, కాత్మవిద్యాసక్తుఁ డని యెఱిం
గియు నమ్మహాత్ము నెనయు టిదేల?
యెనసిన నేమి, నన్నెంతేని గారవ
మ్మునఁజూచి తుదకిట్లు చనఁగనేల?
తే. గీ. చనిన వారలు లేరె, యీసరణి వార్త
యైనఁ దెలియంగ నీయని యట్టివారు
గానఁగారారు గాని; యేఁగడచు బెట్టు
లీవియోగాబ్ధి? దుర్యోగ మెట్లు తప్పు? 15

చ. అని పలుమాఱు నెమ్మనమునందుఁ దలంచుచు మిన్ను మన్ను నొ
క్కనియతిగా నలందురుచుఁ గాంతుఁడుఁ దానును మున్ను పేర్మి నె
క్కొనఁగ వసించినట్టి సుమకుంజములం గనుఁగొంచు "నక్కటా"
యనుచుఁ బురాకృతం బనుభవైకవినశ్వర మంచు నెంచుచున్. 16

వ. పశ్చాత్తాపాతిరేకమ్మున మణిమయమ్మును సిద్ధార్థుండు తనకిచ్చిన
దియు నగు మేఖల కేలం గొని పతి లేఁచిపోయిననాఁటి రాత్రి
నుద్దేశించి. 17

మ. అకటా! కృత్రిమ మింతయే నెఱుఁగ కన్యాసక్తుఁడుంగాక ని
ర్వికలంబై నమనంబుతో ననుఁ గడుం బ్రేమించి నిద్రించు నా
యకుని న్నాదగు ప్రక్కనుండి యెడసేయం జాలితో రాత్రి! జా
లికి దూరంబగు శేరికేనియును మేలే, చాలు దుశ్శీలినీ. 18

వ. అని నిందించి యంతంబోక కొమరుం డగు రాహులుం గూర్చి. 19

మ. కొడుకా : యెంతటి దుర్ముహూర్తమున నాకు న్నీవు గర్భంబునం
బడితో, నాఁటి నిశీథమంద జనకుం బైరాగిఁ గావించి పె
క్కిడుమ ల్పొందఁగఁ జేయుచుంటి వకటా ! యేమందు నీచంద, మె
వ్వఁడు తండ్రి న్సుఖపెట్టు వానికిఁ గదా వర్తించుఁ బుత్రుం డనన్.

చ. అని పలుమాఱుఁ దల్లి వడునార్తి యొకించుకయేని బాల్యవ
ర్తనుఁడగు రాహులుం డెఱుఁగరామి సమీపమునం దెలర్చు పూ
లను దగఁగోసి తెచ్చి మిగుల న్వగలం దగులంగఁ జేయఁ గే
ల నిడుచుఁ గేరుచుం దుముకులం గొలుపున్, శిశు వేమెఱింగెడున్.

వ. అట్టియెడ వెండియు నయ్యశోధర శోకావేశంబున నలుగడలం
దిలకించి. 22

చ. అవనిసమస్తముం దిరుగు హంసవతంసములార ! మేటి జ
క్కవకవలార ! నా యెఱుకఁగాంచి చరించు పికమ్ములార ! కీ
రవరములార ! యెం దయిన రాసుతు జాడ లెఱుంగవచ్చెనే
నవసరముం గ్రహించి నను నాతనికి న్వచియింపుఁ దొప్పుగన్. 23

మ. సుతుఁ డేడేండ్లవయస్సువాఁ డనియు నింజూడ న్మనంబందు బ
ల్కుతుకంబారఁగ నున్నవాఁ డనియుఁ గోర్కుల్మిన్ను ముట్టంగ నీ
సతియై నట్టి యశోధరాతరుణియుం జాలేక ప్రాణావశే
షితయై యాగతి నిల్చియున్న దనియు న్శీఘ్రంబ పంపందగున్. 24

వ. అని యిట్లు పరిపరివిధంబులఁ బలవించుచుఁ గొందలమందు నయ్యశో
ధరపాలికి నెచ్చెలు లరుదెంచి యిట్లనిరి. 25

తే. గీ. హస్తిపురినుండి యియ్యెడ కరుగుదెంచి
నార లిరువురు వర్తకు, ల్వారిపేర్లు
త్రిపుషభల్లూకులఁట. సర్వదేశములు చ
రించునెడఁ గాంచిరఁట శాక్యనృపతనూజు. 26

వ. వార లిరువురు మన కోట దక్షిణద్వారంబున విడిసియున్నవార, లో దేవీ!
యందమగు సరిగంచు దుప్పట్లును మంచికత్తులును బిత్తలపాత్రిము

లును దంతపువస్తువులును సుగంధద్రవ్యములును చిత్రవిచిత్రమ్ములగు పక్షులును నమ్మఁదెచ్చి రని మఱియు నిట్లనిరి. 27

ఉ. దీనికి నేమి గాని విను దేవి! భవత్పతియౌ నృపాత్మజు
న్మానుగఁ జూచి వీరలు నమస్కృతి సల్పితి మంచుఁ జెప్పి, రా
జ్ఞానధనుండు జ్ఞానులకు నైతము జ్ఞానము దెల్పుచుం గృపా
మానతఁ బూని పూజ్యుఁడయి యున్నవిధమ్మును జెప్పి రచ్చుగన్. 28

క. ప్రకటగతి బుద్ధుఁడను సా
ర్థక నామము పూని యిద్ధరన్ దానెంతే
నకలంకబుద్ధి లోకో
పకృతికిఁ జరియించుచున్నవాఁ డఁట, తల్లీ! 29

క. అని వెండియు నాపెకు ని
ట్లని 'రో వనజాయతాక్షి! యతఁ డిప్పటికిం
జనుదెంచు నైవళమ్మని
యును జెప్పిరి యెంతనిక్కమోయది' యనుడున్. 30

మ. పరమానందపరీతయై మనము డాఁపనొప్మి వేగ న్యశో
ధర 'యావర్తకుల న్సగౌరవవిధుల్ దైవాఱ నాయొద్దకు
న్సరపిం దోడ్కొనిరండు, రాకొమరు సచ్చారిత్ర మాలించి, వం
దురుకర్ణమ్ములకున్ రసాయన మొనర్తుం, జింత లింకేటికిన్. 31

క. వారలు కోరుకొనిన బం
గారము రత్నములు గాన్కఁగా నిచ్చెద, మీ
కోరినయవియును మీకుం
గారవమున నిచ్చి పుత్తుఁగా చెలులారా.' 32

వ. నావుడు నెచ్చెలు లేగి యాసార్థవాహుల రావించుటయుఁ దెరవాఁ టుగ నిల్చియుండి యాయశోధరయు. 33

ఉ. ఓయనఘాత్ములార పరమోపకృతిం బొనరించుచుం జగం
బేయెడ నిల్లుగాఁ దిరుగు నీనృపనందను చందమెల్ల నా

యాయెడఁ గాంచి యీయెడకు నమ్మహనీయుఁడు వచ్చునంచు మీ
రే యిటఁ దెల్పినార లఁట, యీయది సత్యముకా వచింపుఁడీ. 34

వ. నావుడు నందుఁ డిప్పుషుండనువాఁ డిట్లనియె. 35

శా. తల్లీ! యయ్యమలాత్ముఁ జూచితిమి, తత్పాదద్వయి న్భక్తి సం
ధిల్ల న్మ్రొక్కితి, మగ్గురుం డఖిలపృథ్వీనాథమౌళిస్థలో
త్ఫుల్లశ్రీఖచితాంగుఁ డై సుఖముగా బోధ్యాహ్వయమ్మ న్నము
ద్యల్లీలమ్మను వైన మఱ్ఱికడ బుద్ధత్వంబుఁ జెందెం దగన్. 36

వ. అవ్వటవృక్షంబు మగధదేశమ్మున ఫల్గునీనదియొడ్డున గయానికటమ్మున నున్నయది; యమ్మహానుభావుం డెల్లరకు విజ్ఞానంబు తేటతెల్లంబుగ బోధించుచు ననేక జనానుగమ్యమానుండగుచు మహోన్నతానందపదవియం దున్నవాఁ; డింతయేల, గాలివెంట జీర్ణపత్రంబులకేనియు గోపాలునివెంట గొఱ్ఱెలమంద కేనియు యుగపద్గమనం బలవడకుండుఁ గాని యమ్మహాత్మువెనువెంట నెల్లజనులకు యుగపద్గమనం బలవడకుండ దని మఱియును. 37

క. తొలకరివానలకు న్మం
గల నాతం డిటకు వచ్చుఁ గలకంఠీ! నా
పలుకులు సత్యము లిందుం
గలుగ దసత్యంబు నీవు గాసిలకు మిఁకన్. 38

చ. అనుడు యశోధరాబ్జముఖి యందనిమ్రానిఫలంబు చేతికం
దినగతి సంతసించుచు మది న్మఱి కోరుకు లెన్నియేని నిం
పును ఘటియింపఁ దన్మయతఁ బొంది పొరింబొరి మూర్ఛచెందె; నం
గనలకు నింతకంటె సుఖకాలము వేఱొకఁ డెందుఁ గల్గునే. 39

వ. ఇట్లు పరవశయై తనంతన తెలిసి వారలఁ గాంచి మేదురం బగు వాదరంబున నిట్లనియె. 40

క. అనఘాత్ములార! జ్ఞానము
జనియించె నతనికి నని వెసం జెప్పితి, రే

యనువున నాసంగతి మీ
కు నెఱుంగంబడియె నాకుఁ గొంచక చెపుఁడా. 41

వ. నావుడు భల్లూకుండను వాఁ డిట్లనియె. 42

చ. ధరణి వడంకె వాయువులు తద్దయు భీతియెసంగ వీచెఁ బె
న్వఱదలు వచ్చెఁ, నన్నియును జ్ఞానము నీపతి కబ్బుటోర్వక
మ్మరుఁ డొనరించు చెయ్వులని మాకు వినంబడెఁ; వానఁ జేసి పే
మరిగి సమాధినిశ్చలు మహామహుఁ గంటిమి మఱ్ఱిపక్కటిన్. 43

వ. వెండియు నమ్మఱునాఁడు పరిభాతమ్మునఁ బూర్వమ్మునకంటె శతగుణ
మ్మగు తేజమ్మునఁ బద్మబంధుం డుదయించె; సమస్తజనులహృద
యమ్ములు నమందానంద కందళితమ్ములయ్యె; నిది యిట్లుండ నాకాశ
వాణి, 'యోబుద్ధా! నీ తెలిసిన విజ్ఞానంబు జగంబున కుపదేశించి యం
దఱం గృతార్థులఁ జేయు' మని పల్కెడు బుద్ధుండు నమ్మాటకుఁ
జెఱునగ వంకరింపఁ దత్రత్యుల కిట్లనియె. 44

చ. వినుఁ డొకమాట చెప్పెద, నవీనులకుం బరిపాకశూన్యులై
తనరెడివారి కెక్కరణిఁ దత్త్వము తేటపడుం? దినేంద్రుఁగ
న్గొనియును బాలచందమునఁ గుట్మలము ల్వికసించునే? పురా
తనపరిపాకవంతులగు తాత్త్వికులం గరఁగింతుఁ గావునన్. 45

వ. అని కొండొక యుపన్యసించి యచ్చోటు గదలి వారణాసికిం బోయి
యయ్యెడఁ గౌండిన్యభద్రికాశ్వజిద్బసవమహానామ లను నేగురకు
శిష్యులకు జననమరణమ్ములు నశింపఁజేయు నుపాయమ్మును, సర్వ
మ్మునకుఁ బురాకృతం బగుసుకృత దుష్కృతరూప ధర్మంబు గాని
వేఱొండు దైవమ్ము లే దనియు, నరకం బన వారు వా రొనర్చుకొనెడి
బాధయే యనియు, రాగద్వేషాదు లడఁపనేర్చినవారికి నిర్వాణంబు
కరతలామలకం బనియు, నహింసయు భూతదయయుఁ గలవారలా
నిర్వాణపదవి కధికారులనియు నుపదేశించె; నంతఁ గౌండిన్యుండు
చక్కఁగ సంగ్రహించి పరిజల కందఱికిఁ దాను నుపదేశం బొనర్ప

నెంచి దేశసంచారమ్మునకు వెడలెఁ; దక్కంగల నలువురును గొంత కాలంబునకుఁ గౌండిన్యుని యట్ల విజ్ఞానులై లోకోపకృతికై పాటు పడుచు దేశమ్ములు చరియింప నేగిరి. 46

క. పదపడి యశోదనృపుఁ డేఁ
బదినల్వురుభృత్యులు దను బలిపికొలువ న
భ్యుదయార్థి యగుచు నేతదు
పదేశమును బడసి తత్త్వపారగుఁ డయ్యెన్. 47

వ. శుద్ధసికతాప్రదేశంబునందు జలప్రవాహంబువంజేసి తృణోదయంబగు పగిది బుద్ధుని యుపదేశంబున నారాజభృత్యులకును మనంబుల జ్ఞానాంకురమ్ములు వొడమి ముక్తికారణమ్ము చేకూరెననుసంతసమ్ము బలిసెఁ; నిట్లు జితేంద్రియులైన యాయఱువదిమంది శిష్యులును నానాదేశంబుల కేగి బౌద్ధమతం బిప్పటికి నుపదేశం బొనర్చుచుండి; రేము నమ్మహానుభావువెంటఁ గొంతదూరము చని పూర్వజన్మసంస్కారంబు లేమిఁ దదుపదేశంబు మనంబున కెక్కక యథాపూర్వంబగు సార్థవాహవృత్తిం జరించుచు నిట కరుదెంచితిమి. 48

తే. గీ. బుద్ధుఁడును బింబిసారుఁ డన్పుడమిఱేని
నరసి బోధింప రాజగృహాభిధాన
నగరమున కేగి యతనికి జ్ఞాన మొసఁగె
నచటివారెల్ల జ్ఞానులై రతనికతన. 49

వ. పిదప బింబిసారుండు గురువరుండగు బుద్ధున కధికంబగు సపర్య యొనర్చి. 50

క. గురుదక్షిణగా ధరణీ
ధరకందరసవిధచలదుదారసుధార
మ్యరసప్రవర్ధితనగో
త్తరమగు వేణువన మొకటి దానముచేసెన్. 51

వ. మఱియు నవ్వనంబున విశాలంబగు శిలాఫలకం బొండు స్థాపించి యం దిట్లు వ్రాయించె. 52

క. "జన్మములకుఁ గారణమును
జన్మమ్ములవలనఁ గల్గుసంసృతిదుఃఖం
బున్మూలించు విధంబును
సన్మతి బుద్ధుండు తెల్పె సదయత నాకున్." 53

వ. పెండియుఁ బూర్వోక్తంబగువనంబున నొక్కనాఁడు గొప్పకూటంబు గావించి యందు బుద్ధుం డతిధారాళంబగు వాక్ప్రపంచం బనేకులచిత్తంబుల కెక్కునట్లు రసవంతంబుగ నొకయుపన్యాసంబు చేసె. 54

తే. గీ. ఆయుపన్యాసమును విని యందలి జను
లందుఁ దొంబదివందలమంది బుద్ధు
నివలె సన్న్యాసులై నీతినెగడఁజేయ
నేగిరి జగమ్ముఁ గ్రుమ్మర నితనియాన. 55

వ. పూర్వోక్తంబగు నుపన్యాసంబు ముగించుచు నందు సారభూతమ్ము లగు వాక్యమ్ములు కొన్ని వచించె నయ్యవి వివరింతు. 56

తే. గీ. ఒగి నసత్కర్మములను జేయునరు లెన్న
టికి విముక్తిని గనరు, యోగ్యకృతు లాచ
రించు వారలు వైశమ కాంచుదురు వి
ముక్తి నీయది ఫలితార్థముగ నెఱుఁగుఁడీ. 57

వ. కావున నెల్లవారును సన్మార్గావలంబకులును జితేంద్రియులునై యుండ వలయు నియ్యదియె మోక్షంబునకు ముఖ్యమార్గం బని విరమించెనఁట. అని చెప్పిన యశోధరయుఁ బరమానందభరితయై వారలకుందగు బహూమతు లొసంగి "యమ్మహానుభావుం డిపు డెచ్చట నున్నవాఁడో యెఱుంగుదురె" నావుడు వార లిట్లనిరి. 58

తే. గీ. రాజగృహ మను నప్పురరాజమంద
బుద్ధుఁడున్నాఁ, డిచటికి నప్పురమునకును
యోజనము లొక్క యఱువదియుండు మధ్య
శోణనదమును మలలును జూడనగును. 59

వ. అనవుడు నప్పతివ్రతామణియు వాయువేగంబునం బోవు గుఱ్ఱపు రౌతులఁ గొందఱం బిలిపించి వారలచేతి కిట్లొకకమ్మ వ్రాసి యిచ్చి పంపించె. 60

సీ. కుముదిని శశిరాకఁ గోరెడి క్రియ నశో
కలతయుఁ బ్రోడయౌ కలికి కాలి
తాఁకు వాంఛించు విధమ్మున నీరాక
చింతించు నామది సంతసం బొ
లయ నిట కొకసారి దయచేసి భవదవ
లంబితంబైన మతంబు నాకు
నుపదేశ మొనరించి కృపచూపఁదగు మహా
త్ముల కనదలఁ బ్రోవఁ దలఁచుకంటెఁ
తే. గీ. గలదె సుకృతంబు? వైశమ కదలి దర్శ
నం బొసంగి కుమారుని నన్ను జనకు
నసదృశానందవార్ధి నోలార్చి మరల
నేగు నవసరమేనియు నేగు మనఘ. 61

వ. అట్లుత్తరమ్ము గ్రహించి వార లతిత్వరితగమనంబున రాజగృహ పురంబునకుఁ బోయిరి, శుద్ధోదనుండు నింతకుమున్న పూర్వోక్తులగు వర్తకులవలన నీవార్త నెఱింగి తానుం గొందఱ నంపుచు వారితో నిట్లనియె. 62

మ. ఒక యేడేండ్లరిగెన్ ననున్ విడిచి తానొక్కండునుం దేశయా
త్రికుడై యేగి, శరీర మింతదనుకం బ్రాణావశేషంబుగా
నొకభంగిన్ ధరియించి యుంటి, నిఁక నే నోపన్ ధరింపంగఁ; దం
డ్రికి శోకం బొదవించు పుత్రకునికంటెం దుష్టు లెవ్వా రిలన్. 63

వ. అని యతనికి బోధించి యెట్లయిన నన్నుం జూచునట్లు సంధింపుఁడు మఱియుం బురిలోఁ గలవార లాబాలగోపాలంబుఁ దనరాక కెదురు చూచుచున్నా రని వచింపుఁడు, పొండు నావుడు వారును శీఘ్రగమ నంబున నరిగిరి. 64

క. ఈరౌతులు నారౌతులు
నా రాజకుమారు నొద్ద కరిగెడి వఱ కా
ధీరుఁడు బుద్ధుఁడు శిష్యుల
కారసి బోధించుచుండె నమృతమయముగన్. 65

వ. రౌతులును దదీయమ్మగు బోధామృతప్రవాహమ్మునకలరుచుఁ గర్త
వ్యంబు మఱచి యిది వృష్టిసమయం బిది రాత్రిసమయం బని యెఱుం
గక ప్రసూనగత మరందాభిలాషమ్మునఁ జిక్కిన తేనెటీఁగలచందం
బునఁ దదేకాయత్త చిత్తంబునం బొదలుచుఁ దదంతేవాసిగణంబునం
గలసిరి. 66

తే. గీ. పిదప శుద్ధోదనుఁడు పుత్త్రవిధము నరయ
నరిగి రౌతులు రాకుంట కాత్మనెంచి
తనకు విశ్వాస్యుఁడును గుమారునకు బాల్య
హితుఁడునగు నుదయను బిల్చి యిట్లు వల్కె. 67

క. మును పంపిన రౌతులు పు
త్త్రునివార్తం దేక యెటకుఁ దొలఁగి చనిరొ, నా
కనఘా ! తెలియఁగరా ద
య్యెను, నీ వరిగి యెటులైన నిది తేరఁదగున్. 68

వ. అనవుడు నుదయనుండు వైశంబ రాజగృహంబున కరిగి యటబుద్ధుం
గని తత్కాలంబున నతండుశిష్యులంగుఱించి యుపన్యసించు విధంబుకొం
డొకవినితనచిత్తంబునుద న్మయంబగుట కచ్చెరువంది తత్సమీపమ్మున
సన్న్యసించియున్న వార్తాహరులంగాంచి తానును నతని వాగమృతంబు
గ్రోలిన నట్లయగుదునేమో యను భయంబునం గర్ణపుటంబున మధూ
చ్ఛిష్టంబు గూరుకొని యతని సమీపంబునకుం బోయి శుద్ధోదనుండును
యశోధరయుఁ బల్కిన పల్కులన్నియు వచించిన నతండు కరం
బులు ముకుళించి సభ్యులు విన నిట్లనియె. 69

క. జనకుండును నర్ధాంగియు
ననుఁ గనుఁగొను తలఁపు మిగిలి నాయనుఁగు న్మె

తుత్రినిఁ బంపిరి కావున నేఁ
జను టుచితము తడ వొనర్పఁ జన దిఁక మీఁదన్. 70

తే. గీ. ముక్తి కారణమగు దేహమునకు హేతు
భూతులగు తల్లిదండ్రులచేతములకుఁ
బ్రీతిసల్పుట పెద్దయు నీతిపథము
నాకకా దీయది సమస్తలోకులకును. 71

తే. గీ. ధర్మగతిని జరించుచుఁ గర్మఫలము
ననుభవించుచు భూతమ్ములను సమస్త
విధములను దుష్టిచేయు వివేకధనుల
కబ్బు నిర్వాణపదము నిరర్గళముగ. 72

వ. అని యుదయను దిక్కు మొగంబై, "యే నతిత్వరితగమనంబున వచ్చుచున్నాఁడఁ బొ" మ్మన నతండును గపిలవస్తుపురంబునకువచ్చి కడచినవృత్తాంత మెల్ల విన్నవించుటయుఁ బౌరు లెల్లరు సంతోషదంతురితాంతరంగులై తమగృహద్వారంబు లలంకరింపఁజేసిరి. శుద్ధోదనుండును గోటకు దక్షిణద్వారంబున నొక్కవితానంబు గట్టించి రంభాస్తంభంబులు నారికేళపత్రింబులు నాటించి నానావిధచిత్రపటమ్ములు సంఘటించి గాయకవందిమాగధగణికాబృందంబు లందంద నుచితముగ మెచ్చులొనర్ప నియమించి పరమానందంబునఁ గొమరు రాక కెదురుచూచుచుండె; నట్టియెడ యశోధరయు నొకపాలకి నెక్కి యా కాయమానమ్ము దాదాపున ధవునిరాక నిరీక్షించుచుండెఁ; బౌరులును నతఁ డెప్పుడు వచ్చునో యను తమకంబున నెదురుచూచుచు. 73

క. కొందఱు గోపురములు మఱి
కొందఱు మాడువులు మఱియుఁ గొంద ఱరంగుల్
సందడి నెక్కిరి కన నా
నందసముద్రాంతరమ్మునం దడఁబడుచున్. 74

క. వచ్చెడి పాంథుల నందఱ
నచ్చపు భక్తిమెయి "బుద్ధుఁ డగపడఁడు గదా?
యెచ్చట నేనియు దారి
న్వచ్చెడిచో" ననుచుఁ బేర్మివడ్డికిఁ బాఱన్. 75

క. అడుగుచును, గొంతదనుక
న్నడచి కనుంగొనుచు, వచ్చునా యని లోలో
నుడుకుచుఁ బలవించుచు న
ప్పడఁతి యశోధరయు నట్లపాల్పడి యుండెన్. 76

వ. ఇ ట్లక్కపిలవస్తుపురం బంతయు నాబాలగోపాలంబుగ నిందూదయం బునకు మున్ను గల్లోలితంబగు పాల్కడలితెఱంగున నల్లకల్లోలంబై యుండె; నచట సర్వార్థసిద్ధుండును రాజగృహంబు వదలి యిరువురంతే వాసులు దక్కఁ దక్కిన వారిం దనతోడ రావల దని నివారించి కపిల వస్తుపురాభిముఖుండై చనియె నంత. 77

చ. అమలు డొకండు హస్తమునయం దొక మృన్మయపాత్రఁ బూని బి
చ్చమునకు నిల్లిలుం జనుచుఁ జక్కఁగఁ బెట్టినవారిఁబోలె బి
చ్చ మిడనివారినేని నయసంగతిఁ జూచి నమస్కరించుచున్
గ్రిమముగ రాఁ గనుంగొనియెఁ గొంత యశోధర యాదరంబునన్. 78

వ. మఱియు నిరువు రాతనింబోలెఁ గాషాయాంబరధారులై వెంబడి వచ్చు చుండిరి గాని మృన్మయపాత్రధరించి బిచ్చమెత్తుకొను సన్న్యాసి ముఖ సౌష్ఠవంబు మహానుభావత్వసూచకంబుగాఁ గన్పట్టుటంజేసి యాతని దర్శన మాచరించినతోడఁ బ్రతిమనుజునకు నితనికి శుశ్రూష చేయ వలయు నను నిచ్చ వొడముచుండె. 79

ఉ. ఆతని గాంచినంతన భయమ్మును భక్తియు నొప్పఁ బాదకం
జాతము సోఁక మ్రొక్కి పరిచర్య యొనర్చు మనంబుతోడ 'న
య్యో! తగువస్తు వీతనికి నొక్కటి యిచ్చినను గ్రహింపఁ డి
ట్లీతని వెంటనేనిఁ జరియించినఁ బుణ్యము గల్గు' నం చొగిన్. 80

వ. స్త్రీలును బురుషులును నొకరివెంట నొక్క- 'రిమ్మహాత్ముఁ డెవ్వ రొక్కో' యని లోలోఁ బ్రశంసించుకొనుచు నరుగుచుండిరి గాని యితఁడు సర్వార్థసిద్ధుం డని యొకండును గుర్తింపలేఁడయ్యె; నట్లిమ్మహానుభా వుండును రాజమార్గంబునం బోవుచు రాజద్వారంబు సమీపించు నెడ యశోధరయు. 81

సీ. సహకారకిసలయచ్ఛవితోడఁ దలనిండ
జడలుగట్టినశిరోజములతోడ
రోహిణీసహితార్క-రుచితప్తమలతా
గ్రింబుఁ బోలిన శరీరంబుతోడ
దినకరచ్ఛన్నుఁడై తేజుఁబాసిన పూర్ణ
చంద్రుఁబోలిన ముఖచ్ఛాయతోడఁ
జిరదృష్టపతిరూపపరిపుష్టవైవర్ణ్య
దైన్యసంతోషభేదములతోడఁ

తే. గీ. గూడ నేడేండ్లరోహిలుం 'డేడ కేగె'
దంచుఁ జెలరేఁగుచును జీరయంచు లాగ
నెడఁద నేవేళ భావింపఁబడుచునున్న
జీవితేశ్వరు గుర్తించి చేరఁబోయి. 82

క. హా సిద్ధార్థా! యని కడు
నాసమెయిం గనుల నశ్రు లత్యధికతర
శ్రీసృష్టి సేయఁ బదములు
కైసేసెన్ మిగుల నెగడు కచభరకాంతిన్. 83

ఆ. వె. అతఁడు లేవనెత్తునంత కమ్మహిళ వి
వశమనస్క-యగుచు వగ విగుడఁగఁ
గౌఁగిలించుకొనియెఁ; గాంతలు కాంతుల
గారవించు టిట్లకాదె యెందు. 84

. పదంపడి సిద్ధార్థుండును మొదట నొక్క-యంతేవాసినిగాఁ దలంచి

తత్కృత్యంబునను దదీయముఖసౌష్ఠవంబునను బ్రియురాలిఁగాఁ గుర్తించి యోదార్చి జ్ఞానదాయకంబులగు వచనంబులు కొన్ని వలికి యాపె మనంబు కలఁకదేర్చునప్పటికి గుంపుగూడి వెంటవెంట వచ్చుచున్న పురజను లందఱకు నితండ సర్వార్థసిద్ధుం డను చిహ్నంబులు వొడ సూపె; నంతట మృదుమధురగంభీరసంభాషణమ్ముల విషయనివర్తన విషయంబులగు నుడువులు నుడువుచున్న కుమారు నవికారు మూరాకారు చవువవ్వలం గాంచి యాతని వేసంబు మనంబు గలంప శుద్ధోదన నృపాలుండు కోపంబు పట్టఁజాలక వారువం బట డిగి దగ్గఱకుం జను దెంచు నయ్యెడ. 85

క. అనఘాత్ముండగు బుద్ధుం
డును దండ్రికిఁ బేర్మి మ్రొక్కుడుం గోపము గ్ర
న్నన మాయమయ్యె; బుద్ధుని
గనుఁగొనియుం గోపముండఁగలదే యచటన్. 86

తే. గీ. అఖిలరాజాధిరాజపూజ్యప్రభావ
మహితమై యొప్పు తనదు కుమారు మహిమ
మరసి యాశ్చర్యమంది యయ్యనఘుఁ డిట్టు
లనియెఁ బుత్త్రునితోఁ బేర్మి యనువుపడఁగ. 87

వ. ధర సకలంబు నేలుచు నుదారుఁడవై యశముం గడించి యె
ల్లరు నృపతల్లజు ల్ప్రణతులం బచరింపఁగఁ జుట్టలెల్ల వ
హ్వారె యనఁగా సుఖింపఁదగు నంతటివానికి నింతవచ్చె; నె
వ్వారి నెటు సేయనేరవు కృపారహితమ్ములు ధాత చెయ్దముల్. 88

సీ. ఆపన్నసత్వయౌ నర్ధాంగి కోర్కుల
నింపుమైఁ దీర్చి మన్నింపవైతి
పురుడు వోవకమున్న పుత్త్రు నెమ్మోము వీ
క్షించుభాగ్యంబు గాంక్షింపవైతి
నాకుమారుగ నిన్నునమ్మినఁ దలఁచు ప్ర
జలసమ్మతిని బొందఁజాలవైతి

ముదుసలినై రాజ్యము నొనర్పలేని నా
దగు నశక్తతకు లోఁ బొగులవైతి

తే. గీ. పకట యింతటిరాజ్యంబు నడవిపాలుఁ
జేసి సన్న్యాసివైతి కాశ్మీరగర్ద
భము విధమ్మున నీజాతకము వృథావి
శేషభాజన మింకేమి సేయఁగలదు. 89

క. నావుడు బుద్ధుం 'డిది నా
కీవేళనె పట్టువడియెనె? పరంపరగా
నే వచ్చుచున్న' దనుటయు
భూవరుఁ డిట్టులను నలుకవొంపిరి పోవన్. 90

క. ఎలమి మహాసమ్మతము
ఖ్యులు నూర్వురు నృపులు శాక్యకులసంభవు లీ
యిల నేలి రందు నీవలెఁ
గలసెనె బైరాగులం దొకండేని సుతా. 91

చ. అనవుడు బుద్ధుఁ డిట్లను, మహాత్మ! మదుక్తి మదీయజన్మవ
ర్తనపర మేను మున్నును బరంపరగా నిటు సన్న్యసించుచుం
జనకుని కుందు దీర్చితిని జ్ఞానధనం బిడి పెక్కుసార్లు కా
వున నిపు డట్టిదే ధనము పూర్తిగ నీ కిడువాఁడ శాంతికై. 92

వ. నే నీజన్మంబున విజ్ఞానలబ్ధి వడసి పునరావృత్తిరహితశాశ్వతనిర్వాణపద
వీసమారూఢుండనై యజ్ఞానులకు విజ్ఞానం బొసంగ జన్మించితిఁ గాని
శాక్యరాజ్యం బేలుటకుఁ గా దనుచుఁ బల్కుచుఁ దండ్రికరంబు వట్టి
కొని జనసంకులమ్ములగు వీథులవెంటఁ దిరుగుచు జ్ఞానప్రదమ్ములగు
వచనమ్ములు బోధించుచుండ యశోధరయు రాహులసమేతయై సమీప
వర్తిని యగుచు నాదరమేదురంబుగ వక్తవ్యంబు మఱచి వినుచుండె;
నట్టియెడ నంతేవాసు లిరువురయం దొక్కఁ డిట్లనియె. 93

అడుగఁగఁ గొంకుచుంటి నొకయర్థము, దేవర సన్న్యసించియుం
బడఁతిని బిగ్గఁ గౌఁగిటను బట్టుట దోషము కాదె? జ్ఞాను లీ
యెడఁ గడు సంశయింపరె? సతీచ్ఛ యతీంద్రుల కొప్పునే, కటా!
వెడఁగుదనం బిదెట్టు లొదవె న్వచియింపుఁ డటన్న నిట్లనున్. 94

కోరినమాట మంచిదియె కోరఁగవచ్చును గోరినంతనే
నేరము గల్గునే, వినుము నీదగు మాటకు నుత్తరంబు, ని
ష్కారణ మేరినేనియును గాసిలఁజేయుట పాడిగాదు, చే
కూరునె యింతమాత్రమునకు న్నియతాత్ములకుం గళంకముల్! 95

అదియునుంగాక తదాలింగనంబు తత్కర్తృకంబు గాని యస్మదా
రబ్ధంబు గా; దిఁక నొక్కవిశేషంబు వచించెద వినుము. 96

తాను విముక్తిఁ జెందిన విధమ్మున నొర్లను దేర్ప నెంచు న
వ్వానికి నేరికేనిఁ బరిభావము సూపుట మంచిగాదు స
న్మానము చూపి వారిని గ్రమమ్మున బోధసుధారసప్రసా
రానుభవజ్ఞతావిధురితాత్ములఁ జేయఁదగున్ స్వశక్తిచేన్. 97

వ. ఏను గృహంబు విసర్జించి పోవునాఁ డీమెకు నానేర్చిన విజ్ఞానంబునం
బాలొసంగుదు నని వాగ్దానంబు చేసినవాఁడ, వీమెయు సంసారవాంఛఁ
ద్రుంపలేక పూర్వసర్వార్థసిద్ధుఁడ నని యనురాగమ్మునం జేసిన పనికి
నివారించితినేని యంతేవాసిని యగుట తటస్థింపదు. 98

తే. గీ. ఎన్నియోజన్మములకు మున్నేను సింహ
లమ్మనెడి ద్వీపమున జననమ్మునొంది
రాముఁడను పేరనుంటి, నీరమణి యపుడు
లక్ష్మియనుపేర నాకుఁ గళత్రమయ్యె. 99

వ. అయ్యెడ మే మిరువురమును బీదలమై యుండుకతన నెటకేనియుం
జని ధనమార్జింతు నని యోజించి దేశంబు గ్రిమ్మరఁ దలంచిన
సమ్మగువ యిట్లనె. 100

మ. సదయా! నన్నిట డించిపోవుటకు నిచ్చం జేయఁగాఁబోకు నా
మది యెల్లప్పుడు నీయధీన మిది సంభావింపు మత్యంత క
ష్టదశాపాదకమైన నీదు పరదేశవ్యాప్తి కేమంచు నో
ప్పెద, దాంపత్యవియోగ మేరి కయినం బ్రీతిం బొసంగించునే. 101

క. అని యంగీకృతి చూపని
వనితను విడనాడి కడలిపై నౌకామా
ర్గనియతిఁ జనిచని పదపడి
యనేకకష్టములు గాంచి యట నొక్కయెడన్. 102

క. విలువయుఁ జెలువము దళుకును
గల యొక ముత్తియము దొరకఁగా నది కొని యే
నెలమిం దేశంబునకు మ
రలి చనుదెంచితిని మిగుల రయ మలరారన్. 103

వ. అప్పటికిని మదీయదేశం బత్యంతక్షామపీడితంబై యుండినకతన నన్నంబు లేమిఁ కడుఁ గృశించి మద్వశచిత్తయై మూర్ఛవోయియున్న జాయం గాంచి యేనును దుఃఖాక్రాంతుఁడనై, "యిప్పడంతి నెవ్వ రన్నం బిడి బ్రతికింతురో వారలకీముత్యం బిడువాఁడ" ననునంతట నొకండు తనయొద్దనున్న సక్తు వొసంగి యాముత్తెముం గొనియె; లక్ష్మియు నాపేలపిండి తిని లబ్ధసంజ్ఞయై నన్ను విశ్వాస్యునిఁగ శ్లాఘించె. ఆజన్మము మొదలు ప్రతిజన్మంబునను మేము దంపతులమై జనియించుచుంటిమి. కావున నీమెంగూడ నిర్వాణపదారూఢం జేయుటకు నుపాయంబుగాఁ దదాలింగనంబు నివారింపనైతి నని మఱియు నిట్లనియె. 104

క. జ్ఞానం బొరుల కొసంగినఁ
దా నెగడుం దీపమువలెఁ; ద్రవ్యంబిడ న
వ్వానికి లేకుంటయుఁ బెఱ
వానికిఁ గలుగుటయుఁ దొడరు వ్యయ మగు కతనన్. 105

క. వెనుకన్ లక్ష్మికి నాచే
సిన దానముకంటె నిపుడుచేయు వితరణం
బనఘ శతాంశాధికమగు,
ననుపమ మనరాదె జ్ఞాన మన్నిటికంటెన్. 106

క. తా నిందిరియనిగ్రహముం
బూని యబలలకు నితాంతమును విజ్ఞానం
బానఁగఁ జేయుట పురుషుల
కీనెంచుటకన్న మిగుల హెచ్చనవచ్చున్. 107

. కావున నియ్యశోధరకు మోక్షసాధనంబగు విజ్ఞానం బుపదేశింతు నని
ఖార్యంగాంచి తండ్రిదిక్కు మొగంబై యిట్లనియె. 108

. వినుఁ దొక్కసంగతి ఘనుఁ డొండె నీచాత్మ
కుం డొండె నుద్దండపండితుండు
నొండె నెవ్వండేనియును నాలుగంతర
మ్ములు దాఁటి యష్టవిధుల కనుగుణ
ముగను జరించుచు మొదల నెనిమిది ధ
ర్మముల నెఱిఁగి తత్వమార్గమందు
దశబలంబులు గల్గి తనర నెప్పటికేని
జన్మరాహిత్యంబు సంభవించు

తే. గీ. ననుచు బోధించు సిద్ధార్థు హస్తమం దె
సంగు మృత్పాత్రి యాత్మహస్తమునఁ దాల్చి
కోప మెడచేసి శాంతమ్ము కుదురుపఱచి
తాల్చె శుద్ధోదనుఁడుఁ దన తనయు మతము. 109

క. అంత యశోధరయును న
త్యంతానందమున మోము దైవాఱఁగ న
క్కాంతుని మతమ్ము నమల
స్వాంతయగుచుఁ దాల్చి మిగుల శాంతి వహించెన్. 110

— ఆశ్వాసాంతపద్యములు —

క. శ్రీమత్కవితాకాంతా
వ్యామోహితహితమతానుయాతస్వాంతా!
ధీమణినికరనియంతా!
కామందకకుటిలశాస్త్రకలితోదంతా! 111

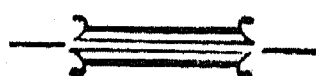
శా. శ్రీరామాకరుణాకరస్వగుణరాశీ! దూరదూరీకృత
క్రూరా! చారుకథానకా! కృతినుతా! కొచ్చెర్లకోటాన్వయ
క్షీరాంభోధినిశాకళత్రి! గుణలక్ష్మీభూతదీవ్యద్దయా
పారావార! యుదార! కృష్ణధరణీపాలాగ్రిణీ! ధీమణీ. 112

పంచచామరము

ప్రమోదబంధురా సుధీవిపశ్చిదాదృతాదరా
ప్రమాదదూర ధీర శ్రీకరా యజాతశాత్రివా
పుమగ్రిణీ మహాకవీంద్రపోషకా లలత్తురం
గమాధిరోహణప్రిసక్తిగణ్యగుణ్యసంస్తుతా. 113

— గద్య —

ఇది శ్రీ....తిరుపతి వేంకటేశ్వరప్రణీతం బైన
బుద్ధచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ
బంచమాశ్వాసము

శ్రీ ర స్తు

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

బు ద్ధ చ రి త్ర ము

ష ష్ఠా శ్వా స ము

క. యాచకచయవిబుధద్రుమ !
మోచాఫలవిపులమదవిమోచనచణవా
చాచతుర ! తులితసుమనా
రాచా ! శ్రీకృష్ణరాయ ! రసవద్గేయా ! 1

వ. అవధరింపు మనంతరంబ సతీపితృసమేతంబుగ సన్న్యాసియగు సర్వార్థసిద్ధుండు తన పురంబునందలి విజ్ఞానాధికారంబుగల మనుజుల కందఱికి భిక్షువేషం బాపాదించి తక్కిన పౌరుల కధిపతిగా రాహులునకు శాక్యరాజ్యపట్టాభిషేకం బొనర్చి యచ్చోటుఁ గదలి యనేకాంతేవాసిజనపరివృతుండై. 2

చ. తగుగతి శీతమారుతపదంబయి పాటెడు కోహనాభిధా
పగకు సమీపమందు సుమపాదపభూషితమై మనోజ్ఞమై
మృగముఖజంతుసంతతిసమేధితమై ఫలభారవిస్ఫుర
న్నగయుతమై యెలర్చెడి వనమ్మున కేగె మనమ్ము పొంగఁగన్. 3

వ. సాగరమ్మను పురమ్మునకు సమీపమ్మునం దనరు నవ్వనమ్మున హిమవత్పాదనికట శిలాకుట్టిమంబున నొకనాఁటి సంధ్యాకాలంబున నానందదేవదత్తపరిభృతులగు శాక్యప్రభువులు వెనుకను, యశోధర పాదనికటంబందును, శుద్ధోదనుండు వామపార్శ్వంబునను జెలంగ ధర్మాసనంబుండి తన మతంబు సకలదేశాగతాంతేవాసిజనంబులకుఁ జక్కఁగ బోధింప నారంభించె. 4

చ. అమృతరసంబు వెల్లివిరియంగ మహాత్ముఁడు బుద్ధుఁ డెల్లలో
కములకు జ్ఞానబోధ మెసకంబునఁ జేయుచునుండ మూర్యుఁ డ
స్తమితుఁడు గాక భూధరనితంబసమీపతలంబు లంద ని
క్కము వసియించుచు న్వినియెఁగాని తలంపఁడు కాలదైర్ఘ్యమున్. 5

క. పితృదేవతలును దేవత
లతిముదమున నాకసంబునందు నిలిచి య
మ్మతిమంతు నుపన్యాసం
బితరేచ్ఛాశూన్యబుద్ధి నెనసి విని రొగిన్. 6

తే. గీ. ఆతఁడొనరించు నయ్యుపన్యాసము వినఁ
గనొ యనంగఁ దమంబు చక్కటికిరాఁగఁ
దాను నయ్యది వినుచుఁ బోఁదలఁపనిగతి
సంజకెంజాయ కొంత మసలఁ దొడంగె. 7

తే. గీ. తారకావళి హారవిధమునఁ దనర
నిండుజాబిల్లి తిలకమై నెగడ నీర
దములు తల దువ్వు చెలుల విధమున మెఱయ
సంజయను ప్రోఢకన్నియ చదల నిలిచె. 8

క. తనభర్తయైన సూర్యుఁడు
చనుచుండం గొంతదవ్వు సారెకుఁ గని సం
జ నిగిడ్చెడు నిట్టూరుపు
లనఁగ మలయమారుతమ్ము లలమఁదొడంగెన్. 9

ఉ. జ్ఞానము నెల్లవారల కొసంగెడి బుద్ధిని బుద్ధుఁ డాత్మభా
షానుగతి న్వచించు వచనావళి యాదట నాలకించు నా
నానరజాతికిం దగవినంబడుచుండె స్వకీయదేశభా
షానియతి న్మహాత్ముల కసాధ్యములుం గలుగంగ నేర్చునే. 10

వ. అయ్యెడ బుద్ధుం డిచ్చిన యుపన్యాసం బనేతాదృశం బగుటం జేసి
యుదమిత్థ మని యస్మాదృశులకు వివరింప నలవిగా, దైనను దిఙ్మాత్రి

పరిదర్శన మొనర్చెద మది యెట్లన్న, నతండు తనచుట్టునుం బలసి కొలుచుచున్న నానాదేశీయులగు ప్రజలం గాంచి "యోయన్నలార! సావధానంబుగ మదీయోక్తు లాలింపుఁ డని యిట్లనియె. 11

క. ఎయ్యది యమేయమై చను
నయ్యది వివరింపఁ దరమె ! యది యడుగక బ
ల్మియ్యమ్మన నా వినిచెడు
తియ్యనిపల్కులను మీమదిం బెట్టఁదగున్. 12

వ. అట్లు వినిరేని యయ్యమేయపదార్థంబు మీయంత మీకు గోచరం బగు.

క. తెలియని దేనియు మాకుం
దెలియంగాఁ జేయుఁ డనుచుఁ దివిరి యడుగువా
రలును న్వారికిఁ దెల్పం
దలకొను వారలును దెలివితక్కువవారల్. 14

తే. గీ. అజుఁడు సృష్టికిఁ బూర్వమం దంధకార
మందుఁ దప మొనరించుచున్నట్లు కొన్ని
గ్రంథములు సెప్పుఁగాని యక్కతల నిజము
తెలియఁగారాదు తెలిసిన ఫలములేదు. 15

క. పొడముట గిట్టుట సుఖము లు
నిడుములునుం గాలగతియు నెడతెగక సదా
పొడముచునుంటయు నునివి
కడఁగాంచెదు దనుక మనకుఁ గలుగుచునుండున్. 16

తే. గీ. నదులు జనియించి పిదప వననిధిఁగలసి
బాష్పరూపమ్ముఁ గాంచి యాపయి ధరాస్థ
లిని బడి యథాస్థితిని గాంచు లీల నెపుడు
జననమరణమ్ములకును విశ్రాంతిలేదు. 17

క. ఇల మొదలుగ నా యీ మం
డలములు విశ్రాంతి నెయ్యెడం గనక సదా

చలియించు పగిది జన్మ
మ్ములనుఁ భ్రమణంబు నెపుడు పొందుచునుండున్. 18

మ. ఉపవాసంబులు ప్రార్థనల్ జపములున్ హోమంబులున్ వ్యర్థముల్
కృపమై నీయవి తా నెవండు గొను ? మీరీ లంచముం జేసి పా
పఫలంబుం గడ ద్రొక్క నేర్తురె ? కడుంబా్రిపించు నిద్దాన దే
హపరిశ్రాంతి, వృథాపరిశ్రమమునన్ బ్రారబ్ధము ల్పోవునే. 19

క. మన జన్మపరంపరయును
ఘనతయు నీచతయుఁ గర్మగతికారణమై
పనుపడుఁ గావున సత్క
ర్మనియతిఁ జరియించు టొప్పు మనుజుల కెల్లన్. 20

చ. మునుపటి జన్మమందు నృపముఖ్యతఁ గాంచియు నందుఁ బాపపుం
బను లొనరించెనే నతఁడు పాల్పడు నేఁడొక భృత్యమాత్రుఁడై
వెనుకటి జన్మమందొకట భృత్యత గాంచియు నందుఁ బుణ్యపుం
బను లొనరించెనే నతఁడు పార్థివుఁడై జనియించు నిత్తఱిన్. 21

వ. కర్మంబునకు జన్మపరంపరకును నానంత్యంబ యేని జన్మం బెల్లరకును వ్యసనకరంబకాని యొండుగా దంట సరిగా, దేమనఁ గర్మం బనివార్యం బయ్యును దనకంటె బలీయంబగు సంకల్పశక్తికి లోపడు ; నట్టి సంకల్పంబు సమంజసం బేని నానాఁటి కుత్తమజన్మంబులు దొడరు ; నట్లుత్తమజన్మంబులు కొన్ని గతించుడు దివ్యజ్ఞానంబును దివ్యదృష్టియు నుదయించు, దానంజేసి నిర్వాణపదంబు కరతలామలకంబగు నని వెండియు. 22

క. ఇది వఱకు దారి తెలియమి
నెద లోకుల దుఃఖములకు నెంతేఁ దాపా
స్పదముగ నొనరించెడి నా
కిది యొదవె నుపాయ మొకఁ డసేతాదృశమై. 23

క. తనచేసిన కర్మమ్ములు
తనకుం భోజ్యమ్ము లగుచుఁ దనరు, న్మఱి య

న్యని నీయెడఁ బ్రేరకుఁడని
యనవలవదు తత్త్వవిధము నారయుఁ డింకన్. 24

సీ. ఆద్యంతములు లేక యజలోకమునకంతెఁ
బై నొప్పు నక్షత్రపటలి దాఁటి
వెలుఁగుచుండెడు నొక్కవిమలాత్మయగు శక్తి
యది యెల్ల వస్తువు లందుఁ దత్త
దనుగుణగుణముల ననుఘటించుచు నెల్ల
యెడలను వ్యాపించి యెల్లరకును
మంచిమార్గమ్ము నేమఱక సూచించుచు
నుచ్చైస్స్థితికిఁ దెచ్చుచుండు నిదియ

తే. గీ. చిన్నిచీమలు మొదలగు చేతనముల
కును ననుఘటించు సంతానమున ననూన
రాగ, మీయదియ పయోధరములు సార్థ
కములుగాఁజేయు నిసువులు గలుగునెడల. 25

క. అవనిన్ రత్నాదికము
ద్భవ మొందుట దందశూకదంష్ట్రల విషము
ద్భవ మొందుటయును నీశ
క్తివలన నలవడు నటంచుఁ దెలియంగఁ దగున్. 26

వ. వెండియు నిమ్మహాశక్తియ పెరుఁగుటకుం దఱుఁగుటకుం గారణం బగు, జీవితము ప్రేమము ననుదారములతో మరణము బాధయునను తురి ప్రారబ్ధాదికర్మపటంబు నల్లుచుం బోవు, నీయది మనకు గోచరమ్ములగు పదార్థమ్ములందును నగోచరమ్ములగు వస్తువులయందును బ్రబలియుండు. 27

తే. గీ. మనుజుల మనమ్ములును వానిమార్గములును
దలఁపులును నిక్కతనఁ బ్రవర్తనము చెందు

నాచరించుచు మనకు సహాయ మిద్ది
యించుకయు గోచరముగాక యెల్లవేళ. 28

వ. మఱియు నియ్యది యిట్టిదియని చెప్పుటకు నొక్కరూపంబు గల్పింపం బడెఁగాని సత్యమ్ముగ దీనికి రూపంబులేదు. సర్వపదార్థంబులందు సంపూర్ణంబుగ నిండి యుండునది. దీని విశేషంబు లనంతంబు లిది యట్లుండ మీకుఁ బ్రథమోపదేశ్యంబగు నుపదేశంబు వినిపింతు, జన్మంబులందు మనుష్యజన్మంబ యుత్కృష్టంబు, మనుష్యజన్మ మెత్తినవాని నిర్వాణసౌధంబునకుఁ గల సోపానంబు లెక్కువానిఁగా నెఱుఁగవలయు; నీభవమున భూతదయ యావశ్యకంబు దీని నెవ్వరును దిరస్కరింపఁ దగ దట్లు పరిభవించినవారలు మరల నధమ జన్మంబులం బడుదు రని వెండియును. 29

క. ఎవరు పటాటోపమ్మునఁ
దవులక మంచితన మూనఁదలఁతురొ యమ్మా
నవులు మనశ్శాంతికి సౌ
ఖ్యవిధికి భాజనము లగుచు నలరుదు రెందున్. 30

క. ఎవరు రహస్యమ్మున ద్రో
హవిధుల నొనరించి పైకి ననఘులగతి దు
ర్వ్యవసాయప్రక్రియఁ దా
ము వహింతురొ వారి కొదవు ముప్పున బాధల్. 31

క. వినుఁ డొక్కటి తెల్పెద, మన
మనుకొనియెడి యముఁడు బాధలందింపక యు
న్నను శక్తి సర్వసాక్షిణి
తనంత నొడఁగూర్చు కష్టదశ దుష్టులకున్. 32

ఉ. దానికిఁ గోపముం క్షమయు దబ్బఱ, నిబ్బరమైన దృష్టి నెం
తేనిఁ బ్రమాదముం గనక యెల్లర కర్మములందు న్యూనతా
న్యూనతలం గ్రహించి నయమొప్పఁగఁ ద్రాసునఁ దూఁచినట్లు లె
వ్వానికి నేది భోగ్యమది వానికిఁ దానొసఁగు న్గ్రమంబునన్. 33

తే. గీ. ఆమె తీర్చెడి తీర్పున కవలఁ గాల
దోష మనుమాట లేదు నిర్దుష్టముగ స
మస్తకాలములందును మసలుచుండు
వినుఁడు మఱియొక్క సంగతి వీను లలర. 34

తే. గీ. ఒరుల నఱకుట పరధనం బొడిచికొంట
యొడ్ల వంచింప దుస్సాక్ష్య మొసఁగుటయుఁ ద
నకు నొనర్చికొనెడు కీఖలకట శక్తి
కతనఁ బరమునఁ దన కివి కలుగుకతన. 35

వ. మఱియు నీశక్తి యెల్లపుడును న్యాయమార్గంబు వదలదు, శుద్ధప్రేమం బిద్దాని స్వరూప మిక్కతనఁ దుదకు లభియించు ఫలము శాంతియు నిర్వాణంబును గాన నోయన్నలార! యెట్టి విత్తనము చల్లిన నట్టిపంటయె పండునట్లు తనకర్మము ననుసరించి యుత్తరజన్మం బలవడుచుండు.

తే. గీ. పనికిమాలిన కలుపు నవ్వలకుఁ ద్రోసి
మంచివిత్తనములు చల్లు మానవునకు
ఫలము నిరవద్యముగఁ గల్గుభంగిఁ బాప
కృతు లెడపు వారలకుఁ బుణ్యగతి లభించు. 37

సీ. తన పురాకృతదుష్కృతమ్ముల నెఱిఁగి యా
యాఫలమ్ములను దా ననుభవించు
చును సత్యవంతుఁడై యనవద్యుఁడై దయా
వంతుఁడై యెల్లర వంత లడఁప
యత్న మొనర్చుచు నపకారులకునైత
ముపకారమ యొనర్చుచుండి వాంఛ
మొదలంట నున్మూలముగఁజేసి కాలంబు
తగుగతిఁ గడపెడి ధన్యతమున

తే. గీ. కాలఁ బ్రాక్కృతపాపకర్మానుభవము
తీఱి సత్కర్మఫల మొకింతేని మిగులు

నిక్కమ్మైన జన్మరాహిత్య మొదవు
దాన నిర్వాణ మనెడి పదమ్ము దొరకు. 38

వ. పుణ్యకర్మంబు మిగిలిన నయ్యది జన్మాంతరమున ననుభవింపక జన్మ రాహిత్యం బెట్లువడయు నని శంకింప వలవ, దేజన్మంబునఁ దన చేసిన దంతయు సుకృత కర్మంబగునో దానికి ఫలంబు నిర్వాణపదంబ కాని జన్మాంతరంబు గా; దీయది కర్మసిద్ధాంతం బని వెండియు. 39

ఉ. దారిని బోవు పాంథులకుఁ దద్దయు మేల్బస యొక్కచోటఁ జే
కూరు, నిఁ కొక్కచోట సమకూరు నసౌఖ్యదమైన తా, విదే
తీరుగ జీవుఁడొందు సుగతి న్మఱి యొండుగతిం దనంత ని
ష్కారణ మబ్బు నంట సరిగా, దది యే మన నాలకింపుఁడీ. 40

క. మును వొనరించిన పాప
మ్మును సుకృతమ్మును గణింప మొదలిడ నెవి హె
చ్చునొ తదనుసరణముననే
జననంబులు గలుగుచుండు జనులకు నెపుడున్. 41

ఆ. వె. పట్టుపురువు దాను బచరించు కాయలోఁ
దగులుకొనెడుభంగిఁ దా నొనర్చు
కర్మజాలమునన కట్టఁగఁబడు జీవుఁ
డింత కొండుహేతు వెందుఁ గలదె. 42

చ. అరయఁగ జమ్మువిత్తు లనిలాహతి దూరము వోయి యొక్కెడం
బురదను బ్రుంగి కాలమునఁ బుట్టువెలర్చెడురీతి జీవుఁడుం
ధర నొకచోట నెయ్యెడనొ తా జనియించి క్రిమమ్ముగాఁ గనుం
గరమును గర్తృతాగరిమ కారకతాగరిమమ్ము లాదిగన్. 43

తే. గీ. హత్య లోనగు క్రూరకృత్యము లొనర్చు
వార లేతత్ఫలమ్మును బడయుపొంచె
హీనమగు యోని జనియింతు, రింత నిజము
కర్మఫల మేరినేనియుఁ గట్టి కుడుపు. 44

ఉ. ఏఱు జనించి కొంతవఱకేగి యట న్మఱి గానరాక యెం
తే రహి కొంతదూరమున నేర్పడి పాఱెడుభంగి యోగ్యులౌ
వారలు మేను వీడియును వచ్చెడు జన్మమునందుఁ బూర్వసం
స్కారవిశేషకారణవశమ్మునఁ జెందుదు రుత్తమత్వముల్. 45

తే. గీ. ఉత్తమభవంబు నొందుచునుండి కొంత
కాలమునకు భవవిరతిఁగాంచి పొంద
వచ్చు నిర్వాణమును; దుష్టవర్తనులకు
నీచజన్మంబు లెన్నేని నెగడుచుండు. 46

వ. అట్టి నీచజన్మంబు లెత్తెడి వారికి జన్మసంఖ్య హెచ్చునుగాని యెన్న
టికిఁ దగ్గదు. లోకులు తమకు మంచికర్మంబులయందు శ్రద్ధ దగుల
నీక నిర్వాణప్రాప్తికి విఘ్నమొనరించు నజ్ఞానాంధకారమునం బడి
యీ ప్రపంచసుఖమ్ములు శాశ్వతమ్ములని తలంచుచు దురవస్థలకుఁ
గారణమ్ములై కాంతాకనకమూలంబులగు కామక్రోధాదులఁ జిక్కి
నవయుదు రని వెండియు. 47

తే. గీ. అమలినమనీషచేఁ దెలియంగఁ దగిన
యట్టి నిర్వాణపదమున కాసచేయు
చున్న నాయన్నలార! యభ్యున్నతిప్ర
దమ్ము లీతత్త్వములు నాల్గుఁ దగ వినుండు. 48

చ. ప్రతినరజీవితమ్ముఁ గడు బాములపా లని నమ్ముఁ, డుద్భవ
స్థితిమొద లెన్నియో కలుగు జీవునకుం దురవస్థ, లెన్నఁడే
నతితరసౌఖ్య మబ్బినను నయ్యది పక్షివిధమ్మున న్రయో
ద్గతిఁ గనుఁ గాని శాశ్వతముగా దది మీ కనుభూత మౌఁ గదా. 49

తే. గీ. శైశవంబునఁ గొన్ని కష్టములు యౌవ
నమ్మునం దొకకొన్ని కష్టమ్ములు ముది
మిని మఱియుఁ గొన్నికష్టము ల్పనుపడు మృతి
సమయ మంచలి బాధ వశమె వచింప. 50

క. అది గాన జన్మమెత్తిన
యది మొదలు మరణమునందునంతదనుక దుః
ఖదశయ కన్పడు సుఖమను
నది కల్ల యటంచుఁ దెలియనగు నెల్లరకున్. 51

మ. అనురాగమ్మునఁ బొల్చు దంపతుల కత్యంతంబు సౌఖ్యంబు గ
ల్గును గానీ యిదియు న్సతం బనుచు నాకుం దోఁప, దే మన్న న
వ్వనితోరోజములేని భర్తృరదనపారావారమేనిం జితా
ఘనవహ్న్యాహుతి గాంచుచో నిలువశక్యం బౌనె యొండొంటికిన్. 52

క. కదన మొనర్చెడి వీరుల
కదనముగా ముదము గల్గు, నదియును సతమై
పొదలదు క్షణమునఁ బ్రాణము
వదలున్ దేహంబు పక్షివర్గము పాల్గాన్. 53

చ. నదులును బక్షులుం బశుగణమ్ములు వృక్షవిశేషము ల్మనో
హరగతి నిందుఁ జొప్పడుట నందఱికిం ధర మోదధాత్రియై
కరమును సౌఖ్య మీఁగలుగుఁగాని క్షుదర్థము ప్రాణులం బర
స్పరహననం బసూయయు నసహ్యములై పెనువంతఁ గొల్చెడున్. 54

వ. కావున నెన్నివిధమ్ములఁ జూచిన సౌఖ్యంబుకంటె దుఃఖం బధికమ్మని యనుభవ సిద్ధమ్ముగఁ గన్పట్టినను వ్యాధిపీడితుల నొండె వృద్ధుల నొండె 'మీకు జీవనేచ్ఛ కలదా' యని యడిగిన జీవనంబు హేయ మను వాఁడొక్కఁడు నుండఁ; డక్కటా! యీపాడు సంసార మాహాత్మ్యం బిదమిత్థమని వచింప నలవికాదు. నిసువులు నైతము జీవనంబు కష్టభాజనం బనికదా పుట్టినతోడనె యేడ్చుచుందురు. ఇట్టి జీవనంబు కష్టభాజనం బని నిశ్చయంబు వడసిన వారందఱు రెండవ తత్త్వం బాలింపుఁడు. 55

తే. గీ. సర్వదుఃఖమ్ములకును దృష్ణయె ప్రధాన
కారణంబు తనంతనకల్గు దుఃఖ

మెయ్యది యు నెంచఁ గానరా దింద్రియమ్ము
లర్థములును మనోవృత్తి నలమఁజేయు. 56

సీ. ఆకాశహర్మ్యంబు లల్లింపఁగాఁజేయు
గగనసుమంబులు గలుగఁజేయు
నన్యోన్యవైరంబు నందించు మోహాదు
లను బ్రతిక్షణము వృద్ధిని బొనర్చు
ద్రోహ మీర్ష్య యసూయ దొలకరింపఁగఁ జేయు
స్వప్నమ్మువోలె నసత్యమైన
మిథ్యాప్రపంచంబు తథ్యం బనెడు భ్రాంతి
గలిగించు నీతృష్ణ; కాన దీని

తే. గీ దౌలఁగారాదు దీని సందర్భముసన
భూమి పాపభూయిష్ఠమై పొలుపు దఱఁగుఁ
గలుపు బలిసినపై నవకాశమెట్లు
మంచివిత్తనమునకు లభించుఁ జెపుఁడు. 57

తే. గీ. జీవితాంతంబునం దాత్మ చెడుగులైన
తృష్ణయను చెట్టువిత్తుల నెనయుకతన
మరల జన్మించునట్టి జన్మంబునందుఁ
బ్రబలుఁ దృష్ణాకుజంబు లీపలుకు నిజము. 58

వ. కావున నింద్రియనిగ్రహంబును దృష్ణావశ్యత్వంబును గల యోయన్న
లార ! మూఁడవ తత్త్వంబు విన్నవించెద. 59

తే. గీ. ఇంద్రియముల జయించియు వృత్తులడఁచి
శాంతి వహియించి మృదులభాషణము చిత్త
శుద్ధి భూతదయయుఁ గల్గుసుజనులకును
గ్రమముగా జన్మరాహిత్యమమరు నిజము. 60

తే. గీ. స్వచ్ఛముగ వెల్గి దీపంబు చమురుతోడ
న శమియించెడి చందమ్మునఁ గ్రమముగఁ బొ

సంగుఁ గర్మరాహిత్యంబు జన్మరహిత
తయును సమకాలమున నింత తథ్య మరయ. 61

వ. మఱియు నింక నాల్గవతత్త్వంబు నిర్వాణమార్గంబు. అయ్యది యెల్ల
రకు నసులభంబని పెండియు. 62

సీ. చదలంటు నొక్క రసాధరశృంగంబు
నెక్కఁగ నుంకించునెడ విశేష
దార్ఢ్యమ్ము గల్గెడి ధన్యులు మార్గ మ
దెట్టిది యైనను నేగఁగలరు
గాని యశక్తులు కడుదూర మైనను
సహియించి మార్గమ్ము చక్కని యది
గాఁ జూచి నడుమను గాలూఁది విశ్రాంతి
వడయుచు వారలు వడసినట్టి
తే. గీ. పదము కొంచెము వ్యవధిగాఁ బడయుదురు ప్ర
పంచమున నిట్లు నిర్మలభావులును ద
దితరులును గాంచుచుందు రొకింతకాల
పర్యయమ్మున నిర్వాణపదవి నెందు. 63

వ. ఇమ్మార్గంబున విశ్రమించుచు మెల్లమెల్లనఁ బోవువారికిఁ గొన్ని
సోపానమ్ములు గల వవి వివరింతు. 64

తే. గీ. నిర్దయ దురాశ కోప మనియెడి దుర్గు
ణమ్ముల నడంచి సర్వభూతమ్ములందుఁ
గరుణగల్గి యెపుడు సుసంకల్పులగుచు
మలయమారుతములభాతి మలయవలయు. 65

తే. గీ. భూపతి వసించు కోటతల్పుల విధమునఁ
దమ పెదవు లెల్లపుడు మూయఁదలఁపవలయు
నెప్పుడేనియుఁ దెఱచిరయేని వచ్చు
పల్కు లన్నియు శాంతిమైఁ బరఁగవలయు. 66

చ. తన యొనరించు కార్యము లుదాత్తములై యలరన్వలెఁ విశే
షనియతి నెందు మంచియొ యసత్కృతివారణమో తదంతర
మ్మున మెలఁగన్వలె, న్పటికపూసలపేరున నుండు వెండితీ
వను బురణించుచున్ గృపయ భాసిలఁగావలె నెందుఁ జూచినన్. 67

క. నేరిచికొనఁగోరెడి సా
ధారణు లన్యాయ్యకృతులఁ దవులక జనన
ప్రారంభకారణము క
ర్మారంభము నెఱిఁగి నడచు టభిమత మెందున్. 68

వ. ఇయ్యవి నాలుగు నాలుగు మెట్లు, పారిశుధ్యంబును సచ్చింతయు నేకాంతత్వంబును సదానందంబును నను నీనాలుగును బూర్వోక్త సోపానంబులకుం బైనుండు సోపానంబులు. 69

తే. గీ. ఆత్మపరిశుద్ధి గనక యూర్ధ్వాభిగామి
గాఁ జన, దదేమనఁగ వెనుకఁ జిరకాల
మనుభవించిన సంసారమునకు మనము
కాంక్షచేసినయేని విఘ్నంబు దొడరు. 70

సీ. దారపుత్రాదుల దయగల్గుటయు నాట
పాటల ననురక్తి బరఁగుటయును
మనమున కతిసుఖమనుఘటించుట యెల్ల
వారల కిది యనుభవము, యీ తె
ఱఁగున భూతమ్ములఁ గ్రమముగ సమదృష్టిఁ
గాంచి హృదయము పక్వంబొనర్చి
సత్యమ్ము దెలియ సత్సంకల్పమున యత్న
మాచరింపఁగవలె నట్లు కొన్ని

తే. గీ. జన్మములు వోవఁ బోవ నిస్సంశయముగ
మనము నిర్మలమును విషయనిగళగళి
తమ్మునై యుత్థితిం గని తత్వసిద్ధిఁ
గాంచుఁ బదపడి నిర్వాణగమన మొదవు. 71

తే. గీ. తత్వసిద్ధిని బొందు పిదప మనంబు
త్రిడుపాఱుచు విషయనిగ్రహ మొనర్చు
నేసహాయమ్ము గనక తానెత్తు స్వచ్ఛ
మైన జన్మము జీవుఁ డాపై ననువుగ. 72

క. పదపడి యీజన్మంబునఁ
బొదలున్ భూతదయ పిదప బుద్ధులనెడు పే
రొదవెడు వీరలు క్రమముగఁ
దుదియగు నిర్వాణపదవి దొరకొందు రొగిన్. 73

తే. గీ. శత్రులను జంపి విజయమ్ము సంతరించు
యోధు చందంబున నసూయయును నహంకృ
తియును నజ్ఞానకామసంశయములును జ
యించి యమ్మూఁడు మెట్టుల నెక్కవలయు. 74

తే. గీ. ఆద్యసోపానములు నాల్గు నల్లనల్ల
నిట్లు తరియించి పై జీవితేచ్ఛ స్వర్గ
వాంఛ యాత్మస్తుతియుఁ బొరపాటు గర్వ
మనెడు దుర్వృత్తులను వీడనగుఁ గ్రమమున. 75

చ. అటుపయి వాఁడు దేవతలకన్నఁ బ్రశస్తతఁగాంచి యెట్టిసం
కటములఁ జిక్కఁ, కా ప్రలయకాలమునందును హానిఁజెందఁ, కె
వ్వటి కొకరీతి నొప్పెనఁగుఁ బైపదముం గనుఁ; గర్మసూత్రసం
ఘటితము దేహగేహము నిఁకం గొనఁగాఁ బనిలేదు వానికిన్. 76

క. నే నను శబ్దంబున కొక
తానే వాచ్యఁబు గాక తక్క సకలముం
గా నగు భేదం బెందును
బూనక చరియించు హేతువున వాని కొగిన్. 77

వ. మఱియుం గొందఱు నిర్వాణమ్మున నాత్మ నశియించు ననియుఁ గొం
దఱు నిర్వాణమందును నాత్మ జీవించి యుండు ననియుం జెప్పుచుందు,

రిది సరిగా దేమన,జన్మరాహిత్యమ్మొనొడఁగూర్చునట్టియుఁ గాలావధి శూన్యం బగునట్టియు నానందమయమగు నట్టియు నిర్వాణమను సౌఖ్య పదవి యిట్టిదని వచింపఁగరాదు. కావున జ్ఞానమార్గం బవలంబించితి రయేని యది తనయంత గోచరమగునని వెండియు. 78

ఆ. వె. మన కసూయవంటి ఘనదుఃఖకారణం,
బరిగణంబు కంటె నధికదుఃఖ
హేతు, వింద్రియముల కెక్కుడు మోసగాం
డ్రెందు లే రటంచు నెఱుఁగు టొప్పు. 79

క. ఒక్కొక్క పాపహేతువుఁ
జక్కఁగఁ దనకాలఁ ద్రొక్కఁజాలు నతఁడపో
యొక్కొక్క మెట్టువంతున
నెక్కంగానేర్చు మెట్టులెల్లఁ గ్రమమునన్. 80

ఆ. వె. జ్ఞానమార్గమందు సమరీతిగఁ బ్రవేశ
మబ్బెనేనిఁ దృష్ణ యబ్బఁజేయు
దాహమెల్ల నడఁగుఁ దన్మార్గమున దివ్య
సుమచయంబువంటి సుఖము దొరకు. 81

తే. గీ. కర్మమోక్షసిద్ధాంతాఖ్యఖనికి వజ్ర
పుంగనులు సాటిరా, విది పొలుపునందు
నట్టి దిట్టిది యని చెప్పనలవికాదు
దీనఁ గల్గు నానందం బుదీర్ణమెందు. 82

వ. పూర్వోక్తజ్ఞానమార్గానుసరణంబునకు నాచెప్పఁబోవు నీయైదుసూత్రంబు లావశ్యకంబులు. 83

క. ప్రతిజంతువు మీవలెనే
మితిలేని భవంబు లెత్తి మేటిదశను బొం
ది తరించుఁ గానఁ గరుణా
న్వితులై యేప్రాణినేని హింసింపకుఁడీ. 84

చ. కలిగినవట్టు నొల్ల కొనఁగందగు, వార లొసంగిరేని వి
చ్చలవిడిఁ గైకొనందగు, వెసం గడునాసను నేరి ద్రవ్యముం
బలమున నొందె మోసములు పన్నుచు నొందె హరింపరాదు, చం
చలమగు దేహముం బెనుపఁ జక్కని ధర్మము వమ్మొనర్తురే. 85

తే. గీ. కూటసాక్ష్యం బొసంగుట కూడ, దేరి
నేనియుఁ బరోక్షమందు నిందించు టొప్ప,
దనృతమాడుట తగదు, సత్యమ్ము చిత్త
శుద్ధిఁ దెలియంగఁ జేసెడి సూటిగాదె. 86

తే. గీ. మతినిఁ జెడఁగొట్టు గంజాయి మద్యరసము
దరికి రానీకుఁ; డెందు శుద్ధమగు దేహ,
మమలినమనంబు గలవారి కధ్వరంబు
లనవసరములు గానఁ దత్త్యాగమొప్పు 87

క. పరదారగమనము మొదలు
దురితమ్ములు సలుప కెపుడు దూరవిచార
స్థిరుఁడై యన్యాయమ్మునఁ
జొరపడక చరించు టొప్పుసుగతికిఁ దెరువై." 88

సీ. అని యిట్లు బుద్ధుండు జననీజనకదార
పుత్రభృత్యాదిసమూహమందు
నడచు తెఱంగుఁ, దనవలె నువ్వేత్తుగా
సంసారపుసుఖంబు చాగమొనరు
పఁగ లేనివారు నిర్వాణమ్ము క్రమముగా
నుత్కృష్టసంచార యుక్తిఁజేసి
కనియెడి తెఱఁగును, దన జీవితము నరుఁ
డెవ్విధమ్మునఁ బుచ్చ నెసఁగు సుకృత

తే. గీ. మత్తెఱంగును గరుణార్ద్రుఁడగుచుఁ దెలిపి
మఱియు నిట్లను, నుపకృతి యొరులకు నొన

రించు వారికి విసువొక యించుకేనిఁ
గలుగ దాయాస మింతయుఁ గడలు కొనదు. 89

ఉ. తాపృశులైన వారలకుఁ దద్దయునుం గురుభక్తి భూతస
మ్మోదకమైన చిత్తము సమున్నతమై తగు నోర్పు నిప్పు డెం
తేఁ దనివారె నేనిఁ బయినేర్పడు జన్మ మపారయోగ్యతా
పాదకమై యితోధికకృపాయుతమై పొలుపొందు నిచ్చలున్. 90

వ. అని యనేకవిధమ్ముల బోధించి యానాఁటి కాసభఁ జాలించెఁ; బదం పడి యొకనాఁటి యుదయంబున సింగళకుఁడను నొక గేస్తు స్నాన మాచరించి యార్ద్రవస్త్రధారియై దిక్కులకు సాష్టాంగనమస్కారంబు లొనర్చుచు రక్తమ్ములును శ్వేతమ్ములునగు కొన్ని యక్షతలు తత్తద్దిశల వెదచల్లుచుఁ గన్పట్టుటయు నతనిం గాంచి, "యిదియేమి యిట్లొనర్చెదు" నావుడు, 'మహాత్మా మా పెద్దలునింగినుండియు భువి నుండియుఁ దెసలనుండియుఁ దొడరు నరిష్టంబులు వారించుపొంటెఁ బ్రత్యుషఃకాలమున నిట్లొనరింపవలయు నని నా కానతిచ్చి రన, బుద్ధుం డల్లన నగి యిట్లను, "నాహా యిట్లారక యక్షతలు చల్లుకతన నరిష్ట పరిహారంబు గానేరదు సర్వజంతువులకును గ్రోధంబులేక దయకలిగి తత్సూచకమ్ములగు కార్యంబుల వర్తింపవలయునని మీపెద్దల యభిప్రాయ" మని యిట్లు చెప్పం దొడంగె. 91

తే. గీ. ప్రాచినక్షతలను జల్లవలయు ననుట
తేజ ముదయించుటకుఁ దూర్పుదిక్కువోలె
నీకు జన్మకారణ మయి నెగడు తల్లిఁ
దండ్రి నెప్పుడుఁ బూజింపఁదలఁపు మనుట. 92

తే. గీ. శమను దిక్కున నీగతిఁ జల్లు మనుట
తగు మలయమారుతము నిచ్చు దక్షిణదిశ
పగిది విజ్ఞాన మొసఁగుచు సుగతికిఁ దెరు
వైన గురువును బూజింపు మనుట సూవె. 93

చ. సరసిజమిత్రు రాకఁ గని సాంద్రతరంబగు రాగమూను న
వ్వరుణుని దిక్కునం దనుట వాసిమెయిం దివసావసానమం
దరయుచు నిన్నెదుర్కొని రయంబునఁ గౌఁగిటఁ జేర్చు నెచ్చెలిం
గర మనురాగయుక్తి గనఁగాఁ దగునంచు వచించు టొప్పుగన్. 94

క. ఉత్తరదిక్కున నక్షత
లిత్తెఱఁగునఁ జల్లు మనుట యెంతే విజ్ఞా
నోత్తర మది యగుగతి దయ
హత్తింపఁగవలయు ననుట యందఱియెడలన్. 95

తే. గీ. భూమియందున నక్షతల్ వోయు మనుట
తద్గతాశేషజీవులఁ దనుపు మనుట,
నింగిపైఁ జల్లుమనుట యడంగి యున్న
తత్త్వతినిఁ బొందఁ గోరఁగాఁ దలఁపు మనుట. 96

వ. అని యిట్లుపదేశించి బుద్ధుండును నిదిగృహస్థధర్మం బనియుం జెప్పి కాషాయధారులు వర్తింపఁదగు రీతులుం దగు భంగిం దెలిపిన నా సంఘంబు వారెల్లరును దదాచారంబు వదలి; రిట్లనేకుల దురాచారంబులు మాన్పించి జగం బంతయు సదాచారప్రవర్తకంబుఁ గావించె.

ఉ. ఈగతిఁ బుద్ధుఁ డీజగతికెల్ల మతంబు హితంబుగాఁగ వి
ద్యాగరిమన్ వచించుటయు నందఱు నింద్రియశాత్రవాళికిన్
లోఁగక మోదవారినిధిలోఁ దలమున్కలుగాఁగ మున్గి యా
యా గతు లెల్ల నెమ్మదికి నంటుగతిం జరియించి రొప్పుగన్. 98

వ. సర్వము నెఱింగినవాఁ డగుటచే సర్వజ్ఞుం డనియుఁ బునరావృత్తిరహితంబగు నిర్వాణపదం బధిష్ఠించిన వాఁడగుట సుగతుండనియు నహింసాధర్మంబులకు రాజగుటచే ధర్మరా జనియు దేని నపేక్షించి తవపురంబు వదలెనో దానిం గైకొని మరల వచ్చినవాఁ డగుటఁ దథాగతుండనియు ధైర్యము మాహాత్మ్యము యశము సిరియు జ్ఞానము వైరాగ్యము నను షడ్వర్గము గలవాఁడగుట భగవంతుండనియు స్కంధమార

క్లేశమార మృత్యుమార దేవపుత్రమారు లను మారచతుష్టయమే జేత యగుట మారజిత్తనియుఁ దపంబున లోకంబు జయించినవాఁడగుట లోకజిత్తనియు సంసారవిజయి యగుట జినుండనియు దివ్యదృష్టియు దివ్యశ్రోత్రము పూర్వజన్మశ్రుతియుఁ బరచిత్త విజ్ఞానంబును నప్రత్యక్షవిషయజ్ఞానంబును వియద్గమనాదిలాఘవంబు నను నా అభిజ్ఞలు గలవాఁ డగుటచే షడభిజ్ఞుం డనియు బుద్ధియు ధ్యానమును క్షాంతియు వీర్యంబును జ్ఞానంబును గృపయును శీలంబును బలంబును దానంబు నుపేక్షయు నను పదిబలంబులు గలవాఁ డగుటచే దశబలుం డనియు బోధిసత్వసంపన్నుండగుటచే బుద్ధుం డనియు సర్వార్థసిద్ధి గలవాఁడగుటచే సిద్ధార్థుండనియుఁ బలుకంబడు నమ్మాయాదేవీనందనుండు తన తండ్రికి బోధించిన దినము మొదలు పంచషవత్సరంబులు తదేకదీక్షగ సర్వభాషలయందు సమస్తజాతులకు సకలదేశమ్ములఁ దనమతంబు బోధించి వ్యాపింపంజేసినఁ బంచాశత్కోటిసంఖ్యాకంబగు జనం బమ్మతం బవలంబించిరి. 99

క. ఆమత మిప్పటికిని నెం
తే మెయి నెక్కుడగు భంగి నెసఁగుటకుఁ గతం
బే మెయిఁ జూచిన భూతద
యామతి యందలరుట యని యారయుటొప్పున్. 100

మ. అలుకన్ లోఁగొని శంకరార్యు లతిజీర్ణావస్థ నొందించినన్
బలిమిం జెన్నగు నేమతంబు భువిఁ దద్ర్పాచుర్య మింతింతనాఁ
దలమే ! సర్వమతావలంబులగు మర్త్యశ్రేణితో నెంతయుం
దులఁదూఁచన్ ములు సూపఁగాఁ గలరు బౌద్ధుల్ నేఁటి కింతేటికిన్.

తే. గీ. బుద్ధునకుఁ గల యెక్కుడు భూతదయను
గూర్చి మా నేర్చుగతి నిట్లు గొంతదనుక
వ్రాసినారము తద్గుణవైభవంబు
సారెసారెకుఁ బ్రేరణం బారఁజేయ. 102

— ఆశ్వాసాంతపద్యములు —

క. గోదాతీరస్థితరా
జ్యా! దానీయజనశరణ! శాంత్యాభరణా!
భూదేవపక్ష! ధృఢస
త్వా! దక్షా! కృష్ణరాయ వసుధాధ్యక్షా! 103

ఉ. హైమదలాభవర్ణ! వసుధామరవర్ణకృతావతారశ్రీ
ధామ! సుహృత్సమేతనిజధామ! శుభాకృతిసోమ! సౌమతీ
రామ! వదాన్యతావిజితరామ! దయాతతభూమ! పాపహృ
న్నామకకృష్ణరాయనరనాథమణీ! కృతినాయకాగ్రిణీ! 104

స్రగ్ధర

శ్రీమత్కొచ్చర్లకోట క్షితివిబుధకుల క్షీరవారాశిచంద్రా
ధామోదారా జగన్నాథ నృపకుముద శీతద్యుతిద్యోతరాజ
త్కామాంబాదత్తపుత్రా కలితగుణగణా గణ్యపుణ్యప్రచారా
శ్రీమత్పెద్దాడవంశ శ్రితరసకవితా! శ్రీయుతా! కృష్ణరాయా! 105

— గద్య —

ఇది శ్రీ....తిరుపతి వేంకటేశ్వరప్రణీతంబైన బుద్ధచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందు సర్వంబును షష్ఠాశ్వాసము.

సమస్తసన్మంగళానిభవంతు.